

PUNCTUL CRITIC

**Trimestrial de diagnoză
socială, politică și culturală**

numărul 4, mai 2011

ROMÂNIA,
VICTIMĂ A CRIZEI?

NICULESCU

PUNCTUL CRITIC – Trimestrial de diagnoză socială, politică și culturală

Director fondator: EUGEN URICARU

Director: MIHAI MILCA

Redactor-șef: IACOB FLOREA

Secretar general de redacție: VLAD ION

E-mail: ionvlad.mediaprint@gmail.com

Adresa redacției:

București, str. Brândușelor nr. 9, bl. G4, sc. 2, et. 2, ap. 37, sector 3

PUNCTUL CRITIC se distribuie în librării. Volumul poate fi comandat și la:

Tel.: (+40)21-312.97.82

E-mail: editura@niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Expedierea se face prin poștă.

Design copertă & ilustrație: CARMEN LUCACI

Tipărit la **fedprint**
TIPĂRII
Tel.: 011.30.50.411.47.78 info@fedprint.ro

ISSN 2068-8989

Toate drepturile rezervate. Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor. Nicio parte a acestui volum nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea scrisă a Editurii NICULESCU.

Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

SUMAR

EDITORIAL

Adevărata criză	5
<i>Eugen Uricaru</i>	

ROMÂNIA – VICTIMĂ A CRIZEI? 9

Provocare reală sau alibi?	11
<i>Conf. univ. dr. Mihai Milca</i>	
Pericolul mileniului III: insecuritatea alimentară	18
<i>Prof. univ. dr. C.M. Drăgan</i>	
Criza administrației și „administrarea” crizei	31
<i>Prof. univ. dr. Ioan Alexandru</i>	
Spitalele, o problemă controversată	46
<i>Conf. univ. dr. Corneliu Zeană</i>	
Destructurarea psihologică a românilor	55
<i>Sonia Cristina Stan</i>	

CONFLUENȚE 61

Venezuela: ieri, azi și mâine	63
<i>Prof. univ. Cristóbal de La Fuente</i>	

FONDUL ȘI FORMA 79

Experimentul eurocomunist	81
<i>Maria Angelescu-Artene</i>	

CĂRȚI SCRISE 97

Costurile unei aventuri	99
<i>Șerban Cionoff</i>	
„Sociologia în carne și oase”	104
<i>Drd. Constantin-Ovidiu Craiu</i>	

Adevărata criză

Eugen Uricaru

În ciuda tuturor aparențelor și afirmațiilor, chiar dacă vin de la persoane oficiale, criza pe care o străbate România și mai ales poporul român, nu are o strânsă legătură cu criza mondială, mai bine spus, criza românească nu este o parte a crizei mondiale. După toate datele avem de a face cu o criză internă, proprie României, o criză care nu va înceta când lumea din jurul nostru își va reveni la o viață normală după cum nu a început odată cu criza imobiliară și bancară americană sau cu necazurile Portugaliei sau Greciei. Cel mai ciudat lucru este acela că manifestările crizei din Grecia ar putea fi pentru români o țintă de aspirație de viață economică dar mai cu seamă de viață socială. Grecia este astăzi în criză dar a reușit să-și construiască o rețea de autostrăzi și super-străzi,

a renunțat doar la al treisprezecelea salariu și, în general, a avut o reacție activă, populară, la măsuri de austeritate care par operații cosmetice față de cele luate de Guvernul României. Cam așa stau lucrurile și în Italia, Spania, Portugalia sau Irlanda, țări care se confruntă cu criza economică. România nu se confruntă cu nici o criză economică, ea se confruntă cu sărăcia, lipsa de competență, tendințe voluntariste în actul de guvernare economică, se confruntă cu o scădere drastică a forței de muncă prin emigrarea a milioane dintre cei mai productivi români, se confruntă mai cu seamă cu o disoluție a capacității administrative a statului. Toate acestea sunt semne ale unei altfel de criză. Este vorba de o criză de identitate și o criză de legitimitate. Să ne explicăm.

Într-o situație economică extrem de grea, asistăm la măsuri radicale care nu privesc economia ci esența construcției de stat și aceea a identității naționale. Orice societate are nevoie de reformă. Chiar procesul social în sine trebuie să fie o continuă reformare, pentru a nu intra în stagnare. Din păcate, ceea ce se realizează la noi nu are legătură cu reforma ci este un fenomen de delegitimare a instituțiilor care asigură coeziunea socială și națională. Reforma învățământului nu are alt rezultat decât localizarea, fărâmițarea, delegarea de competențe și mai cu seamă pierderea din vedere a obiectivului major al educației – cât mai mulți, cât mai bine. Simpla prevedere a noii Legi a Învățământului că un procent însemnat din programa de învățământ poate fi particularizat de autoritățile locale, că directorii sau profesorii sunt desemnați sau selecționați de aceleași autorități locale duce la o proteizare a învățământului ceea ce va avea drept rezultat o destructurare a societății. Nu vor mai fi reguli, canoane și standarde naționale ci reguli locale. Este un model de reformă care transformă România, stat european, cu tradiții, aspirații și instituții europene într-un stat de proiecție utopică în care localismul va depăși

în autoritate naționalul. O chestiune care, dacă nu mă înșel, nu excede ci contrazice Constituția. Măcar Constituția în vigoare.

Noul Cod al Muncii este evident o măsură de desindicalizare a salariaților, un instrument pus la dispoziția tuturor celor care tocmeșc și nu angajează lucrătorii. O întoarcere în secolul al XIX-lea, aruncându-se peste bord toate cuceririle statului social. Lipsa de reacție a corpului sindical la aceste măsuri care modifică substanțial natura relațiilor de muncă în favoarea unor angajatori îndemnați să „dea tunuri” nu să organizeze o activitate de lungă durată, previzibilă, este tocmai proba cea mai solidă că ne aflăm în plin proces de dezagregare a corpului social. Dezagregare favorizată, ba chiar stimulată, de o continuă divizare a intereselor pe grupuri din ce în ce mai mici, pe criterii de vârstă, pe criterii de beneficii, pe criterii de categorie profesională etc.

Măsurile care privesc sistemul de sănătate publică îl golesc pe acesta, încetul cu încetul, de conținut. De la mica ciupeală a sistemului co-plată la desființarea a zeci și zeci de unități spitalicești pe motivul că ele nu sunt la nivelul cerut de o sănătate modernă, de la stimularea directă

sau indirectă a exodului în străinătate a medicilor la reducerea drastică a listei și valorii medicamentelor compensate, totul apropie sistemul public de sănătate de colaps, există dar nu funcționează.

Fără a exagera, tot în colaps se găsește infrastructura rutieră, cea a transportului feroviar, viteza medie de 42 de km la oră ducând România în perioada Războiului Crimeii, Forțele Armate fără aviație, politica externă care înregistrează insucces după insucces, imaginea externă fiind o continuare a imaginii interne nici nu este prea greu să constatăm deficitul de prestigiu al Statului român în dialogurile sau provocările politicii externe.

Toate acestea nu au nici o legătură cu criza economică internațională la care România ar participa la modul minor din pricina subdezvoltării sale cronice, toate acestea au legătură, sunt produsul direct al crizei politice, al lipsei de proiecte pe termen lung, al absenței unei perspective. Dispar văzând cu ochii, măsurabil, motivele coagulării naționale, ale mobilizării energiilor creatoare, lipsește viitorul. România este

cuprinsă de amărâta supraviețuirii. Aceasta este adevărata criză, o criză cum nu se poate de periculoasă. Nici o națiune, nici un popor nu a supraviețuit în istorie dacă s-a străduit doar să supraviețuiască. Minimumul cerut de istorie este să lupti pentru supraviețuire. Asta se poate întâmpla doar dacă ai motive serioase pentru care merită să lupti. În acest moment nu se aud voci care să le spună românilor pentru ce merită să lupte. Vocile care se aud îndeamnă la salvarea pe cont propriu. Aceasta este singura și adevărată criză în care ne aflăm. Poate ne vom salva fiecare în parte, poate vom salva și ceea ce avem fiecare în parte, dar tot ce avem împreună va fi pierdut. Nu există scăpare, dacă nu vom înțelege cât mai repede că ne aflăm pe sensul invers de mers al Istoriei. S-ar putea să fie cea mai cumplită criză a existenței noastre ca națiune modernă, criza identitară care are drept consecință criza de legitimitate. Mai rău nu se poate, chiar dacă unii optimiști cred că se poate și mai rău.

România – victimă a crizei?

Provocare reală sau alibi?

Conf. univ. dr. Mihai Milca

Frontiera ce separă starea de normalitate a unui organism de ceea ce numim maladie este una difuză și imperceptibilă. Germenii bolii se pot afla în stare de latență în organism așteptând numai momentul declicului, în care aceștia sunt activați, determinând instalarea maladiei, mai întâi într-o formă benignă, ulterior, în formă malignă, în absența unui tratament adecvat. Fără a ceda ispitei unei viziuni organiciste trebuie însă să recunoaștem că existența unor factori patogeni la nivelul organismului social care riscă să conducă la apariția unor disfuncțiuni, dezechilibre sau manifestări patologice, ține de însăși condiția existenței, întrucât starea de normalitate nu are parametri exacti, strict cuantificabili, ci este o reprezentare aproximativă a funcționalității respectivului organism social,

comportând anumite marje de variație în interiorul cărora presiunea factorilor patogeni – contrabalansați până la un punct de rezistență sau imunitatea organismului – devine la un moment dat irepresibilă și precumpănitoare.

Când vorbim de criza unui sistem sau de perturbarea funcțiunilor unui organism social suntem tentați să asociem imaginii noastre despre deriva sistemului sau patologia organismului pe care le avem în vedere, o schemă de gândire sau un reflex adaptativ la o presupusă ordine, periclitată și perturbată de virulența unor agenți patogeni, cel mai adesea percepuți ca provenind din exterior. Procesele interne de degradare sau degenerescența sunt fie ignorate, fie sesizate parțial și cu întârziere, fie desconsiderate în raport cu

intervenția rapidă a condiționărilor din afară. Ca atare, și diagnosticele și procedurile de intervenție, o dată constatată starea de criză sau înregistrate simptomele bolii, sunt hipostaziate și segmentate; criza sau maladia fiind considerate accidente, incidente nedorite, simple paranteze într-o evoluție relativ constantă pe scara normalității.

Când o criză economică sau financiară se declanșează, reacția specialiștilor pendulează între tentația minimalizării efectelor ei pe baza valorizării performanțelor anterioare ale sistemului economic sau financiar în cauză și precipitarea alarmistă la care mass-media își dă tot concursul.

Puțini sunt cei care-și asumă rolul de Cassandra, cu atât mai mult cu cât cantonarea într-o postură de veghe în veșnică alertă, când toți ceilalți se balansează în confortabila senzație că mecanismele de control sunt mai puternice decât factorii perturbatori, poate deveni compromițătoare și descalificantă din punct de vedere profesional.

Pentru români, criza declanșată în 2008 mai întâi în Statele Unite ca urmare a spargerii „bulei imobiliare” cu efecte reverberate ulterior și în Europa occidentală și care s-a

propagat cu repeziciune la scară globală ca o undă seismică a părut inițial un fapt divers, ceva care nu avea cum să ne atingă sau să ne afecteze prea mult, ținând cont de faptul că economia românească nu era întru totul conectată la rețelele și circuitele financiare mondiale, iar instrumentele financiare care și-au dovedit potențialitatea perturbatoare nu aveau la noi decât un impact intermediat și estompat.

De aceea, și analiștii și guvernanții au continuat să ignore anumite semnale și să se complacă în contemplarea autosuficientă, de o manieră „parohială”, a micilor noastre probleme, mizele interne și jocurile politicianiste și populiste acaparând în continuare cu totul atenția.

Abia în prima jumătate a anului 2009 implicațiile crizei și manifestările acestora în context românesc au început să fie conștientizate cu reticență, prevalând în continuare în discursul public fie optimismul impudic, cu accente demagogico-electoraliste, fie amenințările voalate și nebuloase menite să pregătească terenul pentru anumite decizii politico-economice ce ar fi urmat să fie adoptate, eventual, sub impulsul organismelor financiare internaționale.

În România criza încă nu-și arătase adevăratul chip iar dacă oficialii noștri nu-și însușiseră câtuși de puțin limbajul impus de gravitatea situației nu însemna nici pe departe că șocul crizei avea să întârzie prea mult pentru a se face simțit.

De cele mai multe ori accesele de luciditate în raport cu o astfel de criză având efecte întârziate sau induse sunt episoade post-factum. Prognozele, avertizările și anticipările cu care specialiștii „de serviciu” pot tulbura serenitatea guvernanților, cadrulul partidelor și verbiajul politicienilor de toate culorile sunt sortite să fie pre-notate ca simple ipoteze, scenarii, ori exerciții de virtuozitate analitică, cu valoare facultativă cel mult pentru autoritățile statului. De altfel, specialiștii, atâția cât sunt, pricepuți sau mai puțin pricepuți, sunt rareori invitați pentru a avansa expertize, instituțiile statului funcționând pe principiul „cutiei negre”, complet opace, etanșe și invulnerabile în raport cu orice influență sau sugestie care nu parvine pe filiere partitocratice. Ca atare criza nu există sau nu ar trebui să existe decât dacă formațiunile politice aflate la guvernare ori partidele care se opun acestora o decretează sau o recunosc, o acceptă sau o invocă, nu atât

pentru a o ataca frontal în vederea găsirii unor modalități de soluționare, ci pentru a o folosi ca o convenabilă justificare a unor acțiuni și inițiative partizane, cu beneficii scontate, dezirabile.

Înainte de a deveni o chestiune de interes general, generatoare de temeri și politici, criza s-a oferit ca o oportunitate de instrumentalizare și sublimare a neputințelor guvernanților în seturi preventive de măsuri anticriză. Măsuri evident dictate de circumstanțe implacabile și neîndurătoare dar care veneau ca o justificare la îndemână, acceptabilă, în ultimă instanță, în momentul în care transferul costurilor și al poverii crizei se făcea pe umerii populației, estompându-se, dincolo de o perdea de fum mediatică, responsabilitatea guvernanților pentru o proastă gestionare a situației ante-criză, prin acționarea pârghiilor politice anti-criză.

Este interesant de constatat că răspunsul pe care, actualii guvernanți ai României au încercat să-l dea apelurilor și recomandărilor emanând de la organisme financiare internaționale în legătură cu manifestările și repercusiunile crizei a concis cu adjudecarea motivului crizei ca alibi pentru a face pasabilă duritatea unor măsuri cu incidență

directă asupra condițiilor de trai ale populației, asupra veniturilor celor mai mulți dintre noi, asupra salariilor bugetarilor și pensiilor.

În condițiile în care însuși mediul de afaceri a fost profund afectat, în special prin diminuarea drastică sau stoparea brutală a investițiilor, și românești dar mai ales străine, s-au creat toate premisele pentru ca limbajul și practicile guvernanților să se înăsprească, astfel încât întreaga economie și întreaga societate să fie subordonate unor imperative dictate de o stare de urgență, nedecretată dar tacit recunoscută.

În scurt timp demagogia politică și-a preschimbat înfățișarea, promisiunile deșănțate cu tentă electorală lăsând locul lamentațiilor lacrimogene sub spectrul crizei, invocându-se inevitabilitatea remedului amar și a minimului rău necesar care vor duce într-un an, cel mult doi la depășirea dificultăților actuale și la reîntoarcerea la punctul de plecare din 2008.

Nu doresc să stărui asupra reacțiilor declanșate la nivelul populației, al opiniei publice și în mentalul colectiv de către politicile anti-criză promovate de guvernanți care dincolo de vehemența declarativă, de sentimentele de furie și neputință întrezăririi unor soluții de salvare,

denotă o incapacitate a multimilor victimizate de criză, dar mai ales de inițiativele protagoniștilor puterii în materie de politici salariale, proiecții bugetare, raporturi cu Fondul Monetar Internațional și împrumuturi externe, de a conștientiza necesitatea și termenii schimbării actualei stări de lucruri.

Doresc, în schimb, să mă refer în cele ce urmează la un alt tip de reacție, datorat nu atât analiștilor economici care se exercită în mass-media cât mai ales specialiștilor care asigură expertiza antemergătoare deciziilor politico-economice, specialiștilor care fundamentează politici, elaborează strategii pe termen mediu sau lung sau care oferă diverse scenarii, în funcție de care guvernanții ar trebui să acționeze. Nu este vorba doar de economiști, ci încerc să cred că, în egală măsură trebuie să-i avem în vedere și pe alți specialiști din câmpul științelor socio-umane – sociologi, politologi, psihosociologi și antropologi – care nu ar trebui să se simtă degrevați de responsabilitatea de a examina fenomenul – criză, fără a ceda tentației de a moraliza înainte de a examina pe toate fețele contextul crizei, factorii individuali și colectivi favorizanți, precum și mutațiile produse în conștiințe și în planul

comportamentului indivizilor și colectivităților sociale.

O primă constatare privește condiția egoistă, a cercetărilor de diverse formații de a furniza în exclusivitate sisteme conceptuale, metode și tehnici și nu în ultimul rând modele pertinente în care parametrii situațiilor de criză să se regăsească.

„Noua alianță”, la care făcea cândva referire Prigogine și care ar trebui să funcționeze într-o formulă ad-hoc la nivelul științelor socio-umane, este mai curând un pios deziderat pe care exigențele multidisciplinarității nu reușesc să-l impună ca normă de acțiune. Și economiștii și sociologii ca să ne referim doar la două categorii de specialiști – excelează prin discursuri elaborate dar între care există puține canale de comunicare și congruențe. Acestea rămân simple monologuri paralele ambiționând să conducă la explicarea unei realități polimorfe, cu multiple condiționări, doar prin recursuri la concepte proprii și metode specifice pro-domo.

Beneficiile unei sociologii economice, pe care Max Weber o vedea ca o adevărată cale regală a cunoașterii vieții sociale în modernitatea capitalistă nu-i seduc prea mult nici pe economiști nici pe sociologi,

cel puțin în România zilelor noastre, iar studiile de acest gen, dacă sunt, par să fie doar expresia unui interes pasager, marginal, dacă nu exotic sau extravagant.

O a doua constatare, în această ordine de idei, vizează inaptitudinea sau dezinteresul specialiștilor în domeniul științelor socio-umane de a se poziționa pe liniamentele unei economii politice critice sau ale unei sociologii critice. Reticențele acestora provin din temerile lor reziduale că pe această cale riscă să se întoarcă un discurs de tip ideologizant, discurs discreditat după implozia comunismului și falimentul utopiei marxiste.

Și economiștii și sociologii par să se fi întors însă la un discurs de tip pozitivist ce se autoignoră și care este tentat să privilegieze ideea de establishment, demersul hiper raționalizat, cultul eficienței, dimensiunile legitimize și identitare ale entităților și structurilor funcționale. Dinamica economică și socială este sacrificată în favoarea stării extatice de echilibru, elementul – surpriză este ocultat sau exorcizat în favoarea unei presupuse ordini și normalități, ce încearcă să rectifice realitatea fără a lua în considerare trendul schimbării.

O a treia constatare care pledează mai curând în favoarea unei mezialianțe între științele socio-umane în abordarea fenomenului – criză vizează un fatal și contraproductiv ecart între specialiștii angrenați în sfera analizelor teoretice și a cercetării fundamentale, preocupați de interogații de ordin epistemic ori pur metodologic și practicieni. De multe ori dialogul între aceștia este obstaculat de neînțelegeri și suspiciuni reciproce, de ambiții și orgolii hegemonice, care se dovedesc cu atât mai nocive cu cât dezbaterile și controversile care ar fi urmat să fie circumscrise domeniului expandează în reflexe de apărare înverșunată a unor teritorii intelectuale confiscate, pretins intangibile, în excese instituționale și beligeranțe camuflate.

Și în fine o a patra constatare, de aceeași natură, nu poate face abstracție de condiția cercetării academice și universitare care, deși ar fi trebuit să se cupleze cu căutările teoretico-metodologice și deschiderile aplicative, la confluența unor prestații înalt specializate în economie, sociologie, psihologie, politologie și antropologie, cum subliniam mai înainte, este marcată, din păcate de suficiență și sectarism.

Asistăm la autoreproducerea tematicilor de cercetare potrivit unor canoane ce țin de o emergentă burocratie a cercetării și accesării fondurilor autohtone și externe, care privilegiază echipe standard, abonate din oficiu la fagocitarea respectivelor fonduri și granturi, familii universitare și clanuri cu interese bine susținute, ceea ce face ca rezultatele finale să aibă doar o simulată relevanță și o valoare de aplicabilitate cvasi-nulă. Fără să mai vorbim de faptul că multe cercetări sunt defazate, asincrone și simple improvizatii, variațiuni pe teme ce mimează aseasonarea cu programe și proiecte din institute academice și universități cu reputație consacrată.

Nu este deci de mirare că reflecțiile românești asupra problematicii crizei în general și asupra ipostazelor acesteia (criza mondială, declinul economiei globalizate, criza ciclică afectând economii – cobai sau verigi slabe ale rețelelor financiare din diferite zone, crize – induse sau crize exportate, criza economică versus criza sistemelor și subsistemelor sociale, a politicilor publice și strategiilor de management public, imixtiunea factorilor politici în gestionarea defectuoasă a crizei, valorificarea oportunităților oferite de criză pentru

instaurarea unor practici autoritare și adaptarea unor politici restrictive, cu efecte sociale negative asupra bunăstării populației și calității vieții, asupra dezvoltării durabile) nu sunt nici produse în timp real, nu sunt nici concludente și nici în măsură să

genereze – cu unele excepții demne de a fi menționate cum ar fi dezbaterea de față – anticorpii necesari sau remediile așteptate atunci când criza devine de fapt o componentă a cotidianității iar, în România, un mod de a fi nu pe deplin conștientizat.

Pericolul mileniului III: insecuritatea alimentară

Prof. univ. dr. C.M. Drăgan

În timp ce majoritatea națiunilor își pune probleme de termen lung precum schimbările climatice sau micșorarea rezervelor de apă dulce, două cuvinte provoacă fiori de gheață pe „șira spinării” oricărui guvern din lume: securitatea alimentară. Să nu uităm că pe 21 septembrie 2010 a fost ziua ruperii echilibrului, ziua în care populația Terrei a început să consume mai mult decât produce sau are planeta.

„Trăim într-un moment în care o serie de fenomene naturale, tehnice și tehnologice, sociale și umane au provocat dublarea sau triplarea prețului alimentelor la nivel mondial ceea ce i-a trezit la realitate pe reprezentanții guvernelor”, a declarat **Abdolreza Abbassian**, unul dintre economiștii Organizației Națiunilor Unite (ONU), ce fac parte din Grupul

Interguvernamental pentru Grâne. Organizația pentru Alimente și Agricultură a ONU a organizat o întrunire specială la Roma pe 24 septembrie anul trecut pentru a discuta această problemă, precum și volatilitatea recentă a prețurilor alimentelor, numai că rezultate încurajatoare nu s-au văzut. Întrunirea a fost stabilită după ce Rusia s-a hotărât să interzică exporturile de făină după seceta cumplită care a distrus 25% din recoltele sale pe 2010. Decizia Moscovei a împins prețurile în sus cu circa 5% în toată lumea. Prețul pâinii a atins cote inimaginabile în unele țări și a provocat revolte soldate cu morți în Mozambic. (Unii spun că Rusia scoate diamantele la vânzare pentru a scăpa de foame – figura de stil este fezabilă, dar nu trebuie subestimată cu ușurință puterea economică

a Rusiei.) Însă nu doar problemele din Rusia au afectat prețurile alimentelor la nivel mondial, ci și inundațiile din Pakistan. Datorita acestor dezastre naturale cauzate, în principal de încălzirea globală, aceasta țară și-a pierdut mare parte din recoltă și a adăugat și mai multă incertitudine pe piață. „Ritmul de creștere al prețurilor s-a accentuat, deși nimeni nu se aștepta ca piețele să reacționeze așa de repede. (...) Au trecut două luni și încă ne chinuim cu această problemă”, a mai spus Abbassian. Acest moment a creat frisoane în toată lumea și primul la care s-au gândit cei mai mulți a fost insecuritatea alimentară. Există și câteva argumente puternice.

1. DEZASTRELE NATURALE – „PICĂTURA CHINEZEASCĂ” A HRANEI

Este cunoscut faptul că mediul înconjurător și societatea umană suportă adesea acțiunea unor fenomene extreme periculoase cu origine diferită, naturală sau antropică, ce pot produce dereglări distructive și brutale în anumite sisteme sau situații prestabilite.

Aceste evenimente (cutremure, erupții vulcanice, tsunami, alunecări de teren, furtuni, inundații, secete,

incendii, accidente tehnologice, situații conflictuale etc.) se produc de regulă pe neașteptate și pot provoca numeroase victime în rândul oamenilor și animalelor, un volum mare de pagube materiale, dezechilibre ecologice și chiar grave tulburări ale stării psihice și morale a populației ce intră sub incidența fenomenului respectiv.

Dezastrele și calamitățile naturale sunt un exemplu dramatic pentru oamenii care trăiesc în conflict cu mediul înconjurător. Imaginile televizate ale zonelor distruse de vânt, bulvarde inundate și case care ard în flăcări sau pe care le acoperă alunecările de teren ne pun pe gânduri. Ne pare rău pentru cei care sunt forțați de natură să o ia de la capăt, dar asemenea calamități au devenit prea comune în ultimii ani, și frecvența acestora continuă să crească, astfel încât căutarea de soluții radicale concomitent cu schimbarea atitudinii din contemplarea neputinței în acțiuni hotărâte și convergente, cu baze științifice, financiare și organizatorice radicale pot fi hotărâtoare. De aceea nu cred că este lipsit de importanță să amintim că în ultimele două decenii, numărul și amploarea calamităților naturale s-au mărit de patru ori, provocând sute de milioane

de victime anual. Bilanțul dezastrelor naturale arată că acest gen de evenimente s-a multiplicat continuu, cu efecte tot mai apocaliptice și diversificate.

„Populația lumii se confruntă cu de patru ori mai multe dezastre naturale decât acum două decenii”, arată și un studiu condus de organizația britanică Oxfam, în care se invocă drept cauză încălzirea globală. În anii '80, dezastre anuale au cauzat omenirii pierderi care au împins înapoi în ceea ce privește nivelul de trai cu cel puțin 50 de ani o populație egală cu cea a continentului african.

„Șapte dintre cele mai ucigătoare zece dezastre din ultimii 20 de ani s-au petrecut între 2000 și 2006”, avertiza comisarul UE pentru Dezvoltare și Ajutor Umanitar, Louis Michel, într-un mesaj destinat cetățenilor celor 27 de state membre ale Uniunii.

Printre cele mai mari catastrofe se numără ciclonul din Myanmar și cutremurul din China. Ciclonul Nargis s-a soldat cu 138.000 de morți. În China, seismul cu magnitudinea de 8 grade pe scara Richter a ucis 88.000 de oameni. Acestora li se adaugă devastatorul tsunami din 2008, apoi cutremurele din Haiti și Chile, gravele inundații din Portugalia și

erupția vulcanică din Islanda care a oprit în loc Europa pentru mai bine de o săptămână și a blocat la sol sute de mii de oameni, inclusiv 46 delegații statale care vroiau să ajungă la funeraliile premierului polonez. Pagubele înregistrate au fost uriașe: peste 1,9 miliarde euro pierderi ale companiilor aero, care, fără intervenția financiară a U.E., într-o formă neuzitată până acum, cel puțin 5 din cele mai mari, ar fi dat faliment. Când vroiam parcă să ne mai tragem puțin răsuflarea, marea Japonie a căzut pradă unui dezastru fără egal, cutremurul care a cuprins uscatul și marea continuând, cu intermitențe de trei săptămâni. Pe lângă pierderile de vieți omenești și pagubele materiale inimaginabile, ne-a distrus și speranța energetică. Centralele nucleare-electrice ale unei țări în care tehnologia de vârf este un crez, au început să cedeze una câte una și pericolele au început să dea tuturor fiori.

Nici perspectivele nu credem că sunt mai blânde, de vreme ce încă de acum s-au făcut unele prognoze dure. Așa bunăoară, potrivit unui studiu american, încălzirea climatică din anul acesta ar putea provoca mari daune lumii, întrucât ar întârzia începerea perioadei musonului de

vară cu 5-15 zile în următorul secol. Aceasta înseamnă o reducere importantă de precipitații într-o mare parte a Asiei de Sud care ar aduce după sine pagube uriașe în producția agricolă de maniera înfometării a sute de miliarde de oameni. De asemenea, se anunță de către New Scientist că sistemele de electricitate, dar și cele de telecomunicații, vor fi grav afectate de furtuna solară din 2012, iar NASA a publicat într-un recent raport că SUA, având o societate foarte avansată din punct de vedere tehnologic, ar putea suferi mari distrugerii în sistemele de energii joase, în comunicațiile I.T., până la cele climatice. Toate la un loc, produc pagube directe agriculturii dar și oamenilor care, până la urmă, se regăsesc în capacitatea lor de a se hrăni.

2. VOLATILITATEA PIEȚEI ȘI SECURITATEA ALIMENTARĂ

Securitatea alimentară, în puține cuvinte, este definită de ONU în următorul mod: „mâncarea este disponibilă în cantități suficiente pentru a hrăni toata populația unei națiuni”, numai că distribuția ei, la un moment dat sau pe un segment de timp, este mereu în suferință. Volatilitatea pieței nu este ceva nou, mai ales când vine vorba de mărfuri.

În timpul crizei din 2007-2008 (n.r. criza subprime care a determinat criza economica mondiala actuală), prețurile au înregistrat o scumpire dramatică: prețul orezului a crescut cu mai mult de 200%, în timp ce făina și porumbul s-au scumpit cu peste 100%. Cauzele încă trebuie dezbătute, însă efectele au dus din Haiti și până în Mogadishu, la proteste și la revolte soldate cu morți. Însă condițiile de piață actuale sunt foarte diferite de cele de acum câțiva ani, a declarat Hafez Ghanem, director adjunct pentru dezvoltarea economică și socială din cadrul Organizației pentru Agricultură și Alimentație (OAA) a ONU. În anii ce vor veni, probabil că vom avea parte de mai multe turbulențe decât în prezent, pentru că piețele tind să fie mai volatile pe termen mediu din cel puțin câteva motive:

- a) zona Mării Negre devine un producător de cereale tot mai important, datorită fluctuațiilor tot mai mari ale recoltelor de la un sezon la altul;
- b) creșterea așteptărilor ca tot mai multe fenomene meteo extreme să se producă datorită schimbărilor climatice;
- c) anumiți actori non-comerciali de pe piața mărfurilor devin tot mai

importanți, a explicat Ghanem într-un interviu postat pe portalul OAA.

d) creșterea producției medii la hectar a atins plafonul maximului posibil în timp ce suprafețele cultivate (sau disponibile pentru agricultură) sunt în continuă scădere, din lipsa atracției pentru munca la fermă (situația României este absolut tipică), sau din transformarea continuă a suprafețelor cultivabile în „plantații de beton”.

3. CEL MAI PROST SCENARIU: FOAMETE, RĂZBOAIE ȘI MILIOANE DE REFUGIAȚI

Dacă următorii ani vor fi și mai volatili în ceea ce privește piața mondială a alimentelor, următoarele decade vor cunoaște o scădere înfricoșătoare a recoltelor. Totodată, ONU prezice că până în anul 2050 pe Terra vor fi peste 9 miliarde de persoane. „Cea mai urgentă problemă care amenință umanitatea în următorii 50 de ani nu este schimbarea climatică sau criza financiară, ci dacă vom reuși și susține o asemenea recoltă (n.r. sub nevoile umanității)”, a declarat Julian Cribb, om de știință, autorul volumului „Foametea care vine” (n.r. „The Coming Famine”). Într-o prezentare

recentă de la Congresul Mondial al Științei Solului, Cribb a declarat că în următoarea jumătate de secol, în cel mai optimist dintre cazuri, cerea globală pentru alimente se va dubla. Cel mai prost dintre toate scenariile posibile prezentate de Cribb descrie o lume în care foametea a izbucnit în câteva locuri, ducând la războaie și la milioane de refugiați care cutreieră globul în căutare de adăpost și alimente. Acest scenariu poate fi evitat, însă numai dacă guvernele vor face schimbări de politică în ceea ce privește abordarea agriculturii. „În primul rând, trebuie să acceptăm că investițiile în agricultură sunt de fapt cheltuieli de apărare. (...) Dacă dorim să prevenim războaie, refugiați și o criză alimentară, atunci trebuie să reînnoim investițiile globale în agricultură și în știința agricolă. Agricultura a fost cea mai puțin importantă prioritate pentru ultimul sfert de secol”, a mai precizat Cribb.

4. BĂTAIA PE... ÎNGRĂȘĂMINTELE CHIMICE

Eforturile recente ale companiei miniere australiene BHP Billiton de a cumpăra compania canadiană de îngrășăminte chimice Potash Corp. au fost privite ca o încercare a

australienilor de a câștiga de pe urma creșterii importanței industriei agricole. În lupta pentru Potash s-au înscris și companii chineze în încercarea de a-și asigura stocurile de îngrășămintă chimice pentru propria piață agricolă. Alt indiciu că industria agricolă capătă tot mai multă importanță este și declarația televizată a unui faimos investitor Marc Faber. Acesta a apărut la CNN spunând telespectatorilor că cea mai bună investiție pe termen lung din prezent sunt agricultura și acțiunile care pot avea de câștigat de pe urma penuriei de alimente și apă. Cribb a spus că spre deosebire de majoritatea țărilor, China este conștientă de riscul potențial al penuriei de alimente, motiv pentru care a început să se pregătească în aceasta direcție. Acest lucru include și crearea de politici pentru asigurarea rezervelor de apă. Însă Beijingul nu privește doar în propria-i ogradă, ci și în alte regiuni, precum Africa, încercând să asigure rezerve de alimente și acolo (nu pentru China, ci pentru înfomețării lumii care își vor vinde vilele și iahturile și vor veni în savana africană să cumpere grâu). „Trebuie să reinventăm modul în care facem agricultura și pe cel în care mâncăm dacă dorim să susținem rezervele

de alimente în perioadele de maxim ale populației globale și ale cererii (n.r. de alimente)”, a mai spus Cribb. Aceasta este de fapt marea provocare care îi așteaptă pe liderii lumii. Astfel, la întrunirea de la Roma, Abbassian a declarat că plănuiește să-l abordeze pe reprezentantul fiecărui guvern cu o întrebare simplă: „Cum te pregătești pentru securitatea alimentară (a țărilor tale și, prin solidaritate, a întregului pământ)?”

5. SE ÎNMULȚESC DUȘMANII AGRICULTURII

Cu toate eforturile considerabile ale multor țări avansate, dezvoltarea agriculturii întâmpină tot felul de obstacole, de cele mai multe ori neașteptate. Așa bunăoară:

- distribuția foarte diferențiată a precipitațiilor provoacă, în unele zone ale globului distrugerea culturilor prin inundații, grindină, îngheț etc., în timp ce în alte părți secete cumplite usucă nu numai culturile dar și vegetația naturală care este elementul de bază al creșterii animalelor;
- încercarea de sporire a protecției mediului și dezvoltarea „agriculturii ecologice” a condus la înmulțirea necontrolată a dăunătorilor astfel că trebuie regândită dezvoltarea și

refolosirea, chiar la altă scară a insecticidelor, fungicidelor, pesticidelor. Iar acestea costă, nu toate țările au bani să și le procure, iar administrarea lor este și ea o știință;

- dezvoltarea transportului și a turismului a impus o tot mai vastă împânzire a Terrei cu o infrastructură rutieră care înghite de trei ori mai multă suprafață de teren decât cea creată pentru rulare. Rețeaua de autostrăzi, poduri și viaducte are utilitatea și importanța ei, dar suprafețele de teren agricol scad astfel fără încetare.
- irigațiile devin din ce în ce mai mult o necesitate controlată, dar acest lucru se întâmplă tocmai acum când dezvoltarea civică și urbanizarea cer tot mai multă apă; și nu știu cum se face că scade cantitatea de apă dulce a pământului crescând volumul apelor marine, poluate, subterane. Tare îmi este frică de o alta foamete, „foamea de apă potabilă”, care ar putea să fie atât de devastatoare încât ne pierde pofta de a mai manca!
- în foarte multe zone agricole, în special la micii fermieri și agricultori independenți s-a tot dezvoltat o „foame” de mașini agricole, încât ei vor să facă agricultură numai de

pe tractorul sau combina cu aer condiționat. Dar cine adapă animalele, cine le scoate la păscut, cine le curăță grajdul, cine le administrează hrana în grajduri, cine le păzește în stabulația liberă, cine le tunde, cine le țesală, cine le supraveghează fătarea, cine le curăță și le face toaleta copitelor, cine le tratează când sunt bolnave..., și Doamne câte mai sunt că dacă ar trebui să le facem de pe tractor sau combină nu numai că ramura creșterii animalelor ar dispărea, dar pentru a ne hrăni cu lapte sau carne... probabil că ar trebui să ne mâncăm între noi! Și nu mai este mult, chiar dacă substratul este altul!

Pentru că ne aflăm în România, mă întreb firește, de ce merg concepției mele în Spania la cules de roșii? Cumva acolo se culeg cu combina? Dar părinții orologeriei și ai mecanicii de precizie, elvețienii, de ce au pășunile montane pline de vaci iar pe timp de iarnă execută manual pantofi „Balli” (de 500 euro perechea)?

6. O NOUA ERĂ GLACIALĂ VS. ÎNCĂLZIREA GLOBALĂ

După ce aproape de o jumătate de veac se bate monedă pe încălzirea

globală, pe efectul de seră, pe topirea Antarcticii, ba, după unele știri în primăvară se rupsesse și o bucată uriașă din calota de gheață a Groenlandei, oamenii de știință au început să-și dea seama că lucrurile nu-s chiar așa, ba chiar că și în domeniul climatologic pot apărea disfuncții ce se pot transforma în crize; că după criza „încălzirii globale” suntem pe cale de a trece într-o altă criză, poate chiar mai dură și anume „epoca glaciară”, fără să ne lase între ele nici cel puțin o pauză de respiro.

Marea Britanie și alte țări nord-europene au avut, până acum doi ani, ierni blânde datorită unui fenomen natural permanent – (curentul) Gulf Streamului, care aduce apele calde de la tropice pe coastele vestice și nordice ale bătrânului continent. Apele calde ale Gulf Streamului transportau, până nu demult, energie termică ceva echivalent cu 1,4 pettawați (adică 1,4 miliarde de megawați), sau puterea câtorva zeci de centrale atomo-electrice moderne!

Numai ca în ultimii doi ani puterea Gulf Streamului s-a înjumătățit (atât ca viteză cât și ca temperatură), astfel că efectul climatologic a devenit de patru ori mai mic. Consecințele s-au văzut în primul rând în Marea Britanie, care a avut parte de

cea mai friguroasă iarnă (2009-2010) din ultimii 100 de ani. Și asta a fost înainte de „tratamentul cu petrol” vara trecută.

Nu numai meteorologii britanici, ci și cei polonezi se așteaptă la tot ce poate fi mai rău. „Gulf Streamul nu mai aduce suficientă căldură pentru a compensa efectul devastator al vânturilor reci originare din Arctica (Groenlanda și Oceanul Înghețat de Nord) – susțin climatologii polonezi. Deși obișnuiți cu frigul, rușii sunt și ei înspăimântați de o astfel de perspectivă sumbră și rece! Deja temperaturile din centrul Rusiei erau cu câteva grade sub cele normale spre sfârșitul anului trecut. Pe scurt, meteorologii și climatologii din aceste țări se așteaptă, în cel mai bun caz, la o revenire din „Mica Epocă Glacială” (1645–1715), când zeci de mii de oameni au murit de frig în țările din nordul Europei.

După mai multe decenii de expansiune a teoriei încălzirii globale, astronomii americani (și unii dintre cei mai vestiți climatologi) se tem de o noua epocă glacială. Începând cu anul 2007, activitatea solară a început să se reducă progresiv, fapt care se traduce prin micșorarea cantității de căldură care ajunge pe Pământ. Astronomii au constatat astfel, o

corelație între numărul și densitatea petelor solare și temperatura terestră: cu cât sunt mai multe pete solare, cu atât este mai mare căldura solară, și implicit, cu cât soarele este mai curat (nepătat) cu atât își face mai puțin datoria! Or, sub acest aspect, prognoza este cel puțin neliniștitoare (ca să nu zicem îngrijorătoare). În anul 2021, spre exemplu, nu vom mai avea pete solare deloc, soarele va fi curat ca lacrima, iar temperatura medie pe întreaga planetă va scădea dramatic!

7. GENERALIZAREA CRIZEI

Creșterea recentă a prețurilor la alimente și petrol nu este temporară, deoarece nu are o natură speculativă, iar guvernele și populația ar trebui să se pregătească de înrăutățirea situației.

Deși pare similar cu avansul accelerat al cotațiilor mărfurilor din 2007–2008, actualul trend ascendent al prețurilor la alimente și petrol nu are rădăcini în zona speculei și nu se va termina într-o prăbușire puternică a prețurilor, așa cum s-a întâmplat acum doi ani, arata o analiza AFP.

Cererea tot mai mare din țările emergente, unde populația mănâncă mai mult și mai bine, alături de fenomenele meteorologice nefavo-

rabile agriculturii care se manifestă tot mai des și de dobânzile scăzute creează o „furtună perfectă” care propulsează prețurile la mărfuri, agricole și industriale, la noi maxime. Cotațiile cresc, de multe ori cu procentaje de doua cifre, la toate sortimentele de mărfuri, de la porumb și grâu la bumbac, cauciuc și petrol.

„Situația era foarte diferită în 2008 (...) Ceea ce se întâmplă acum este mult mai generalizat”, spune Chris Delgado, specialist pe agricultură la Banca Mondială.

Problema creează tensiuni în întreaga lume, nu numai în Orientul Mijlociu, unde deja se înregistrează un „război social”.

În Indonezia, guvernul a suspendat accizele pe importurile de alimente cheie după ce inflația a ajuns în ianuarie la 7%.

În Bolivia, zahărul este distribuit în rații după o creștere de 64% a prețului.

Organizația pentru Alimente și Agricultură din cadrul Națiunilor Unite a anunțat la începutul anului că prețurile alimentelor au atins noi maxime record și a avertizat că ar putea să apară probleme politice.

„Nu numai că exista un risc, dar au avut loc deja revolte în unele părți ale lumii din cauza creșterii prețurilor la hrană”, a arătat șeful OAA,

Jacques Diouf. Iar situația nu este pe cale să se amelioreze, spun experții.

„Cred că prețurile mărfurilor vor continua să crească. Este interesant că și mărfurile care nu se tranzacționează intens se scumpesc. Asta ne arată că trendul este bazat pe fundamente și nu pe speculă”, comenta economistul șef al băncii Standard Chartered, Gerard Lyons.

Creșterea din 2008 a afectat doar câteva mărfuri agricole și petrolul și a fost determinată în mare parte de speculă și de decizii politice care au determinat unele guverne să-și facă rezerve.

De această dată însă problema este cererea tot mai mare din lumea emergentă, din țări precum China, India, Rusia și Brazilia, situație care face improbabilă inversarea trendului, întrucât China, spre exemplu a cumpărat sute de mii de hectare teren arabil în Africa și Australia, sau Brazilia în Argentina.

8. ROMÂNIA... ÎN SAPĂ DE LEMN

Agricultura, cândva ramura de bază a economiei românești, a început să dispară tocmai acolo unde erau zonele poprice ale dezvoltării sale – Bărăganul, dealurile subcarpatice, lunca Prutului, zona colinară deosebit de favorabilă creșterii ani-

malelor – astfel încât în locul marilor culturi întâlnești pământ pârloagă, măracinișuri, deșertificări și... betoane, betoane în plin câmp, astfel că unele ferme moderne izolate pe la Vaslui, Vrancea sau Urziceni, și ele dominate de monocultură, vor rămâne fericite excepții izolate.

Problemele fundamentale ale agriculturii din România sunt de strategie, de morală, de mentalitate, de lene, de silă... de orice, câteva fiind dominante:

- lipsa unor investiții majore (nu atât din cauza penuriei fondurilor de finanțare, ci mai degrabă din cauza dificultății de accesare a acestora),
- fărâmițarea pământurilor,
- litigiile interminabile legate de proprietate,
- tehnologia precară chiar primitiva de executare a lucrărilor agricole sau de creștere a animalelor,
- o proastă gestionare a finanțării agriculturii, astfel încât sunt stimulați cei care au pământ și nu-l lucrează, în locul celui care se zbate să facă ceva pe lotul lui izolat,
- o foarte slabă organizare și lipsa de interes,
- o silă totală din partea proprietarilor care așteaptă „la cotitură” să mai vândă cuiva o parcelă bună de construit ceva pe ea, indiferent ce va fi pe urmă.

Și după ce că sunt tot mai puține, produsele românești nu corespund întotdeauna standardelor de calitate ale UE, ceea ce și explică lipsa prezenței lor pe piețele externe, în timp ce mărfurile din import au invadat rafturile magazinelor autohtone.

Dacă analizăm lucrurile la rece vom constata că problemele agriculturii sunt în realitate mult mai multe, mult mai dureroase și coborâte până la nivelul dezastrului, de te întrebi de-seori dacă se mai poate face ceva.

Cea mai năpăstuită pătură a țărănimii o reprezintă tinerii între 20 și 40 de ani, care n-au nici o palmă de pământ, care sunt semianalfabeți, n-au și nu cunosc absolut nici o meserie, nici cel puțin pe cea de țaran pregătit pentru munca câmpului sau creșterea animalelor. Ei trăiesc din expediente, din munca cu ziua pe ici pe colo, din mila neamurilor și a vecinilor.

Drama satului românesc este fără limite: un potențial agricol remarcabil a devenit o ruină și în locul fermierului și micilor exploatații agricole intensive avem 36 milioane de mici parcele cu o suprafață medie de câteva mii de metri pătrați, între care sunt și cele peste 6,8 milioane hectare de teren agricol fertil necultivat de mai mulți ani! Iar proprietarii

lor primesc pentru aceste terenuri subvenții bugetare, care, de regulă iau drumul spre crâșma satului.

Sistemul nostru de **subvenționare a agriculturii** este o culme a nebuleniei, pentru că modul lui de funcționare frânează dezvoltarea în loc s-o stimuleze.

Răsturnați mecanismul și veți constata că subvenționarea poate deveni o pârghie foarte eficientă:

- Subvenționați culturile și nu oamenii; culturile prețioase precum plantele tehnice, soia, rapița, floarea soarelui, inul, cânepa etc. vor trebui să primească cea mai mare subvenție la hectar;
- Nivelul doi în mărimea subvenției va trebui să-l ocupe legumicultura și culturile de păioase;
- Nivelul trei va trebui să revină creșterii animalelor și păsărilor;
- Nivelul următor trebuie rezervat pomiculturii și viticulturii.

Această ordine de prioritate trebuie s-o stabilească anual Guvernul în funcție de necesitățile naționale, de cerințele pieței externe, de capacitatea solului etc. Un lucru trebuie să rămână însă ferm: terenurile necultivate, pășunile și fânețele neexploatare se vor impozita usturător, în mod progresiv – în primul an de necultivare mai puțin, apoi în creștere

continuă, pentru că după anul al V-lea să treacă în proprietatea și exploatarea comună a obștii (domeniul public al administrației locale).

S-ar putea ca asta să fie și singura cale de creare a nucleului viitoarelor ferme moderne cu cel puțin câteva mii de hectare.

Impozitul devine astfel o pârghie financiară, și numai astfel de instrumente pot asigura atingerea strategiei urmărite; altfel, din agricultura românească nu va mai rămâne decât... amintirea răscoalelor țărănești și... celebra poezie a marelui Coșbuc „Noi vrem pământ!”.

Dacă nu întreprindem nimic, acum în mileniul III și continuăm să credem că se poate face totul numai cu un plug amărât rămasiță de fier vechi tras de doi boi gârboviți, cu o sapă și o cazma, cu o greblă, o furcă și un topor este la fel de nociv. De aceea este necesară lansarea de programe pentru sprijinirea agriculturii rurale a celor mai mici agricultori, adică cei 9 milioane de locuitori ai satelor (de la cei în cărje până la cei în cărucior) care posedă, în medie, 0,6 ha de teren (dar sunt câteva sute de mii care n-au nici... pământ de flori), fărâmițat fără încetare, inclusiv gospodăriile lor unde cresc câteva oi, câteva păsări, un purcel, etc. Și

asta n-o putem face decât... prin organizare, mecanizare și eliminarea pomenilor electorale.

Spre exemplu o soluție de început, de compromis, ar sta în intervenția autorităților administrației publice locale. Pe lângă fiecare Consiliu local să se înființeze un „**Sector de mecanizare**”, care să cuprindă cele mai mici unelte agricole și gospodărești moderne, gen: motocultor, motocoșitoare, motocoasă, fierăstrău cu lanț, foarfece pentru pomi și vie, motostropitoare, un circular casnic, flex, bormașină, fierăstrău electric și altele, și altele care nu costă mare lucru pentru Primărie, dar pe care bietul țăran nu și le va putea procura niciodată. Secția mecanică va avea 2-3 lucrători care să le repare și să le întrețină. Secția va funcționa pe principii economice, adică va împrumuta țăranului unealta de care are nevoie, îi va da și explicațiile de utilizare, apoi va încasa tariful și va primi înapoi obiectul închiriat. Cu un motocultor, spre exemplu își va ara tot terenul într-o zi și va plăti cam 11 lei chirie, ceea ce îl poate face accesibil oricui. Mai rămâne chestia cu disciplina și grija utilizatorului, dar aici poate interveni cu folos autoritatea Primăriei și a organelor sale de lucru.

Aceasta este ceea ce putem face deocamdată rapid pentru agricultură, dar, pentru viitor, dezvoltarea industrială a agriculturii, rămâne singura noastră șansă reală pentru a ne apropia de eșalonul țărilor avansate ale Europei.

Dar, concomitent trebuie să acționăm și asupra mentalității lucrătorului agricol român care, odată văzut proprietar pe o bucată de pământ retrocedată de la fostele unități cooperatiste, se crede imediat latifundiarul-stăpân pentru care să muncească alții (cine?), iar el „să taie cupoane” ca orice rentier. Dacă poate, s-o facă, numai că mai mult mi se pare plauzibilă ipostaza când pe mulți, pe foarte mulți foamea îi va face să meargă să lucreze pământul „cu ghearele și cu dinții”! Iar agricultura

de subzistentă se va transforma în agricultură de supraviețuire.

Și apoi, mai trebuie folosite și pârgurile specifice economiei de piață: impozitul agricol împletit cu finanțarea comunitară, subvenționarea culturilor industriale deficitare, instrumentul prețurilor stimulativ pentru furniturile ce merg spre agricultură coordonate cu prețul produselor agricole.

Desigur, ar fi multe de spus, dar la o recentă sesiune de dezbateri a Academiei Oamenilor de Știință, în sinteza dezbaterilor, s-a concluzionat că „insecuritatea este atât de mare încât te apuca frica. Te culci seara cu capul plin de griji și te scoli dimineața înspăimântat de ce s-o fi întâmplat noaptea sau ce urmează să afli în curând”.

Criza administrației și „administrarea” crizei

Prof. univ. dr. Ioan Alexandru

Se poate susține că reforma statului, a societății românești – în sens larg – a început imediat după schimbarea regimului politic prin revoluția din decembrie 1989.

Astfel, decretele inițiale au desființat structurile de putere ale totalitarismului și au declanșat procesul de înnoire. Prin actele normative cu caracter constituțional, apoi prin Constituție, s-au pus bazele statului de drept: separația puterilor, pluralismul politic, descentralizarea serviciilor publice, autonomia funcțională pentru administrația publică locală și mai presus de toate supremația legii. Au urmat legile organice, legile cadru, prin care s-au statuat organizarea și funcționarea principalelor componente ale autorităților statului.

În acest fel, România a revenit în mare parte – din acest punct de

vedere al organizării structurilor statului – la modelul de funcționare din perioada interbelică. Mai putem semnală de asemenea, introducerea unor organisme noi de tip european: Curtea Constituțională; Avocatul Poporului etc.

În acest fel, din punct de vedere formal, există un cadru instituțional ce ar părea favorabil funcționării în condiții cel puțin satisfăcătoare, atât a autorităților din palierul politic, cât și a administrației publice și justiției.

În realitate, lucrurile nu stau așa, iar noi trebuie să recunoaștem că semnalările autorităților U.E. făcute de-a lungul anilor corespund realității și anume: dacă s-a acceptat faptul că am îndeplinit criteriul politic, administrația publică și justiția încă nu funcționează potrivit standardelor impuse în vederea integrării reale și nu formale.

De altfel, realitatea înconjurătoare, starea economică și socială a țării ne scutesc de o argumentare prea largă.

Funcționarea defectuoasă atât a administrației publice, cât și a justiției este evidentă, este de notorietate.

Este foarte adevărat că peste tot în lume, atât aparatul administrativ, cât și justiția sunt criticate și apreciate ca fiind lente, ineficace; personalul este considerat a fi supradimensionat, excesiv de costisitor și se dorește insistent transformarea lor, modernizarea, reforma, refacerea.

La noi însă, situația concretă pare a fi mai dificilă.

Administrația publică a ajuns în unele sectoare incontrolabilă, iar nivelul politic nu știe ce decizii să ia pentru că nu ascultă și nu îl interesează altceva decât certurile fratricide sau alte probleme de imagine. Există o lipsă de cultură politică în luarea deciziilor. Și mai există, ceea ce s-a numit, **corupția psihologică** din dorința de a-ți păstra puterea cu orice preț, ești absolut opac, închis și refuzi să-ți schimbi modul de a munci, de a lua decizii.

Este, într-adevăr, o realitate că și după 1989 în elanul schimbărilor odată cu distrugerea mecanismelor de putere s-a distrus, cel puțin în

parte, și mecanismul administrativ, ceea ce a fost o eroare. „Complexul statal a fost distrus” se anunța victorios într-o comunicare științifică, iar distrugerea aparatului administrativ era apreciată ca fiind o pierdere colaterală, ca să folosim o sintagmă devenită, din păcate, celebră.

Am sperat că noile puteri instalate în 2001 și apoi 2004 vor reuși să elimine această „vocație” a românilor și că totul se va limita la analiza lăcidă a stării de fapt, fără culpabilizări gratuite. M-am înșelat. Culpabilizările au continuat și continuă.

Cauzele acestei stări de lucruri sunt complexe, complicate și contradictorii. Sintetic, putem spune că ineficiența structurilor politice a generat ineficiența administrației și pierderea credibilității injustiție, iar pe cale de consecință a determinat ineficiența economiei și respectiv dezordinea socială.

Așadar, putem afirma că o cauză majoră a acestei stări de lucruri o constituie atât criza administrației, cât și pierderea încrederii în justiție.

Criza din administrație înseamnă manifestarea accentuată a unor neconcordanțe și contradicții în funcționarea ei, fenomene care generează o perioadă de tensiuni, de turbulențe însoțită de încercări – de cele mai

multe ori nereușite – de eliminare a acestora. Așadar, o stare comparabilă cu momentul critic care precede vindecarea sau agravarea unei boli.

Am sperat că prin medicația ce o va administra noul „medic curant”, urmare a unui diagnostic corect, se va evita agravarea bolii și se va însănătoși pacientul. Cu alte cuvinte, prin strategiile adoptate pentru reforma administrației se va reuși reabilitarea calității serviciilor publice și îmbunătățirea generală a activităților acestor autorități publice.

Ar fi trebuit să știm și să avem în vedere la proiectarea strategiilor că în situația României, disfuncțiile din activitatea acestor autorități constituie și expresia transformării acestora, ceea ce semnifică schimbarea substanțială și formală a structurilor, mecanismelor și instituțiilor juridice și administrative, schimbare ce constă în modificarea trăsăturilor esențiale – prin înlocuirea unor elemente și păstrarea perfecționată a altora – potrivit anumitor reguli, anumitor formule specifice statului de drept.

Așadar, la fel ca întreaga societate românească, administrația încă se află și ea în „tranziție” ceea ce semnifică trecerea – uneori lentă, alteori bruscă – de la o stare, de la o situație, de la o idee la alta.

Tranziția administrației înseamnă deci, trecerea mai mult sau mai puțin abruptă de la starea acesteia în statul totalitar anterior anului 1989, la o nouă stare, la o nouă administrație publică potrivite unui stat democratic bazat pe separația puterilor, pluralism politic, descentralizarea serviciilor publice și supremația legii. Și în ceea ce privește administrația, problema fundamentală a tranziției este dezvoltarea nu numai cantitativă, ci în special calitativă.

Mai mult, va trebui să pregătim administrația publică pentru ceea ce numim „Spațiu Administrativ European”, care se caracterizează pe de o parte prin fiabilitatea administrației, implementarea eficientă a politicilor și dezvoltarea economică, iar pe de altă parte, prin garantarea drepturilor și libertăților fundamentale și accesul neîngrădit la o administrație de calitate, eficientă, responsabilă, transparentă etc.

Trebuie să fim conștienți de faptul că în calitate de membră U.E., România trebuie să-și modernizeze activitatea autorităților administrative cu scopul de a atinge nivelul de funcționalitate european, nivel ce presupune atingerea unor valori instituționale de bază și care înseamnă: funcționalitate, transparență, predictibilitate,

responsabilitate, adaptabilitate, eficiență. Valorile pe care le-am enunțat nu sunt simple idei pe care le transferăm din spațiul științific în spațiul practicii administrative. Ele trebuie introduse în cadrul instituțiilor și proceselor la toate nivelurile și trebuie apărute de către organele de implementare a noilor instituții administrative.

Din păcate, în România de azi această problemă deosebit de complexă a transformării administrației publice nu a făcut obiectul dezbaterii publice: politica, economia și oarecum justiția au fost în prim-plan.

Lipsa de preocupare a politicienilor s-a manifestat în neglijarea abordării marilor teme specifice administrației, spre exemplu: Statutul funcționarilor publici a fost adoptat, într-o formulă imperfectă ce va trebui corectată după mai mult de un deceniu de la revoluție, iar necesitatea reorganizării administrației teritoriale și armonizarea acesteia cu spațiul european se dezbate abia acum, deși am semnalat această problemă încă din 1996.

Deși trebuie să recunoaștem că adoptarea promptă a Constituției în 1991 într-o construcție apreciată de specialiști la acea vreme a constituit un succes, unele legi organice

au apărut extrem de greu și la termene întârziate față de dispozițiile Constituției; constituirea cu întârziere a Consiliului Legislativ și intrarea acestuia în funcțiune are efecte negative și astăzi, dată fiind insuficiența ordine legislative existentă.

Pe de altă parte, astfel cum a rezultat din dezbaterile ocazionate de adoptarea bugetului pe 2003, a fost criticată graba cu care în numele europenismului au fost impuse instituții și proceduri care cu greu rezistă la realitățile românești, cheltuindu-se sute de miliarde cu instituții care până în prezent nu și-au dovedit, din păcate, pe deplin utilitatea. Explicația ar putea fi aceea că inevitabilitatea integrării noastre în structurile europene a presupus practic importul unui sistem politico-administrativ și juridic, ceea ce generează acest efort de aducere în țară a formelor politico-administrative și juridice ale vestului. Aceste forme vor trebui, însă, completate cu un nou conținut după modelul occidental, altfel vom persista în vechea meteahnă a formei fără fond.

Oameni fără pregătire corespunzătoare, fără cultură administrativă și juridică generează idei și trag concluzii aberante care s-au reflectat în cuprinsul unor acte normative ce au

constituit dovada cultivării formei fără fond. Simpla transformare nu înseamnă evoluție. Or, noi dorim prin reformă evoluția. Este de semnalat, de asemenea, o atitudine pasivistă ce s-a manifestat în anumite momente. După cum arăta un distins jurist, este de neînțeles această voință de a nu face, de întârziere: „întârzierea într-o perioadă de tranziție seamănă cu comportamentul de neînțeles al unui competitor care face orice ca să nu câștige”. Toată această întârziere a generat, de fapt, o stare de provizorat și a avut drept consecințe îndepărtarea oamenilor, a populației, de soluționarea treburilor publice. Ceea ce ne interesează pe toți este ca această tranziție să se termine și să se revină, să se instaleze o stare de normalitate. Aceasta este aspirația oricărei națiuni civilizate.

Starea de normalitate presupune un anumit regim juridic și administrativ care să asigure atât eliminarea convulsilor, cât și siguranța vieții și a bunurilor cetățenilor.

Regimul juridico-administrativ se definește nu numai prin executarea legilor scrise, a Constituției, a celorlalte acte normative scrise, dar și prin obiceiurile, prin cutumele juridice și administrative pe care aceste acte normative scrise le-au generat de-a

lungul timpului și, de asemenea, se definește și prin practica jurisprudențială și administrativă concretă pe care aceste norme au instituit-o alături de cutumă.

Regimul juridico-administrativ este un regim dinamic, are un caracter viu, evoluează și se dezvoltă.

Pentru aceste motive, este lesne de înțeles că raționamentele, gândirea și voința politică, în general vorbind, care sunt concretizate în legi, chiar și în legea fundamentală, Constituția, constituie doar o premisă, e adevărat esențială pentru ca apoi să se auto-dezvolte, să se instituie un sistem juridico-administrativ propriu-zis.

Așadar, vorbind despre tradiție și de ceea ce ar putea constitui genotipul unui sistem, ar trebui să fac o altă observație și anume: obiceiul, cutuma, ceea ce înseamnă obligativitatea unei reguli formate prin repetare îndelungată a unei anumite practici, are un rol deosebit de important și de care trebuie să ținem seama în procesul de integrare a administrației naționale în spațiul european. Însă, practici administrative eronate, greșite, nu pot deveni cutumă. Practicile greșite nu pot constitui repere care trebuie imitate, care trebuie continuate. Greșelile autorităților administrative trebuie eliminate.

Trebuie să transformăm în cutumă numai practica pozitivă.

Noi suntem, din păcate, încă, după 21 de ani, în faza de amenajare a unui sistem judiciar și a unui regim administrativ democratic.

Criza justiției și administrației românești a fost inițial criză de fond și semnifică trecerea prin ruptură de la un genotip la altul, de la un regim judiciar și administrativ de tip totalitar la un regim democratic.

În timp, această criză deși își menține caracterul general determinat de transformările economico-sociale ample, a căpătat forme noi, generate de incapacitatea puterii politice de a gestiona această criză, de a stăpâni mecanismul administrativ și de a asigura independența și eficiența justiției. Printre erori putem menționa mimarea formelor, graba cu care – așa după cum am mai spus – am dorit să „implementăm” tot felul de instituții, proceduri, modele.

Apreciez ca o necesitate stringentă abandonarea copierii fără discernământ a unor practici străine pe fondul unei tradiții judiciare și administrative îndelungate ce a rezistat tuturor vremelnicilor și care, cel puțin în parte, s-ar putea să mai fie valabilă.

Idealizarea modelului occidental ar putea fi o greșeală atâta vreme

cât doctrinari din spațiul european sesizează scăderile propriului sistem politico-administrativ-juridic.

Persistența crizei administrației este și expresia realizării defectuoase a funcțiilor pe care aceasta le are în societate, iar acest lucru se întâmplă și pentru că nu există o comunicare reală între cei care iau decizia și cei care au informația, între cei care hotărâsc „ce și cum să se facă” și cei care știu „ce și cum trebuie să se facă”.

Administrația publică și justiția au regresat din cauza doctrinarilor care fac politică și practicienilor ce elaborează doctrina.

Deși vom reveni, oferim un singur exemplu încă actual: din absența comunicării a rezultat un sistem de pregătire și formare a funcționarilor publici autarhic sau mai degrabă un non-sistem, deoarece s-a instalat o separare între lumea universitară (acea care au expertiza și informația) și cea a practicienilor. În acest fel, perfecționarea funcționarului public devine o problemă internă a practicienilor și riscă să rămână din punct de vedere al calității la nivelul practicii actuale, ori ceea ce dorim este tocmai schimbarea acestei practici. Mai mult, în condițiile în care se recunoaște necesitatea apolitismului administrației

publice, unele partide înființează centre de pregătire sau perfecționare a funcționarilor publici ca și cum administrația ar trebui să fie realizată altfel, funcție de partidul aflat la putere.

Această stare de lucruri, lipsa de comunicare, de colaborare între oameni și structuri ce urmăresc același scop, se ilustrează și în absența unor dezbateri politice ample, transparente asupra problematicii administrației publice, spre deosebire de problematica judiciară, poate prea mult și uneori nepotrivit pusă în discuție.

Dacă în alte țări activitatea administrației publice este permanent într-o dezbatere politică atât în Parlament, cât și în mass-media (competentă), la noi administrația a intrat în obiectiv doar sub aspectul unor critici, uneori complet necalificate, în legătură cu „funcționarul de la ghișeu” care fie este nepolitic, fie cere mită pentru a rezolva cererile cetățenilor. În ceea ce privește justiția, aceasta a făcut obiectul a numeroase dezbateri politice, care din păcate prin intermediul presei, s-au transformat în tentative de intimidare sau influențare a judecătorilor în legătură cu spețe concrete, în loc să abordeze probleme de principiu, cum ar fi pregătirea profesională sau ținuta morală a judecătorilor.

Fără a minimaliza importanța unor asemenea critici trebuie să recunoaștem că în multe ocazii se observă o așa-numită dezbatere negativistă asupra administrației, extinsă în ultimii ani și la justiție. De multe ori se neagă nemotivat rolul, importanța și modalitățile de lucru ale administrației și justiției, calitatea actului de administrare și de îndeplinire a justiției.

Se manifestă în multe cazuri, din partea oamenilor politici, un dispreț suveran față de administrație și nu rareori și față de justiție.

Este de remarcat faptul că până când comisarii Consiliului și ai Uniunii Europene nu au semnalat în scris accentuata dezorganizare a administrației, precum și carențele din justiție și necesitatea urgentă ca acestea să fie reformate, în dezbaterile politice și în programele electorale sau de guvernare ele nu apăreau ca probleme de rezolvat.

De altfel, un fost demnitar cu responsabilități în domeniu a recunoscut sincer că în programul de guvernare 1992-1996 altele erau problemele prioritare, administrația publică fiind ceva secundar. Iar în mandatul 1996-2000 cu atât mai puțin s-a vorbit de administrația publică, deși chiar în această perioadă se făceau presiuni atât din partea autorităților europene, cât și

din interior din partea multor persoane ce au realizat faptul că lucrurile nu merg deoarece nu funcționează administrația, adică acel mecanism menit să organizeze și să asigure executarea deciziei politice.

De ce a trebuit să treacă atâta vreme pentru a ne da seama de importanța administrației publice? Care erau celelalte priorități care au generat neglijarea administrației? Răspunsul este simplu. Celelalte priorități au fost: satisfacerea intereselor clientelei politice, plasarea acestora pe funcții de mare răspundere, cum ar fi chiar reformarea administrației, în condițiile în care nu aveau o minimă pregătire teoretică sau experiență în domeniu, paralizând astfel funcționarea normală a administrației.

În ceea ce ne privește, din studiile pe care le-am făcut, rezultă că în perioada 1999-2000, în programele partidelor politice de la noi apărea foarte slab problema reformei administrației, foarte puține probleme privind administrația centrală și chiar cu privire la administrația locală nu a existat interes din partea partidelor politice asupra problematicii organizării administrației, a modului cum trebuie așezate structurile sau a modului cum funcționează administrația, se pare că nu interesa pe nimeni

și nu prea existau idei coerente privind reforma. După anul 2000, reforma administrației apărea în programe și atât.

Aceeași concluzie poate fi trasă și aplicând metoda de cercetare, care constă în cercetarea informațiilor, deci în tratamentul informatic al vocabularului. Această metodă permite să se cerceteze dacă sunt sau nu dezbătute anumite teme mai frecvent sau mai puțin frecvent în discursuri, în programele politice, în intervenții, în funcție de frecvența anumitor cuvinte, cum ar fi în cazul nostru, cuvântul „administrație”.

La aceeași concluzie am ajuns după ce am studiat platformele candidaților la Președinție prin această metodă lexicologică. Cuvântul „administrație” sau sintagma „reforma administrației” în cuvântările sau programele lor au apărut destul de rar. Analiza făcută pe sintagme, cum ar fi „funcție publică”, „funcționar public” sau „decizie administrativă”, are același rezultat.

Este simptomatică această lipsă de interes a politicienilor față de problematica administrației.

Am încercat să înțeleg de ce atât oamenii politici, cât și cei din administrație nu acceptă o dezbatere

publică serioasă și nu doar nihilistă a problemicii complexe și deosebit de importante pe care o generează aceste activități, cu toate că după cum observăm cel mai bine păstrate secrete ale administrației, de ordin militar sau financiar-bancar, se spulberă în fața dorinței opiniei publice, care cu ajutorul presei ar dori să dezbată toată problematica ce pune în joc transformarea concretă a societății.

Răspunsul este că nici puterea politică, nici administrația nu sunt pregătite să facă o dezbatere serioasă asupra rolului, funcționării și rosturilor acestor servicii publice.

În ceea ce privește puterea politică, explicația pare simplă.

Fără îndoială, așa cum scria M. Saint Molitor: „Acesta este nivelul care trebuie să decidă marile opțiuni în materie de gestiune a statului”. Dar, adaugă el, „ne aflăm în fața unui real obstacol. Căci lumea politică este puțin dispusă să abordeze acest gen de probleme”. De ce? Mai întâi, tehnicitatea lor constituie un impediment serios. Apoi, puterea politică este prinsă zi de zi în dificultățile vieții guvernării și adesea amenințată (la noi cel puțin) de instabilitatea puterii. Este, deci, nepregătită pentru a pune în practică reformele care

cer continuitate și puncte de vedere elaborate și competente.

În ceea ce privește administrația, aceasta nu prea este dispusă să deschidă aceste dezbateri cu privire la sensurile, rosturile și șansele reformei în administrație și asupra opțiunilor în materie de gestiune a statului.

În numele continuității se manifestă de fapt imobilismul, iar administrația consideră că toată repunerea în discuție a structurilor riscă să aducă atingere „esențialului administrativ” și tradiției serviciilor publice, atingându-se astfel drepturile individuale și colective ale funcționarilor.

În numele neutralității apare indiferența administrației, care de fapt suspectează proiectul de inspirație politică și încep să invoce motive partizane.

Așadar, administrația a fost exclusă, fie s-a autoexclus o lungă perioadă de timp dintr-o posibilă dezbatere politică. Așa după cum am mai afirmat, dezbaterea politică asupra administrației este încă o dezbatere săracă în subiecte și idei, în rezoluții; este de asemenea o dezbatere unilaterală, deoarece administrația – în principal interesată în această discuție – nu este asociată nici pe aproape, nici pe departe, ci doar criticată.

Se mai poate face o observație și anume că cel puțin până în prezent dezbaterile, atât cât au fost, s-au împărțit în două categorii. Pe de o parte, așa-zisa dezbatere selectivă, deoarece numai anumite domenii ale activității și acțiunii administrației au făcut obiectul dezbaterii politice, iar pe de altă parte este așa-zisa dezbatere unilateralistă, un fel de dialog al surzilor.

Teme majore de interes public, cum ar fi organizarea administrativ-teritorială sau regionalizarea – care ridică o serie de probleme și anume: ce tip de administrație ar fi necesar a fi amenajată pentru colectivitățile publice de diferite niveluri, ce regim juridic trebuie aplicat personalului din administrația locală, județeană sau eventual regională; ce moduri de gestiune ar trebui aplicate etc. – nu au fost abordate decât după o lungă perioadă de timp.

În România a existat și există o acută dorință de reformare a administrației. Din păcate, până de curând, nu au fost elaborate proiecte coerente pe termen lung, care să traseze parcursul de urmat în reformarea structurilor, mecanismelor, procedurilor și instituțiilor acestor autorități publice, iar cele de curând adoptate suferă de un grad prea ridicat de generalitate.

Din acest motiv, dezbaterile anemice care au mai apărut sporadic se limitau la observații generale pe care le face toată lumea; generale și superficiale, promovate atât în presă, cât și pe palierul politic. Partidele au oferit puține sugestii de luat în seamă, deoarece exprimă mai mult dorințe decât soluții și se cantonează în zone secundare și sectoriale, fără să distingă sau să aprofundeze problemele de fond.

Într-o societate democratică, elita se poate legitima exclusiv pe merit și nicidecum o asemenea calitate nu se dobândește prin moștenire sau prin bogăție. În sociologia și politologia de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, a existat un curent ilustrat de G. Mosca, R. Michels, V. Pareto etc. care a pus în lumină rolul important, uneori decisiv, jucat de elite în istoria omenirii, mai cu seamă prin mobilitatea acestor elite și permanenta reînnoire a lor. În prezent, însă, așa cum sublinia un reputat specialist în domeniu, „circulația elitelor care reprezintă motorul dinamicii sociale și una din condițiile esențiale ale democrației reale este compromisă de slaba mobilitate socială care caracterizează societățile occidentale îmbătrânite și de către tendința corelativă a elitelor

conducătoare de a constitui o castă politică profesională”.

Așadar, criza elitelor pare a fi o problemă și în unele țări dezvoltate, apreciindu-se că aceasta este generată de mai mulți factori, printre care se menționează faptul că elita contemporană este prizoniera unor scheme de gândire din trecut, dar care nu sunt aplicabile problemelor actuale; este tributară unei logici electorale pe termen scurt, dovedind lipsă de originalitate, de profunzime și perspectivă în gândire, refuzând participarea la acțiuni de schimbare profundă care le-ar putea periclita carierele. În aceste condiții, în mare parte, această elită se mulțumește să-și administreze afacerile sau să subscrie la reforme fără vreun impact semnificativ și care, în fapt, pot chiar agrava dificultățile pe care pretind că le corectează.

După cum am mai arătat, administrația publică din toate statele lumii se află într-o permanentă transformare în efortul de a-și realiza funcția sa de adaptare permanentă a propriilor mecanisme, structuri și instituții la mutațiile care survin în mediul în care acționează și în care sunt elemente extrem de dinamice.

Încercând să-și realizeze, în același timp, funcția sa de conservare a valorilor materiale și spirituale ale

societății, administrația manifestă certe comportamente conservatoare, exprimate în imobilismul structurilor și procedurilor de lucru. De reținut, însă, că o atitudine conservatoare nu este neapărat și retrogradă.

Cu atât mai mult, în țările aflate în curs de dezvoltare sau în tranziție și mai ales în cazul schimbărilor bruște de sistem politic, de la un regim la altul, administrația este, de cele mai multe ori, incapabilă să se adapteze rapid la noile cerințe în care funcționează sistemul social.

La noi, acestor motive obiective și care țin de legitățile mecanismului administrativ li se adaugă cauzele subiective, și anume ***inexistența unei strategii originale concepute în urma unor cercetări interdisciplinare*** care să limpezească opțiunile și căile prin care aceste opțiuni pot fi realizate. Această strategie ar fi trebuit să fie opera clasei politice, mai exact a unei elite naționale (nu a unor așa-zisi experți străini) care, urmare a unei analize științifice, ar fi trebuit să conceapă această strategie, ca și mijloacele manageriale prin care urma să fie gestionat procesul de reformare a administrației.

Din păcate, trebuie să fim de acord cu părerea des exprimată atât în doctrină, cât și în presa cotidiană, care susține că în țările în curs de

dezvoltare sau în tranziție nu există o elită veritabilă, ci un substitut, o pseudoelită sau un înlocuitor de elită, formată conjunctural și care este incapabilă de un asemenea demers.

Parte din această „elită”, oameni politici de înalt nivel sunt discreditați nu numai de ineficacitatea proprie, dar și de numeroasele afaceri și scandaluri de toate genurile care nu încetează să apară în toate ziarele. Faptul că mare parte din această așa-zisă elită politică și administrativă s-a compromis și a pierdut orice credit în fața populației a generat un efect extrem de nedorit, și anume depolitizarea unei mari părți dintre cetățeni care și-a pierdut orice credință în propria ei capacitate de a acționa și a influența într-un stat în care este exclusă de la viața politică în perioadele în care nu sunt alegeri. Consecința s-a văzut, absenteismul masiv la vot.

Dacă adăugăm, pe de o parte, faptul că puținii specialiști adevărați, competențele reale care există au fost ignorate și chiar înlăturate din pozițiile în care ar fi putut influența în bine gestionarea procesului de reformare a administrației, iar pe de altă parte, că intelectuali autentici au tendința de a abdica de la rolul și responsabilitățile lor (capabili să

judece cu competență starea actuală, dar incapabili să vină cu soluții pentru remedierea dificultăților), vom avea imaginea de ansamblu a cauzelor care au accentuat incapacitatea administrației și încetineala sau chiar stagnarea reformei administrative în țara noastră.

Într-adevăr, așa după cum s-a spus în diferite ocazii, România este într-o criză profundă de „leadership”, adică de persoane capabile de a fi în adevăratul sens al cuvântului lideri, nu numai manageri, ci capabili să definească o strategie de schimbare radicală în măsură să amelioreze simultan și cultura, și structura organizatorică a administrației publice.

Un asemenea demers presupune înțelegerea în profunzime a mecanismului administrativ și modul cum acesta acționează în relațiile cu politicul, economicul și societatea.

Din păcate, în ultimii ani, algoritmul politic s-a dovedit a fi cel mai nociv, aproape dezastruos, mod de a implica politica în administrație și chiar direct în economie.

La conducerea ministerelor și a altor autorități și instituții vitale au fost numiți oameni care nu aveau nimic comun cu domeniul pe care îl conduceau. Nu numai ministerele au fost conduse pe baza algoritmului, ci

și regiile și companiile naționale, ajungându-se, practic, la o stare de nonadministrare.

Mai mult, în unele funcții importante de conducere chiar a reformei administrative au fost instalate persoane, de altfel unele foarte onorabile, care recunoșteau sincer că nu prea știu ce trebuie să facă pentru reformarea administrației.

De altfel, nu este de mirare acest lucru atâta vreme cât un important om în stat proclama drept criterii ale dobândirii funcției de conducere vârsta, 35 de ani, și limba engleză. Pe baza unei asemenea „indicații prețioase” s-a ajuns într-o țară considerată francofonă să se promoveze în funcții importante doar cunoscători ai limbii engleze și astfel, așa cum s-a spus în presă deseori, reforma era concepută și coordonată de o garnitură de veritabili traducători. De altfel, și în prezent, administrația publică este împânzită de cunoscători de limbi străine, dar străini de profesie și de problemele administrației publice.

Dăunătoare a fost și credința că un doctrinar în științe politice sau un profesor de drept ori economie pot fi buni practicieni în ale politicii concrete militante. Greșeală, deoarece așa după cum s-a mai spus, pentru a fi

om de știință, modelarea mentală se face în direcția aflării cauzalității și cuprinde un șir de deducții logice, pe când la omul politic modelarea mentală trebuie să răspundă altor cerințe, întrucât politica este arta compromisului, arta de a te adapta împrejurărilor și de a prevedea posibilitățile viitorului imediat, de a te menține sau de a cuceri puterea. Pe de altă parte, omul de știință se izolează de agitația zilnică din jurul său și încearcă să descifreze adevărurile lumii în care trăiește, făcând abstracție de sentimente sau de oportunități în ideea de a afla adevărul obiectiv. Dimpotrivă, oamenii politici se află în centrul agitației sociale și țin seama de oportunitățile economice și financiare, contând pe acestea. Unii dintre ei chiar foarte mult.

Parafrazându-l pe Emil Cioran, putem spune că omul politic și de știință nu se întâlnesc decât în creație. Amândoi creează, dar pe planuri esențial diferite, De altfel, marele filosof, în lucrarea ***Schimbarea la față a României***, anticipând parcă profilului unor politicieni români, într-o analiză vădit nihilistă, sublinia: „Instinctele cele mai rapace și mai arivistice, combinate cu un interes obiectiv, determină configurația omului politic”; „sunt anumiți oameni care

au în ei un impuls politic, care se dezvoltă și activează independent de vreo altă finalitate, decât ei înșiși”. Așa explică Emil Cioran frecvența cazurilor de corupție și dezinteres față de treburile cetățenești în care sunt implicați unii politicieni. Pe lângă cei care în mod deschis s-au aruncat în politică, o altă categorie, care s-a autodefiniț elită, s-a organizat în diverse fundații, grupuri și alianțe. În majoritatea lor frustrați și fără acces autentic atât în lumea politică (lipsindu-le curajul și puterea de asumare a riscului), cât și în lumea științei sau artei de vârf, unde talentul și munca sunt probe eliminatorii, s-au „mască” în analiști de toate tipurile sau lideri de „opinie”, preținzând că dețin „cheia” adevărului și a succesului deplin.

În realitate, mulți dintre ei nu au făcut altceva decât să dezbine și să creeze confuzie. Mai trebuie spus că pe lângă acest „substitut de elită”, interminabila, permanentă tranziție se datorează și celor care, deși în măsură să dea soluții și să contribuie efectiv la depășirea momentului dificil în care ne aflăm, au preferat să rămână în afara jocurilor într-un pasivism deloc lăudabil. Practic, povara insuccesului o purtăm cu toții.

Trecând peste reproșuri și puseuri autocritice și înainte de a formula

câteva sugestii în vederea completării strategiei de reformă administrativă, vom puncta unele din rateurile manageriale în materie de reformă administrativă.

Mai întâi, trebuie recunoscut faptul că în țara noastră niciunul dintre „modelele” de guvernare democratică încercate până în prezent nu a dat rezultate. Administrația a manifestat o permanentă confuzie în măsurile adoptate, declanșând unele acțiuni pe care apoi le-a abandonat sau le-a prelungit peste termenele stabilite, lăsându-le la voia întâmplării.

Indecizia, instabilitatea, improvizatia și incoerența în deciziile administrative au generat neîncrederea populației și a străinilor în capacitatea noastră de a ne autoadministra și, pe cale de consecință, a generat o oarecare stare de izolare.

Până în prezent, toți guvernanții, sub presiunea timpului și a țintelor propuse (UE, NATO etc), au adoptat strategii și tactici de ruptură, terapii de șoc, radicale, în special în zona economicului, ignorându-se palierul organizatoric intermediar – administrația, practic ignorându-se societatea și cerându-i-se acesteia austeritate la nesfârșit. S-a vorbit mereu de „costurile tranziției”, iar acum de „costurile crizei”, dar mai puțin de faptul

că aceste costuri au fost majorate și din cauza deficiențelor managementului politic în gestionarea procesului de transformare a administrației, care, de fapt, constituie cauza majoră a prelungirii crizei. În multe situații aceste costuri nu sunt ale tranziției sau cauzate de criza economică mondială, ci costuri ale incompetenței și, ceea ce este mai grav, costuri ale voinței de a nu face ceva, de a împiedica să se realizeze ceva.

Pe bună dreptate, Ulm Spineanu făcea aceste observații, subliniind într-o analiză, **România – note despre starea de fapt**, următoarele, referindu-se la calitățile elitei: „Elitele create sunt percepute ca reprezentând corupția, furtul, abuzul de putere, contrabanda, economia neoficială, spălarea de bani, neglijența și lipsa de responsabilitate asupra a ceea ce se întâmplă în țară”. În aceste condiții nu este de mirare că: „Mai mereu, mai mult sau mai puțin, continuu sau periodic, executivele României au fost «Teatru de război» și de «evadări șantajiste», intrigi și învinuiri reciproce, lupte sectariste, torpilarea chiar și a miniștrilor competenți din propriile rânduri politice, blocându-se tot mecanismul guvernării. Criza României este, de fapt, o

criză a stilului de guvernare, a instituțiilor administrației publice, a calității actului politic și a organizării sociale care nu s-a acomodat cu schimbările evolutive ale cerințelor noi economice, ale algoritmului social, ale cerințelor standardului de viață măcar la limita decenței.”

Așadar, după cum am mai afirmat, deși incapacitatea administrativă este, în parte, produsul procesului de transformare, dimensiunile și persistența acesteia depind de calitatea managementului, precum și de valoarea elitei politice și administrative. Cu alte cuvinte, simplu vorbind: așa elita, așa management!

Prof. Andrei Marga, fost ministru, aprecia la un moment dat că: „Numai dacă intelectualii își asumă soluții, România poate ieși din criză”. Adevărat, dar problema este care intelectuali? Cei autointitulați „elite”? Dar „elita” tăcută neorganizată, marea masă a intelectualilor autentici: economiști, ingineri, profesori, medici, juriști etc., îi va întreba cineva ce cred că ar trebui să se facă pentru ieșirea din criză? Am sperat că, cel puțin începând cu mileniul III, răspunsul va fi DA.

NU sunt, însă, semne foarte convingătoare pentru un răspuns afirmativ. Deocamdată.

Spitalele, o problemă controversată

Conf. dr. Corneliu Zeană

Criza sistemului de sănătate din România este o realitate incontestabilă, toți indicatorii statistici o confirmă și ne plasează într-o zonă care nu pare a aparține Uniunii Europene (UE). Deși populația țării s-a redus simțitor, numărul morților continuă să crească, iar oamenii sunt tot mai bolnavi. Durata de viață a românilor este cu ani buni mai redusă decât a locuitorilor din alte țări ale UE. Totuși, niciodată sistemul sanitar nu a primit atât de mulți bani ca în ultimele două decenii, când fondurile alocate sănătății s-au multiplicat de mai multe ori, chiar dacă nu îndeajuns, căci nici un sistem din nici o țară nu afirmă că i s-au dat bani la nivel de saturație, deci nu lipsa de fonduri este principala cauză ci cheltuirea lor inadecvată, alături de lipsa unei reforme reale, căci domeniul medical a rămas cel

mai puțin reformat după prăbușirea comunismului. Asistăm aici la o risipă de proporții sfidătoare a banului public. Câteva exemple sunt edificatoare. Printre achizițiile foarte costisitoare din afară se numără spitalele mobile cumpărate de un fost ministru, destinate a fi, eventual, montate deasupra autostrăzilor suspendate sau ar urma, în deplasările lor, grupurile populaționale nomade care s-ar putea reconstitui într-un viitor incert. Deocamdată ruginesc. România a cumpărat mult mai mulți roboți chirurgicali decât orice alt stat dezvoltat, decât SUA sau Anglia, de pildă, evident, proporțional. Utilizarea lor în practică este foarte redusă, iar utilitatea discutabilă.

S-au cumpărat pe bani grei (cu acuzele de șpagă respective și, evident, mușamalizate), echipamente

sofisticate de chirurgie cardiacă, extrem de puțin folosite față de capacități. În Germania, coronarografiile și intervențiile pe coronare se fac zi și noapte, fără pauze, spre a utiliza maximal aparatura. Iese o echipă și intră alta. Nu s-ar putea face și la noi la fel? Performanțele Germaniei stau în primul rând în buna organizare. Un ultim exemplu pe linia risipei este faptul că marile clinici din București au fost reparate cvasicontinuu, fiecare clădire înghițind de câteva ori mai mulți bani decât necesita construirea unui spital nou, la standarde moderne. Spitalul Colțea, monument istoric și arhitectonic, (cum a fost și spitalul-ctitorie Brâncovenesc) merita acest efort din pricinile amintite, dar nu și celelalte, depășite fizic și moral. Mai economic ar fi fost demolate și reconstruite, așa cum se face pretutindeni, deoarece este mai ieftin, iar conceptele structurale ale unui spital au evoluat foarte mult, nu poți face un spital modern cu adăugiri și cârpeli. Cum s-au organizat așa numitele licitații și cum s-au utilizat banii ar merita investigat. S-a mai încercat, pe ici pe colo, dar invariabil s-a ajuns la NUP, așa cum se ajunge întotdeauna atunci când sumele sustrase depășesc un anumit nivel, până la care justiția funcționează încă. Dacă

aceste spitale ar fi fost privatizate la timp, această enormă risipă de fonduri ar fi fost evitată, deoarece nimeni n-ar fi acceptat asemenea cheltuieli inutile. În plus, s-ar fi instaurat un sistem concurențial real.

Eficiența spitalului privat este mult superioară celui de stat, adică folosind aceiași bani se tratează mai mulți pacienți și în condiții mai bune. În fond, sunt tot banii noștri, virati prin Casa de Asigurari de Sănătate în ambele sisteme. Șpaga, în cazul achiziției de aparatură (și aici au fost unele acțiuni încheiate cu NUP), medicamente, consumabile etc. este considerabilă în cazul spitalului de stat. Așa numita criză de medicamente, de care se plâng spitalele de stat, este în bună măsură falsă, consecință a sistemului de achiziții și a faptului că medicii nu sunt instruiți periodic privitor la arta prescrierii medicamentelor, raportul cost-eficiență, efecte secundare etc., așa cum se practică în spitalele din vestul Europei. La noi, informarea privitoare la medicamente nu este făcută de reprezentanții catedrelor de farmacologie, al căror punct de vedere este nu numai științific dar și onest și echidistant, ci de firmele de medicamente care oferă cu acest prilej și o tratație precum și anumite cadouri pentru

promovarea produselor lor. Dimpotrivă, în marile spitale private, specialiștii în farmacoterapie sunt invitați și remunerați ca atare, pentru a prezenta avantajele și riscurile diverselor clase de medicamente, inclusiv raportul cost/eficiență. Într-un spital privat relația cu furnizorul de orice tip este corectă, concurențială, fără bani la negru. Sistemul nostru, cu tente mafioate, se opune privatizării sau înființării de spitale private, deoarece se pierde comisionul ilicit care alimentează multe portofele dar agravează criza spitalelor. Încercarea de a fonda un Spital de Urgență administrat privat în București, pe Șoseaua Ștefan cel Mare, a fost blocată. Absolut irațional și în opoziție cu sistemul european dominant, cu trendul care împinge către eficient și economic, dar și spre ridicarea calității și responsabilității. Care este situația spitalelor de urgență din Capitală? Înainte de 1989 exista unul singur, care făcea față în mod respectabil. După 1989 aproape toate spitalele mari au devenit „de urgență”, chiar și Spitalul Elias. Cine poate crede că acest spital poate fi de urgență? S-a tratat aici măcar un singur caz de intoxicație medicamentoasă cu o supradoză de diazepam, de droguri, sau măcar o comă alco-

olică? Fiecare spital, de urgență sau nu, trebuie să aibă o cameră de gardă unde se pot rezolva urgențele curente, o colică renală sau biliară de pildă, un epistaxis sau un atac de panică, fără să pretindă a fi „de urgență”. Ce înseamnă însă această titulatură tentantă? Ea se traduce în sporuri salariale, dar mai cu seamă în multiplicarea numărului de posturi și de linii de gardă, care s-au înzecit, evident, bugetivor. În SUA, medicul de gardă nu doarme, nici nu are de fapt unde, în plus este permanent monitorizat video, așa cum relatează medicii noștri care au trecut oceanul, există o supraexploatare. De aceea sunt și plătiți bine, dar turele de somn, dacă ar exista, s-ar extrage din salariu. Multiplicarea, parcă infinită, a numărului de posturi de medic din unul și același spital a dus la situația hilară că un medic primar îngrijește doar 4-5 paturi obișnuite, nu de reanimare, situație care nu se regăsește nicăieri în lume. Mai mult, la aceste paturi este ajutat și de unul sau chiar doi medici rezidenți. Într-un spital privat randamentul medicului este de câteva ori mai mare. Un chirurg, de pildă, operează de câteva ori mai mult, iar un internist îngrijește minim 14 paturi. Pentru ce se înghesuie medicii în spitalele de stat, ce îi ten-

tează, de ce se oferă șpăgi atât de ridicate la angajare încât competiționează cu vameșii? Ce îi tentează? În primul rând șpaga, care a ajuns considerabilă. Un alt avantaj este timpul de lucru, redus, la ora prânzului bolnavii servesc masa iar medicii pleacă. Unde pleacă? La cabinetele private. În toată Uniunea Europeană, SUA sau Japonia, acest sistem este interzis. Ori la stat, ori la privat, evitându-se conflictul de interese. De altfel, la un regim de lucru normal în spital, nimeni nu ar mai avea timp disponibil pentru lucru în privat, medicul are și el familie, are nevoie de recreere etc. Plus de asta, orice medic trebuie să aloce circa două ore zilnic lecturii profesionale. Când mai are timp de perfecționare un doctor care, pe lângă spital, mai lucrează și într-o clinică privată? Sistemul este însă profitabil, deoarece bolnavul trece pe la cabinetul privat după care este internat, eventual ca „urgentă” pentru a face investigațiile, de regulă costisitoare și care s-ar putea face în ambulator. Conflictul de interese este evident.

În marile clinici, medicii sunt și cadre didactice. Primesc un salariu de la Ministerul Învățământului, o altă retribuție, aparte, de la Ministerul Sănătății, mai lucrează și în privat.

Timpul fiind inextensibil, cum își pot îndeplini atribuțiile în toate aceste trei sectoare, la care se adaugă cercetarea? Doar un supraom ar putea face față. Nici un medic angajat **full time** într-un spital privat nu mai are și un alt serviciu. Nu i se permite nici oficial, dar nu-i ajunge nici timpul. Într-un spital privat medicul nu poate neglija pacienții, este mereu disponibil, inclusiv în gărzi. În toate spitalele din țările UE sau SUA programul medicilor se încheie la orele 17, dar de regulă se lucrează și după această oră. Când să mai aibă un al doilea job? Nici un este interesat, deoarece în condițiile de radament la care lucrează este și bine plătit. Cum să plătești la nivel vestic un medic primar care îngrijește cinci paturi (a se citi bolnavi)? În spitalele private este cu desăvârșire interzis ca medicul să primească bani la negru din partea bolnavilor. Își riscă serviciul. În acest mod, bolnavii sunt uniform îngrijiți, nu preferențial, și toată lumea este mulțumită.

Un viciu profund al sistemului de sănătate din România este disproporția alocării banilor, preferențial către marile spitale și cu neglijarea crasă a sectorului preventiv. Câteva exemple ar putea reconstitui o imagine de ansamblu. Avem o armată

de medici cercetători care lucrează în marile clinici, fără stagii periodice în institutele de cercetare fundamentală. Trecerea lor în cercetarea pe linie preventivă ar fi un enorm câștig, deoarece avem nevoie de organizarea științifică a profilaxiei, cu specificul țării noastre. De pildă, la noi, infarctul miocardic face tot mai multe victime anual în timp ce în toate țările UE și nu numai, această maladie a înregistrat un recul cu peste 50%. Să ne gândim ce economii au realizat țările care au consolidat o rețea de cercetare științifică în domeniu și au implementat programele concepute.

Dacă dorim să ușurăm presiunea internărilor în spital și să încurajăm îngrijirea bolnavilor în ambulator, coplata ar fi trebuit introdusă doar pentru spitale, nu și pentru medicii de familie sau specialiștii din ambulator. Această coplată, în sistemul actual, va prăbuși accesibilitatea pacienților cu resurse financiare limitate, care nu se vor mai prezenta la medicii de primă linie din sistemul ambulator. Bolnavii vor recurge la autotratare, cumpărând medicamente după reclamele de la televizor (care ar trebui de altfel interzise) cu efecte catastrofale asupra sănătății.

În efortul de prevenție a îmbolnăvirilor un rol foarte important îl joacă medicii din rețeaua primară, foarte puțin instruiți sub aspect preventiv dar și neremunerați sub acest aspect, precum și spitalele din localitățile dispersate pe teritoriul țării. Tocmai acele unități amenințate cu închiderea, așa cum s-a și procedat de altfel. Președintele Colegiului Medicilor, profesorul Vasile Astărăstoie, a luat energic atitudine împotriva unor astfel de măsuri prin care accesul populației la unitățile de asistență medicală este mult îngreunat. Pentru a da un singur exemplu, pneumonia este o afecțiune cu mortalitate destul de ridicată și care s-ar putea trata foarte bine într-un spital de oraș relativ mic, fără cheltuieli de transport într-un centru mare, fără așteptare și tergiversări la internare ca în „Cazul domnului Lăzărescu”, nu mai vorbim de refuz de internare „din lipsă de locuri” situație în care bietul bolnav de pneumonie, cu febră și stare alterată se întoarce (cum?) în localitatea de origine. Tocmai în aceste spitale de provincie statul trebuie să își consolideze sprijinul, în timp ce spitalele foarte mari ar funcționa mult mai eficient dacă ar fi complet privatizate. S-ar lucra într-o relație clară cu CAS, în nici un caz nu s-ar accepta

ca un medic primar să îngrijească doar 4-5 paturi, la care este ajutat și de rezidenți, adică o subutilizare flagrantă a forței medicale de muncă, de unde și salariile mediocre. Aglomerația pe care o vedem pe coridoarele marilor spitale de stat nu este dată de bolnavii internați, aceștia stau de regulă în saloane, ci de pacienții care vin din afară în sistem ambulator neautorizat. Cât timp ar fi necesar pentru vizita la cele câteva paturi? Circa 60, cel mult 90 de minute, dacă se lucrează organizat. Cum este utilizat restul timpului? În bună măsură acest timp este dedicat clientelei private care vine în spitalul de stat și care consumă nu doar timp ci și mijloace de explorare instrumentală și de laborator, pe banii statului și în dauna sistemului ambulator care se vede concurat în mod neloial și nelegal. De aici și tentația de a obține un post într-un spital clinic de stat, mai cu seamă în capitală, indiferent de amploarea sacrificiului financiar privit ca o investiție care se recuperează pe seama clientelei. Tentația banului la negru, considerabil mai mare decât salariul (care mai este și imposibil). Evident, spitalul privat nu permite medicilor săi, bine remunerați de altfel, să mai lucreze și în alte sisteme dacă activitatea este

full time, ceea ce include și efectuare de gărzi de noapte. Un spital privat nu își permite să finanțeze un număr excesiv de linii de gardă. De câte ori s-a multiplicat numărul liniilor de gardă în Capitală? De cel puțin zece ori. A făcut Ministerul Sănătății o monitorizare punctuală, oră de oră, a activității liniilor de gardă, așa cum se face, chiar excesiv, în SUA de pildă? Privatizarea unui mare spital de urgență din capitală ar constitui un experiment dintre cele mai interesante, care ar valida un nou concept organizatoric bazat pe eficiență și rentabilitate. Ar deveni dintru început deosebit de profitabil în cadrul relației cu diferite case de asigurari de sănătate românești și străine. Dacă o vamă nu se poate privatiza, cazul marilor clinici este cu totul altul.

Sursele de finanțare ale marilor clinici sunt enorme ca volum și foarte diverse, din păcate nefolosite la noi. Ar trebui să urmărim exemplul clinicilor americane. De pildă, se știe că România este tentantă pentru experimentarea clinică a unor medicamente sau procedee. Medicul care experimentează un medicament, urmărind pacientul și completând o fișă, primește câteva sute de euro. Peste 1500 de euro în cazul implantării experimentale a unui dispozitiv.

O altă sursă ar fi învățământul, practica pe care studenții o fac pe bolnav ca material didactic. Facultățile de medicină înregistrează un număr mare de studenți plători, ceea ce nu este de altfel constituțional deoarece „învățământul de stat este gratuit”. Este normal ca facultățile să plătească spitalelor în care studenții beneficiază de material didactic, să contribuie la cheltuielile de întreținere ale clinicilor, respectiv încălzire, curent electric, curățenie etc. O altă sursă ar fi numărul mare de pacienți care vin pentru diverse controale și consultații.

Deteriorarea absolut îngrijorătoare a stării de sănătate a populației României are la bază în bună măsură neglijarea profilaxiei. Chiar și banii foarte puțini alocați prevenirii îmbolnăvirilor, prevăzuți în diverse „programe” sunt în realitate deturnați. De exemplu, în programul privind bolile cardiovasculare sume importante au mers pentru cumpărare de stenturi, deci pentru spitale și nu pentru profilaxie propriu zisă. Fondurile alocate pentru educația populației în direcția prevenirii îmbolnăvirilor sunt aproape simbolice („Consumul exagerat de sare, zahăr și grăsimi este dăunător sănătății”).

Ministerul Sănătății nu colaborează cu cel al Educației pentru promovarea sănătății elevilor, nu s-a opus cu hotărâre tentativei catastrofale ca urmări de a reduce numărul orelor de educație fizică din școli. Finlanda, care a redus cu peste 60% cazurile de infarct miocardic, are ample programe de educație fizică în școli. În facultățile de arhitectură se face obligatoriu nu numai sport în sală ci și înot, iahting și echitație. Facultățile au până și baze hipice!

Un alt exemplu: neglijarea inspecțiilor sanitare. Bazinele de înot sunt foarte importante pentru promovarea sănătății, dar pot facilita răspândirea unor maladii infecțioase. La piscinele noastre nu există nici măcar afișe care să stipuleze obligativitatea dușului cu săpun înainte de intrarea în bazin, ca să nu mai vorbim de modul utilizării toaletelor, dușul după folosirea acestora, măcar spălătul picioarelor în prealabil. În ce măsură Ministerul Sănătății a exercitat presiuni asupra primăriei Capitalei pentru a stopa sacrificarea spațiilor verzi și a diminua gradul de poluare atmosferică și nu numai? Dezinteresul Ministerului Sănătății față de aceste aspecte (lista poate continua) poate fi deosebit de primejdios pentru sănătatea populației.

Ministerul Sănătății ar trebui să plătească emisiuni dedicate profilaxiei la Radio Romania sau la TVR, editare de materiale tipărite, conferințe publice cu caracter medical ș.a. Nimic din toate acestea.

Din moment ce suntem în Uniunea Europeană pentru ce nu adoptăm modelele de succes care să alinieze sănătatea populației noastre la standarde vestice? În nici o țară din lumea civilizată raportul dintre spitalele de stat și cele private nu este atât de disproporționat în defavoarea sectorului privat, deși statul, ca și persoanele bolnave de altfel, cheltuiesc mai mulți bani în spitalele de stat, ca să nu mai vorbim de condițiile de îngrijire și de eficiență.

Transformarea spitalelor care au fost închise în unități de tipul căminelor de bătrâni, de regulă în zone în care nu se simțea nevoia unor astfel de unități, a însemnat un regres în asigurarea îngrijirii medicale în profunzimea teritoriului României. Astfel de cămine sunt necesare îndeosebi în București, unde un singur spital a avut această soartă. Nu s-au închis spitale în județele în care etnicii maghiari au o pondere semnificativă. Din păcate, nicăieri nu s-a produs o „up gradare” adică un progres, de care, de altfel, se simțea

multă nevoie. Ne referim în mod expres la necesitatea înființării unor centre de recuperare pentru bolnavii cardiovasculari și neurologici. România deține recordul de mortalitate în aceste domenii, numărul bolnavilor este deosebit de mare, dar, din nou, ne plasăm pe ultimul loc în Europa privitor la instituționalizarea recuperării. În Germania, de pildă, există peste 500 de centre de kinetoterapie recuperatorie numai pentru bolnavii cardiovasculari. În SUA, majoritatea acestor bolnavi sunt recuperați și redați activității productive. La noi, după un infarct miocardic sau o intervenție pe cord, aproape invariabil bolnavul respectiv este pensionat. Prin reducerea drastică a deceselor prin infarct miocardic, a necesarului zilelor de spitalizare și prin reluarea activității productive, în aceste țări se realizează economii uriașe. La noi acești bolnavi sunt tratați cu medicamente scumpe, costurile fiind mult mai ridicate decât în cazul kinetoterapiei, ca să nu mai vorbim de rezultate, evident mai bune în ultima variantă, care de fapt nu exclude terapia medicamentoasă. În SUA, încă din 1950 când Dwight Eisenhower a suferit un infarct miocardic și a fost tratat de P.D. White prin exerciții fizice, kinetoterapia a

fost promovată pe scară largă. Un astfel de centru de recuperare ar putea fi organizat în apropiere de capitală, la Balotești de pildă, o clădire de acest tip impunând un spațiu amplu și împădurit necesar exercițiilor în aer liber, dar și un bazin de înot acoperit. Institutul Ana Aslan s-ar preta de asemenea. Nu putem spune că nu avem nevoie de cămine pentru vârstnici, dar este încă și mai multă nevoie de centre de recuperare cardiovasculară și neurologică.

Centrele mari de cardiologie sunt concentrate în mod nefiresc în București. În Franța, cel mai important centru de cardiologie, unde se fac și cele mai multe transplanturi de cord, este la Bordeaux, nu în Paris, în Germania, **Forschung Institut fur Kardiologie** se află la Bad Neuheim, nu în Berlin sau Bonn etc.

Privatizarea marilor clinici, din București cel puțin, cu care ar trebui început, ar deschide calea spre eficientizarea asistenței medicale de înaltă specializare, spre creșterea performanței, alături de reducerea drastică a costurilor suportate de bolnavi prin eliminarea circulației ascunse și neraportabile a banilor.

În concluzie, sistemul de sănătate din România ar trebui supus unei reforme radicale, cu implementarea fără întârziere a reglementărilor din domeniu care funcționează în țările Uniunii Europene. Faptul că UE intervine energic în multiple domenii dar nu se amestecă în modul în care guvernele organizează propriile sisteme de sănătate nu ne este benefic. Fără îndoială, integrarea europeană va cuprinde inevitabil și acest sector, într-un viitor relativ apropiat.

Destructurarea psihologică a românilor

Sonia Cristina Stan

Criza economică actuală nu face decât să ne aducă aminte în ce criză profundă ne aflăm de vreo 20 de ani încoace. Teoria conflictului susținea la începutul secolului trecut că disconfortul creat de interesele proprii ale indivizilor în raport cu normele și valorile nu este un lucru disfuncțional. Că oamenii au diferite tipuri de conflict, urmărindu-și propriul interes, ca aspecte normale ale vieții sociale. O teorie cumva uitată astăzi (înglobată de fapt altora mai moderne) avansată de David Lockwood prin anii '60 mă duce cu gândul la situația socială în care ne regăsim. Ea susține că putem distinge între integrarea de sistem (diferitele părți ale sistemului – economia, sistemul politic) și integrarea socială (norme și valori) și subliniază faptul că integrarea socială poate exista și fără integrarea de

sistem. Cu alte cuvinte, o criză economică, de exemplu, poate indica existența unui conflict de sistem, dar nu duce în mod automat la o prăbușire a integrării sociale. La noi a dus! Nu criza economică a condus în mod necesar la deteriorarea relațiilor și a vieții sociale, ci terenul pe care l-a găsit deja pregătit. O societate traumatizată, ieșită buimacă dintr-un sistem totalitar cu norme inversate, debusolată, cu valori torpilate zilnic de chiar membrii săi, cu o participare generală tacit acceptată la degradarea morală a condiției individului, la creșterea din ce în ce mai vizibilă a „disonanței cognitive sociale”, dacă îmi permiteți să-i spun astfel. Disperarea, înstrăinarea, abulia sunt primele efecte.

Teoria schimbului ne poate ajuta și ea să înțelegem o parte din situația

noastră: dezordinea (sau conflictul social) este rodul dezagregării proceselor de schimb. Fie că este vorba de alegeri raționale, care localizează sursa ordinii în avantajul personal al indivizilor, câștigat prin schimb cooperativ, fie că este vorba de natura fundamental ritualică și simbolică pe care o au lucrurile schimbate, schimbul a fost practicat dintotdeauna de indivizii unei societăți pentru a putea trăi unii alături de alții. Numai că el poartă în sine un important element care ține de obligație, în schimb ce tranzacțiile dictate de piață sunt prin definiție bazate pe alegere. Compararea celor două a condus la ideea că viața colectivă ordonată este o condiție nu o consecință a schimbului bazat pe propriul interes, deci că schimbul rațional (de afaceri) nu poate fi sursa ordinii sociale, ci o presupune pe aceasta. Ordinea socială reglementată moral presupune interiorizarea sentimentelor morale sub formă de simboluri sau reprezentări colective ale regulilor și imperativele sociale care definesc spațiul social în care se mișcă individul. Când ele nu există, sau sunt interiorizate haotic și aplicate la întâmplare, avem germenii unei dezordini profunde.

Abandonând aici abstracțiunile teoretice, am putea rezuma că românii,

chiar dacă au practicat schimbul rațional (cel în care suntem forțați de anumite situații să dăm și să primim ceva pentru a putea funcționa în mediul social) au abandonat treptat forma antropologică profundă a schimbului, au abandonat schimbul bazat pe libera alegere. Mai simplu spus, nu au mai avut nimic de oferit și nici nu mai știu să primească. Părem o nație secătuită sufletește, în care relațiile interumane sunt în mod dramatic afectate. Psihologii spun că una din cele mai cumplite boli contemporane este singurătatea, că boala secolului XXI va fi depresia. Singurătatea socială este însă înfiorătoare. Iar singurătatea prin excelență nu poate fi definită astfel decât prin apel la social. Toți ne simțim uneori bine singuri cu noi înșine, acest lucru poate fi chiar terapeutic. Dacă te simți însă singur în orașul tău, în țara ta, asta nu e în regulă. „A trăi singur e îngrozitor, mai ales când știi ca dincolo este cineva. Una e să fii singur în preerie sau în Alaska și alta e să fii singur printre oameni. Și de asta unii bătrâni se sinucid. În felul acesta concepută, singurătatea e o nenorocire. Concepută imperial, e un privilegiu”, spunea acum câțiva ani academicianul Constantin Romanescu, profesor de psihiatrie la Iași.

Din când în când, institute cu greutate în domeniul sănătății dau publicității date descumpănitoare referitoare la rata sinuciderilor în România, speculate din plin de mass-media. Datele institutelor de cercetare (Organizația Mondială a Sănătății, Institutul de Medicină Legală Mina Minovici, Institutul Național de Statistică, Ministerul Sănătății, Institutul Național de Sănătate Mintală etc) afirmă că sinuciderile s-au înmulțit în ultimii ani. „Potrivit statisticilor, numărul sinucigașilor din țara noastră l-a depășit cu mult pe cel al morților cauzate de accidente rutiere”, titrează plastic ziarele făcând niște inferențe imediate fără prea mare valoare științifică. Dar asta nu înseamnă mare lucru, dacă nu avem un termen de comparație cu alte țări, cu alte studii, cu alte date. În general, rata sinuciderilor este superioară morților din accidente, doar paradoxul aparent în ochii omului de rând poate să uimească. La nivel mondial, numărul sinuciderilor la adulți depășește numărul deceselor cauzate de criminalitate sau război, nuantează OMS. În România, cea mai mare rată a suicidului se înregistrează în județele Covasna și Harghita (asta după ultima statistică, 2001), cu 34 de cazuri de suicid la 100.000 de locuitori. Mai

mult de trei sferturi dintre sinucigași sunt bărbați cu vârste cuprinse între 45 și 50 de ani. Prof. dr. Doina Cosman (șefa Clinicii Psihiatrie III din cadrul Spitalului Clinic Județean de Urgență Cluj și totodată a disciplinei de Psihologie medicală a Universității de Medicină și Farmacie Iuliu Hațieganu din Cluj) afirmă că explicația este legată de faptul că aceștia trec mai des la fapte, se interiorizează și apelează mai greu la medic, în timp ce femeile își exprimă mai ușor sentimentele. Principala cauză a suicidului, conchid medicii apoteotic, este depresia, în ultimii 10 ani numărul pacienților care suferă de această boală crescând semnificativ.

Vin apoi ultimele statistici: în perioada crizei s-au înmulțit sinuciderile. „Rata sinuciderilor a crescut în perioada crizei”, spune Tudor Ciuhodaru, doctor și deputat de Iași, care atrage atenția asupra ratei crescute a sinuciderilor legate de criză și care intenționează să inițieze un proiect legislativ pentru asigurarea asistenței psihologice a celor vizați. Doctorul ne explică ce și cum: „Dacă până atunci femeile erau cele care dominau tentativele de suicidare, constatăm că numărul de bărbați care recurg la tentative autolitice este în creștere. De asemenea, se constată o tendință la

egalizare a tentativelor de sinucidere în urban cu cele din rural. Peste 70% din tentativele de sinucidere s-au realizat prin intoxicație (medicamenteasă, toxice casnice sau industriale) restul aparținând leziunilor autoprovocate, defenestrărilor, precipitărilor, autocombustiei. Repartiția săptămânală arată tendința la egalizare a numărului de tentative de sinucidere de la sfârșit de săptămână (54,49%) cu cele din timpul săptămânii. În anii trecuți, vârful sinuciderilor era în weekend legat în special de conflictele casnice pe fondul consumului de alcool, violenței domestice și depresiilor amoroase, acum constatăm repartiția relativ egală în fiecare zi din săptămână cu un vârf în zilele de joi (17,74%) și sâmbătă (20,4%). Vârful din timpul săptămânii este explicat parțial de solicitările zilnice socioprofesionale iar tentativa de sinucidere are drept trigger factorul traumatizant psihosocial.”

Așadar românii se sinucid în număr tot mai mare în ultimii ani, ei se sinucid din pricina depresiei (ce constatare adâncă!), iar criza economică a crescut incidența. Există evident și alte opinii, printre care și aceea la care a ajuns sociologul Steven Stack și o echipă de cercetători din America, potrivit cărora, sinuciderile și

alte evenimente violente au înregistrat o diminuare în perioadele afectate de războaie și crize economice, se afirmă în cartea „The Copycat Effect“, scrisă de expertul în sinucideri Loren Coleman. Dar nu neapărat rata sinuciderilor este determinantă pentru starea de deprimare a unei nații! Într-un sondaj la care au luat parte cercetători de la Universitatea Oregon, 29,81% dintre cei intervievați au declarat că criza financiară reprezintă o amenințare mai mare decât terorismul la adresa calității vieții lor. Iar consecințele unei crize de orice natură ar fi ea asupra psihicului sunt devastatoare. Cu atât mai mult cu cât resorturile profunde ale respectivei crize nici măcar nu sunt cunoscute.

Un raport al IML de la sfârșitul anului trecut ne poate furniza date palpabile despre ce fel criză trăim. El mi-a atras atenția mai ales prin reacția stârnită în presă și prin motivațiile specialiștilor implicați în studiu. De fapt, a fost invers. Stârnită de câteva cazuri ale unor sinucigași care nu aveau aparent niciun motiv să-și curme zilele, presa a apelat la câțiva specialiști care au încercat diverse explicații, ajutându-se (lucru mai rar) de rezultatele unor statistici și rapoarte, nu doar raportându-se la propria

experiență privitoare la fenomen. Era vorba pe atunci de cazul unei tinere de 24 de ani care și-a pus capăt zilelor aruncându-se în fața metroului, în stația Piața Universității, din centrul Capitalei, motivele pentru care tânăra, originară din orașul brașovean Zărnești, a ales să-și încheie astfel socotelile cu viața și cu societatea rămânând necunoscute. La fel și în cazul lui Sorin Dănilescu, șeful diviziei on-line a trustului Intact – care, pe 19 ianuarie, s-a aruncat de la etajul cinci al blocului în care locuia – sau în cel al Laviniei Samoilă, fostă directoare a **L’Oreal** – care s-a sinucis, în noiembrie 2010, aruncându-se de la etajul opt. „Erau tineri, aveau viitorul în față, nu se luptau cu mari probleme financiare și nici nu se puteau plânge de relațiile cu apropiații”, spunea pe atunci presa. Motivul pentru care au ales să moară nu avea o explicație imediată, iar diagnosticul medicilor în cazul lor a fost simplu: depresie. „Cei aflați în situația lor nu fac însă decât să îngroașe statisticile noastre. Și așa, în ultima parte a anului trecut (lunile noiembrie și decembrie), numărul sinuciderilor a crescut cu aproximativ 30% față de perioada similară a lui 2009”, explicau pentru presă surse din cadrul Institutului Național de Medicină Legală Mina Minovici.

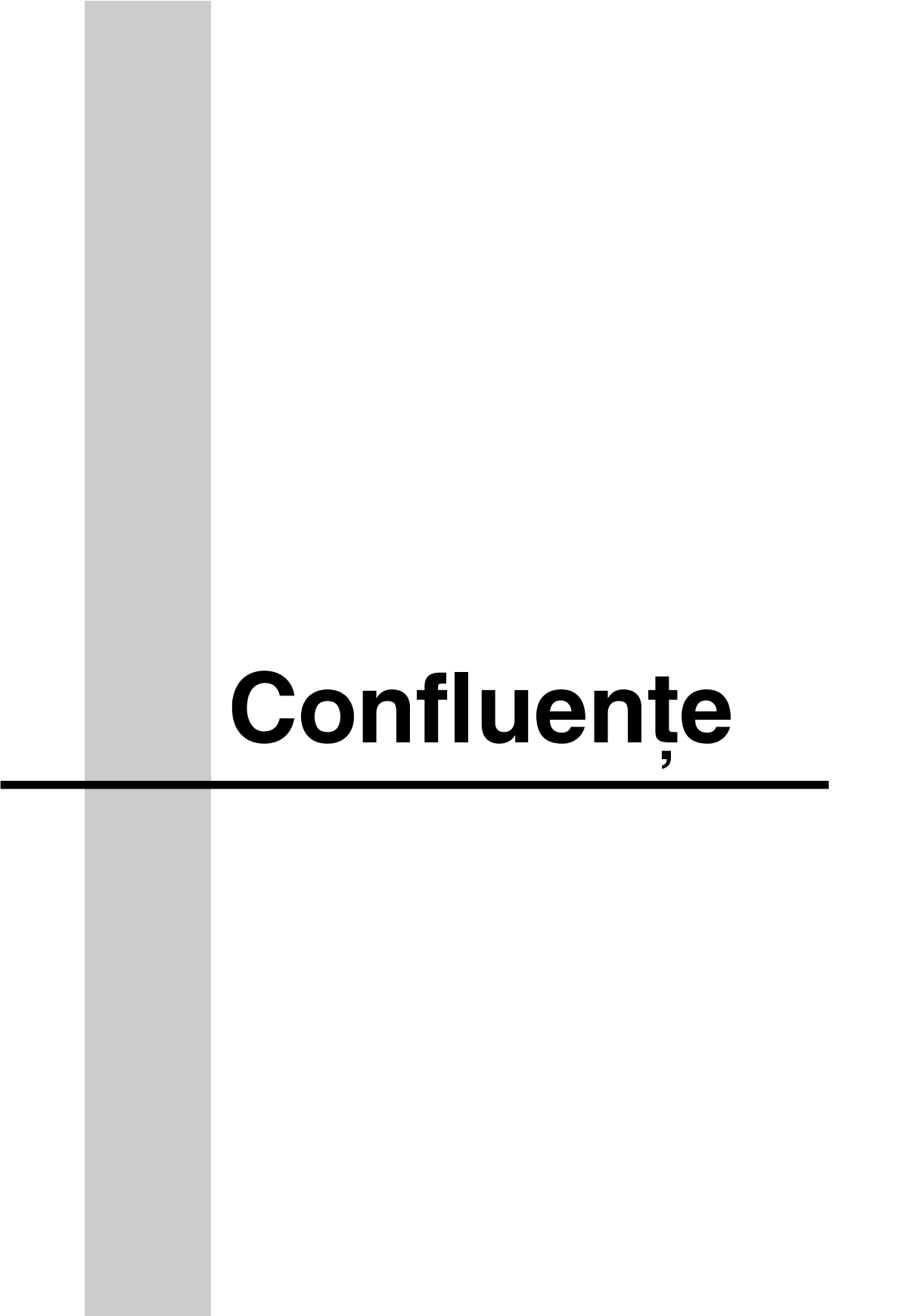
Psihoterapeuții, sociologii și experții în ciminologie au fost de acord (un acord pe care personal l-am întâlnit foarte rar între aceste bresle) că explicația trebuie căutată în lucruri mult mai profunde decât prezenta criză. Vinovată de „depresia” noastră națională este degradarea relațiilor interpersonale, în criza de identitate a națiunii, în lipsa valorilor, sau inversarea lor, în absența bucuriilor și a speranței. Inclusiv lucruri aparent fără legătură directă cu deteriorarea relațiilor își pot găsi explicația aici. Indivizi care și-au pierdut slujba și-au luat zilele (sau au căzut în depresie) pentru că nu au găsit sprijin în interiorul familiei. Chiar cazurile de gelozie pot fi explicate astfel: „În ultima perioadă, s-au înmulțit și crimele comise din gelozie, urmate de sinuciderea autorului. (...) Cât despre cazurile unor oameni realizați financiar, care au ales totuși să-și pună capăt zilelor, apare o situație paradoxală. Aceștia au avut timp pentru afaceri, dar nu au mai avut pentru familie. Și, în timp ce ei făceau bani, partenerul de viață a luat-o pe căi greșite”, spunea un expert criminalist de la Poliția Capitalei.

Mai mult, psihoterapeuții consideră că unul dintre motivele pentru care oamenii recurg la sinucidere este

„destructurarea psihologică”. Aceasta survine pe fond istoric și este amplificată de criza de identitate a națiunii. „Comunismul ne-a zbuciumat atât de tare că ne-am pierdut reperele și valorile. De aceea, românii pleacă din țară atât de ușor și apoi le este dor de tot ce au lăsat în urmă”, afirmă psihologul Daniela Gheorghe.

Echilibrul poate fi dat de susținere și de solidaritate la nivel personal, dar și la nivel social, iar acesta poate porni fie de jos, din susținerea și solidaritatea semenilor, fie de sus, din partea autorităților. Aici un rol important revine și mass-media. Spunea un psiholog imediat după publicarea Raportului la care fac referire: „Dacă îi spui unei nații că merge în jos, apoi

în jos se va duce”. Cu alte cuvinte, dacă îi tot repeți poporului, în fiecare seară, la știrile de la ora 5 sau mai târziu, că aceasta este țara în care trăiește, el va ajunge să creadă că fondul profund al acestei nații este unul viciat și violent, că singura scăpare pentru a supraviețui este să se adapteze, să devină și el violent sau indiferent la violență, să nu-i mai pese de ceea ce se întâmplă sub ochii lui, cu semenul lui, pentru că oricum nu contează, este minoritar, iar gestul lui de compasiune și solidaritate umană sau socială nu înseamnă nimic în marele ocean al indiferenței și agresivității. Proces care, din punctul meu de vedere, chiar s-a declanșat și e în plină desfășurare.

Confluente

Venezuela: ieri, azi și mâine

Prof. univ. Cristóbal de La Fuente

Ana Teresa Torres scrie în cartea sa „Moștenirea tribului”, parafrazându-l pe Hegel, cred, „Istoria Venezuelei se prezintă ca o constantă ascensiune către libertate.”¹

Acest citat e un bun început pentru demersul nostru de a găsi motivele care pot revela cum reușeste Venezuela, inexplicabil, să trăiască simultan în trei dimensiuni temporale și, totuși, să supraviețuiască.

IERI

Venezuela a fost cunoscută în lume datorită petrolului său, femeilor frumoase și figurii lui Simón Bolívar. Ultimul este marele erou care zace în templul conștiinței venezuelane ca marele mit politic din care fiecare înșfacă o parte și o folosește. Bolívar e folositor în orice ocazie. În principal,

militarilor care, din 1830 au guvernat această țară timp de aproape 135 de ani. E folositor civililor, care au guvernat 45 de ani, din care 40 de democrație. Dar, Bolívar e totdeauna prezent, deci este elementul unificator al venezualității.

Astfel de la 1830, Venezuela a încercat diferite forme de conviețuire socială: totdeauna cu Bolívar în cârcă. Dar, începând cu 1936 (după moartea dictatorului Juan Vicente Gómez (1857-1935), care a guvernat din 1908 până la moarte, și care a fost ultimul mare „caudillo” militar care a condus destinele Venezuelei cu mână forte), această țară, în sfârșit, a început să simtă aerul democrației. Mariano Picón Salas, un excelent eseist venezuelan spune și îl parafrazăm: „Venezuela intră în secolul XX odată cu

¹ Torres, Ana Teresa, La herencia de la tribu, Editorial Alfa, 2009. Caracas

moartea dictatorului Juan Vicente Gómez”. Moartea sa a avut un mare impact asupra țării. Germenele democratizării se simțea deja în regimul care i-a urmat. Procesul a devenit realitate în 1945, când a avut loc o ridicare a noilor generații de militari, implicați într-o mișcare pentru un Stat modern, în acord cu timpurile. Pentru a împlini acest scop, în octombrie 1945, militarii l-au susținut pe liderul partidului Acțiunea Democratică, Rómulo Betancourt (1908-1981) pentru a iniția procesul de democratizare, dar cu civilii în frunte. Experimentul a durat 3 ani. În această perioadă a fost introdus un ansamblu de măsuri economice, sociale și politice, primite pozitiv de populație: vot universal și secret, dreptul femeilor la vot, în condiții egale cu bărbații, legalizarea tuturor partidelor politice, îmbunătățirea salariilor muncitorilor. Profitând de climatul de destindere în relațiile internaționale la sfârșitul celui de al doilea război mondial, Venezuela s-a înscris într-un circuit economic mondial cu petrolul. Practic, deja participase la acest circuit alimentând mașinăria de război a aliaților în timpul războiului.

Venezuela, încetul cu încetul, a intrat în schema diabolică a războiului rece. Se cocea procesul de

înfruntare cu URSS. America Latină, curtea din dos a nordamericanilor, nu putea rămâne fără supravegherea americană. Experimentul democratic a fost văzut din Nord ca o înaintare a ideilor comuniste, iar în 1948 s-a considerat necesar să fie întărit acest „aliat vital” cu o mână forte. Președintele ales în 1948 în primele alegeri libere, omul de literă Rómulo Gallegos, figură paternală pentru venezuelani, s-a transformat în prizonierul unor evenimente și a fost răsturnat de aceiași militari care cu trei ani în urmă luaseră puterea, înlocuindu-i pe militarii din vechea școală a lui Juan Vicente Gómez.

Din nou se instaurează o dictatură militară în 1948, de tip pretorian. Militarii și-au asumat în totalitate puterea și au introdus Venezuela în schema „Internaționala Spadelor”, nume care desemna procesul care urma să se instaureze în toată regiunea, din Nord până în Sudamerica, și să răspundă în bloc la pretențiile pericolului expansionism sovietic cu aliați decizi, neclintiti. Militarii erau cei cheamați. Era expresia războiului rece.

Ca orice proces social, Junta Militară adăpostea diferențe serioase în sânul ei. În anul 1950, o grevă petrolieră care a zguduit fundamentele societății venezuelane a permis întărirea

aripii radicale a Juntei Militare, favorabilă unei represiuni totale. Au fost închiși mulți lideri ai partidului răsturnat, Acțiunea Democratică, fondat de Rómulo Betancourt, alții au fost persecutați sau exilați. Aceeași soartă au avut-o și comuniștii. Dictatura militară reuși să se mențină la putere până în 1958, când acordul dintre factorii politici, biserică, sectoare economice, syndicate și militari, precum și deteriorarea relațiilor Juntei cu guvernul SUA (la care se observa o schimbare în politica regională) au permis răsturnarea acestei dictaturi militare.

Acest tablou complex a făcut posibil ca vechiul vis al societății venezuelane, instaurarea unui Stat democratic, modern și dinamizator al condițiilor de viață a populației, să devină realitate. Se deschide procesul democratic: instaurarea unei Democrații Reprezentative a partidelor. Triumfă liderul Rómulo Betancourt și partidul său, Acțiunea Democratică. Comuniștii ieșiți din catacombele în care erau ascunși, hăituiți timp de 10 ani de represiunea Juntei, au cucerit un mare prestigiu în societatea venezuelană în lupta ei împotriva dictaturii militare. În acel moment a apărut imponderabilul: triumful lui Fidel Castro care s-a transformat într-un

punct de referință exemplar pentru latino-americani. Comuniștii venezuelani au căutat soarele în triumful liderului cubanez. Adăugând acestuia evidentele triumfuri ale URSS în înfruntarea cu SUA și prezența „Lagărului socialist”, s-au grăbit să copieze schema insurecțională cubaneză. Dezastrul a fost catastrofal pentru comuniști. Parafrazând ceea ce a spus Rómulo Betancourt despre comuniștii pe care el i-a înfruntat, comuniștii nu cred în valorile democrației, filosofia lor politică este să respingă Statul de Drept.

Înfrângerea comuniștilor a întărit Statul democratic venezuelan. A fost dovedită viabilitatea schemei democratice. Venezuela s-a transformat în marele aliat al SUA în regiune. A combătut comunismul fără să suprima Statul de Drept. Autoritățile venezuelane au înțeles, nu fără dificultate, necesitatea de a se îndepărta de schemele centraliste și și-au însușit necesitatea de a introduce gradat corective prin reforme substanțiale în sânul Statului în vederea adecvării acestuia la timpurile contemporane. Sistemul democratic inițiat de Venezuela în 1958 a durat până în 1998. Au fost, în total, 8 mandate de civili, toate figuri democratice care au respectat alternanța la

putere. Aceasta fiind o trăsătură esențială a sistemului democratic. De-a lungul acestor ani, Venezuela a înflorit economic, politic și cultural, convertindu-se într-un exemplu pentru toată regiunea.

Ingerarea unor cantități enorme de dolari, încasate din petrol a făcut din Venezuela o „petrodemocrație”. Președinții au folosit petrolul ca armă politică pentru a echilibra necesitățile țării cu posibilitățile sale. Implicit, au promovat cooperarea cu țările mai sărace din regiune, mai ales cu cele din Caraibe. Venezuela înregistra progrese, dar unele sectoare nu au fost favorizate de torentul de petrodolari care intra în țară. Sectoarele defavorizate creșteau și prin imigrația necontrolată provenind din țările vecine, îndeosebi din Columbia, Perú, Ecuador și din Caraibe.

Populația s-a obișnuit să vadă Venezuela ca o mină de aur, din care, fără mult efort, fiecare înșfacă o bucată. A fost distorsionat rolul Statului. Acesta s-a transformat într-o specie de beneficentă publică. Între timp, țara nu reacționa, dimpotrivă, se forma o pătură de funcționari corupți care, protejați de partitocrație, delapidau resursele. În Venezuela era normal comportamentul discrețional al funcționarilor. Statul era totul.

Modelul politico-economic care a avut atâta succes la începutul democrației ajunsese la un plafon. Nu se mai respira. Numărul funcționarilor în serviciul Statului crescuse exponențial. Birocrația statală luase în stăpânire toate mecanismele mobilității sociale. Partidele politice, inclusiv cele de stânga, observau preocupate ce se întâmpla. La mijlocul anilor '80 s-a schițat un plan pentru a reforma Statul. A fost creată o comisie complexă și foarte bine pregătită, din funcționari și analiști ai problematicii statale, ale cărei rezultate s-au adunat într-un mănunchi de propuneri curajoase care au demarat o lentă îndepărtare a partidele politice de viața societății. Pușculițele democrației care trebuiau extirpate se alimentau din surse diferite: alegerea persoanelor care aveau să devină guvernatori ai celor 20 de state (azi sunt 24); admiterea la universitate; obținerea unui contract de muncă; bursa pentru a studia în străinătate; alegerile din universități și licee. Se spunea că până și la acordarea titlului de Miss (unde Venezuela deține un record de coroane) partidele politice aveau un cuvânt de spus. Și pe teren economic a fost criticat foarte serios rolul paternalist al statului.

În anul 1989, ajunge președinte Carlos Andrés Pérez (1922-2010). El venea cu aura de lider al lumii a treia, plin de carismă și cu o energie vitală pe care o pusese în practică în timpul primului său guvern (1974-1979), oferind gestiunii sale un caracter prea etatist. Era în imaginarul colectiv al venezuelanului purtătorul ideii de prosperitate. La asumarea celei de a doua Președenții a pus în practică un ansamblu de măsuri economice și politice foarte agresive și curajoase. Printre acestea era creșterea prețului benzinei, liberalizarea prețurilor bunurilor de primă necesitate, controlate de stat, introducerea TVA și alte măsuri.

Carlos Andrés Pérez și-a asumat misiunea reformării statului. Printre aceste reforme, se număra descentralizarea țării prin alegerea prin vot direct, universal și secret a guvernantilor. Dar, această măsură a fost respinsă chiar de partidul său, Acțiunea Democratică, pentru că, astfel, partidul era privat de controlul asupra societății. Carlos Andrés Pérez a insistat și a convocat alegerile pentru guvernatori. Ca urmare, partidul a pierdut posturi de guvernatori și rolul său, ca partid de guvernământ a slăbit. Măsurile economice au fost botezate drept un pachet neoliberal.

Acestea au fost foarte criticate și au generat în anumite sectoare, cele mai expuse, un gust amar. Păturile defavorizate au fost o pradă ușoară pentru grupurile politice radicale. S-a ajuns la tulburări de stradă serioase. Poliția a fost depășită și astfel a trebuit să se intervină cu forțele armate pentru a împiedeca violența generalizată.

Bilanțul a fost de zeci de morți pe străzi, victime ale violenței urbane, ale violenței poliției și armatei.

Aceste evenimente, fatale pentru debutul gestiunii lui Pérez, i-au pus pecetea de „Plumb în aripă”. Situația era foarte dificilă. Se adevereau cuvintele lui Bismarck: „Politica este arta riscurilor și știința posibilului.” Pérez, care triumfase în alegerile cu cea mai mare participare din istoria politico-electorală a Venezuelei, fusese rănit de moarte de riscurile creșterii prețului la benzină (chiar dacă era cea mai ieftină din lume!) și la unele produse alimentare. Această insurecție populară a periferiilor cele mai sărace din principalele orașe (în cea mai mare parte au fost stimulate de stânga radicală) a marcat gestiunea sa cu o pecete care, în aparență, dispăruse din vocabularul politic cotidian al venezuelanului: „golpismul”.

Astfel, la 4 februarie 1992, după tentativa de asasinare, se produce lovitură de stat anti-Pérez. Această mișcare și-a găsit justificarea în condițiile de viață a cetățenilor, corupția și refuzul pachetului neoliberal propus de Carlos Andrés Pérez. Revolta a fost înăbușită, dar a găsit câteva luni mai târziu sprijin în rândurile armatei. În noiembrie, același an, se produce o nouă revoltă: de data asta cu ramificații serioase: unele sectoare din aviație și marină au participat la conspirația eșuată și de data asta. Din nou, cea mai mare parte a Forțelor Armate a rămas fidelă Constituției, Statului de Drept, legilor, împiedicând ca forța să prevaleze asupra rațiunii și legalității. Criza era dramatică, iar sistemul politic disperat găsi soluția care, fără îndoială, a fost cea mai mare greșeală, devenind un harakiri politic. L-au obligat pe președintele Carlos Andrés Pérez să renunțe la putere în mai 1993, când mai erau doar 7 luni până la încheierea mandatului constituțional, considerând că președintele, acest om politic de anvergură, era principala cauză a crizei. L-au folosit ca „țap ispășitor”. Apoi, Carlos Andrés Pérez a fost trimis în judecată și condamnat pentru un delict de drept administrativ, deturnare generică agravată, pentru că folosisese contul secret pentru a

șterge unele cheltuieli în exterior, provocate de Violeta Chamorro, președinta Nicaragiei. Trebuie să spunem că gestul lui Pérez, de solidaritate cu procesul democratic din Nicaragua, a fost considerat un delict. Când l-au întrebat cum a cheltuit fondurile, el a răspuns că avea legal și constituțional dreptul de a dispune de aceste resurse, după cum considera necesar. Cu toate acestea, a fost declarat vinovat și a fost închis pentru doi ani și jumătate. Era prima dată când un șef de stat era supus judecății în Venezuela. Pérez a fost primul. Trebuie spus că Înaltul Comandament Militar și diferite entități publice, care nu erau de acord cu această execuție politică, produs al urilor, fricii și revanșelor politice, stimulată de principalele mijloace de comunicare, i-au propus lui Carlos Andrés Pérez să nu recunoască acest nenorocit proces. Pérez respinse sugestia, ar fi fost o lovitură de stat, deci a acționat democratic și socratic: adică, s-a supus legii, chiar dacă aceasta era rea: pentru ca răii cetățeni să nu aibă motiv să nesocotească legile bune. În final, istoria i-a dat dreptate, dar el era un bărbat de Stat, cu majuscule, nu un mărunț personaj recent intrat în politică. Dar, despre asta vom vorbi în epoca lui Azi.

În decembrie 1993, au avut loc alegeri prezidențiale în care a ieșit învingător un bătrân vulpoi al politicii venezuelane: Rafael Caldera, fondatorul partidului Social-creștin, COPEI (Comitetul Organizat Popular Electoral Independent). Acest partid fondat în anii '40, a fost întotdeauna rivalul Acțiunii Democrate în bătălia pentru puterea politică. Caldera a fost președintele Venezuelei între anii 1969-1973 și Acțiunea Democratică a fost adversarul său în Congresul Național. Caldera s-a despărțit de partidul său pentru a ajunge la putere. Ambiția sa nemăsurată l-a dus la comiterea unui infanticid politic. Flerul său politic îi spunea că populația era victima unei avalanșe mediatice împotriva partidelor politice. Caldera, pragmatic, a profitat de sentimentul „anti politic”, incrustat în venezuelani grație „operei” mijloacelor de comunicare. Guvernul lui Caldera dintre 1993-1999 a fost puntea între vechiul sistem politic de negociere între elitele politice, patronat, syndicate și militari care a generat succesul Venezuelei timp de 40 de ani (sistem care fusese însă rănit de moarte) și nașterea unei ere de iraționalitate care domină astăzi Venezuela, sub

mandatul unui condotier de mahala, al cărui orizont intelectual confirmă și dovedește că nu este decât un mărunț personaj recent intrat în politică: locotenent-colonelul Hugo Rafael Chávez Frías.

Acest personaj, militar neloial, s-a făcut cunoscut în fatidicul 4 februarie 1992, asumându-și responsabilitatea tentativei golpiste. Chávez a fost un ofițer, de altfel mediocru, ale cărui capacități intelectuale erau mult sub cele ale colegilor de promoție, fiind chiar respins la cursul de Stat Major. Complicitatea ofițerilor de rang mai înalt i-a permis însă promovarea la gradul pe care îl avea când s-a produs lovitura de stat. Era și este un personaj carismatic, având un farmec personal cu impact asupra celorlalți. Cum a spus cineva e un îmblânzitor de șerpi. Părinții săi au fost activiști politici în serviciul partidului COPEI, în Barinas, pamântul natal al actualului președinte. Caldera, imediat ce a ajuns președinte în 1994 l-a eliberat pe militarul neloial și pe comilitonii săi. Chávez își începe cursa spre putere. Duce cu sine discursul revanșismului politic. Sectoarele defavorizate de măsurile politice și economice ale lui Carlos Andrés Pérez s-au identificat imediat cu Chávez. Situația economică critică a favorizat

planul lui Chávez de cucerire a puterii, de data asta prin vot.

Impulsul pe care l-a imprimat Chávez campaniei electorale a ajuns să trimită în defensivă guvernul lui Caldera și pe experimentații lideri politici din opoziție. Campania electorală a lui Chávez s-a centrat pe un discurs populist și demagogic, trezind instinctele joase ale revanșismului într-o populație care până în acel moment nu fusese luată în seamă, era o populație omisă de sistemul de partide. Chávez și-a înfipt dinții în jugulara sistemului. Forțele politice n-au reacționat la timp și, dispersate, au devenit victimele disperării și ale indeciziei. Au inițiat un proces politic pentru a încerca să oprească înaintarea condotierului. Foarte târziu. Cu toate că partidele obținură majoritatea în alegerile pentru Parlamentul bicameral, fostul Congres Național, câteva săptămâni mai târziu, la alegerea președintelui, partidele nu s-au pus de acord pentru un candidat și după o serie de decizii, toate greșite, a sosit ora fatală și Chávez a câștigat Președenția. Dar, trebuie precizat că aproape 50% din alegători nu s-au prezentat la vot, pentru că populația simțea repulsie pentru cuvântul „POLITICI”. Campania antipolitică dăduse rezultate. L-a favorizat pe

Chávez. Astăzi, majoritatea patronilor mediilor de comunicație, inițiatorii și responsabili campaniei împotriva lui Carlos Andrés Pérez precum și ai lansării vedetei Chávez, își deplâng amar greșeala. „Prea târziu ai piuit păsărică”, se spune pe la noi.

Chávez, sigur de puterea sa, a împins lucrurile spre convocarea unei Adunări Constituante cu scopul (după cuvintele sale) de a restitui poporului rolul de protagonist, căci la origine puterea aparținea poporului. Reprezentanții partidelor politice care coabitau cu partizanii lui Chávez în Parlament au acceptat cu satisfacție această propunere, cu convingerea că ea va da o gură de aer sistemului partidelor, deja rănit, dar care refuza să-și accepte moartea.

Rezultatul a fost că propunerea lui Chávez a avut câștig de cauză și a fost dizolvat Congresul Național, făcând loc unui „Congresel”, însărcinat să redacteze o nouă Constituție, care fu votată cu o minoritate și care l-a blindat pe militarul neloial cu o armură de legalitate și legitimitate. Visul său se împlinise. Dar, forțele de opoziție au inițiat un proces de reșezare în sânul noii Adunări Naționale, fundamental transformată, devenită parlament unicameral. Forțele politice erau mai mult sau mai

puțin în echilibru, apoi din interiorul forțelor care îl susțineau pe „golpist”, astăzi Președinte, începu un proces centrifug, de apropiere de opoziție. Chávez puse în practică un plan macabru: de decapitare a opoziției, de aservire a Forțelor Armate, de politizare a PDVSA, principala firmă de petrol a țării și de transformare a ei în furnizorul de petrol al Cubei, de finanțare a grupurilor ilegale FARC, în Columbia, de stimulare și finanțare a forțelor de stânga în America Latină, care îl vor transforma în lider continental. El va deveni noul Simón Bolívar, Comandant al Revoluției Bolivariene în întreg continentul, chiar superior lui Fidel, mentorul său, și cu un impact mai mare, dat fiind că Chávez dispune de resursele pe care i le oferă petrolul, pe care celălalt nu le avea.

Printre erorile din gestiunea sa, Chávez, acționând totuși democratic, dar grosolan, s-a numărat și înfruntarea arogantă a forțelor de opoziție. Acestea, organizate într-un front puternic, au organizat o serie de manifestații. Una dintre ele s-a îndreptat spre Palatul Prezidențial Miraflores. Depășit de evenimente, Chávez alese calea violenței și ordonă trupelor sale (această știre a înconjurat lumea) să tragă în manifestanți, pentru

că militarii refuzaseră să tragă în manifestanții care protestau. Au fost zeci de morți, ceea ce a provocat o ruptură în lanțul natural de mandate și președintele a fost obligat să renunțe. Este o legendă urbană care susține existența unei scrisori prin care președintele își prezenta demisia. În mod sigur, ea trebuie să fi fost în paza vreunui membru al grupului militar. E momentul când s-a produs marea confuzie. Pedro Carmona, un înalt membru al grupurilor de afaceri și-a arogat dreptul de a deveni președinte interimar. El a încălcat acordul la care se ajunsese: să fie promovat un membru al cercului lui Chávez, mai moderat, înclinat spre rectificări și reconciliere națională. Există un acord politic prezentat în fața Adunării Naționale, dat fiind că se produsese un gol de putere și era necesară constituirea unui guvern de tranziție. Dar Pedro Carmona a încălcat acordul și într-o oră au fost scoși din funcții: deputații Adunării, guvernatorii aleși. A destituit Membrii Înaltei Curți și a numit Ministru al Apărării o persoană neagreată de Forțele Armate. O lovitură de stat. Au fost trădate sindicatele, partidele politice și societatea civilă. Totul era dat peste cap. Forțele Armate, leale Constituției Naționale, s-au divizat:

o parte dorea să fie executat Chávez, alta să fie judecat și condamnat, iar majoritatea voia să-l trimită în Cuba cu familia, așa cum ceruse el și cum dorea Fidel Castro.

Bufoneria ridicolă pusă în scenă de Pedro Carmona și grupul său, reprezentând anti politica, ca grup improvizat în lupta politică, cu pretextul tranziției, a dus la necesitatea de reapropiere de sectoarele care îl susțineau pe Chávez. Militarii, văzând că s-a produs o lovitură de palat, a plutocraților, au făcut o întoarcere de 180 de grade și l-au căutat pe Chávez unde era reținut, așteptând să i să decidă soarta. Absența lui de la putere a durat trei zile. Reveni ca Președinte Constituțional în exercițiu.

Chávez s-a întors în Palatul prezidențial ținând un crucifix în mână. Avea un aer resemnat și spășit. S-a întors vorbind de reconciliere, a cerut să fie depășite diferențele; a vorbit despre dorința sa de a se reîntâlni cu țara întreagă nu numai cu o parte din Venezuela. Înaltul Comandament Militar l-a pus să promită că nu va mai folosi uniforma militară pentru că provoca țara și Forțele Armate, că va căuta vinovații în preajma Palatului Prezidențial, că va reangaja tehnicienii, inginerii și specialiștii din PDVSA, că va promova un climat de

toleranță în țară. În mod uimitor, în săptămâna întoarcerii lui Chávez la putere, membrii Înaltului Comandament Militar au fost victimele unui accident de elicopter, murind absolut toți. Sunt multe speculații care se fac relativ la acest accident. Cine știe? Oricum, lucrurile s-au întâmplat așa, și tabloul politic s-a modificat.

Chávez, odată revenit la putere, puse în scenă crearea unei presupuse Comisii a Adevărului. Aceasta n-a ajuns niciodată la nimic, iar membrii grupurilor care au tras în mulțime, conform ordinelor sale, au fost deculpabilizați sub pretext că au acționat în legitimă apărare, fiind atacați. După puțin timp, mult trâmbițata dorință de îndreptare, s-a văzut întunecată de o virulentă și arogantă atitudine a militarului neloial care părea expresia tipică a personajului bipolar a lui Stevenson. Intr-o zi apare râzând, simpatic, în altă zi întruchiparea răului.

Fierberea străzii nu se oprea pentru că opoziția nu se mulțumea cu promisiunile vagi ale lui Chávez. Condițiile obiective, ca să-l parafrazăm pe Marx, erau, după părerea opoziției, coapte pentru a trece la contraofensivă. Planul era de a-l îndepărta pe Chávez și pentru asta s-a declanșat o greva petrolieră și o

suspendare a activităților de comerț. Timp de trei luni au fost lăsați fără benzină și produse alimentare de bază milioane de cetățeni. Experții sindicaliști susțin că, dacă un guvern ajunge să reziste trei zile la rând, s-a terminat, guvernul va câștiga și chiar așa s-a întâmplat. Chávez avea suficiente resurse financiare pentru a importa benzină și produse alimentare de bază. La final, greva și suspendarea activităților de comerț au eșuat după cele mai lungi trei luni din istoria grevistică a Venezuelei. Opoziția a fost din nou înfrântă și Condotierul a recăpătata forțe întărindu-și legitimitatea. Așadar, condițiile obiective nu erau coapte.

Înfrângerea se vedea pe fața liderilor mai importanți ai opoziției. Dar, cum spunea Churchill într-o ocazie: politicianul moare numai când e îngropat. Repetatele nerozii ale lui Chávez alimentau cu oxigen opoziția. Aceasta învățase lecția, așa că a abandonat căile scurte și ușoare. Opoziția a găsit un mecanism prevăzut în Constituția Națională: un referendum de revocare, care prevede că orice funcționar public poate fi revocat timp de trei ani, dacă se strânge un număr de semnături echivalent cu numărul de voturi cu care a fost ales. Forțele politice opuse lui

Chávez s-au mobilizat în toată țara pentru a strânge semnături. Au reușit. Chávez, sfătuit de la Havana, personal de Fidel Castro, a făcut tot posibilul să întârzie actul referendar. În timp ce opoziția politiza totul, Chávez crea noi mecanisme politice cu ajutorul cubanezilor: Misiunile, în special cele care ofereau tratament medical gratuit persoanelor defavorizate, apoi Misiuni de alfabetizare și orice alt tip de mecanism propriu demagogiei politice.

În august 2004 se încheie referendumul revocatoriu. În jur de 40% din electorat s-a abținut de la vot, iar guvernul a câștigat cu o diferență de un milion de voturi. O nouă înfrângere pentru opoziție, și precum se zice: victoriile se dobândesc, înfrângerile se plătesc. A început o vânătoare de vrăjitoare în toată țara, toți cei care au semnat cererea de referendum au fost considerați potențiali inamici și trebuiau eliminați. Mecanismul represiv intimidant a fost botezat „Lista Tascon”, după numele unui deputat al regimului care a elaborat-o grație complicității autorităților din Consiliul Național Electoral (putere, presupus autonomă și independentă), care au predat acestui deputat numele și datele de identitate ale semnatarilor. S-a instaurat

macarthismul a la Venezuela. În opoziție a început un proces de dezagregare. Doar câteva voci izolate mai mențineau focul aprins. Erau în minoritate în Parlament și din nou au fost ispitiți de o cale ușoară și rapidă. În 2005 se pregăteau alegerile pentru Parlament și liderii opoziției au hotărât să nu participe la alegeri. Opoziția a calculat greșit considerând că parlamentul ca Putere legislativă va fi perceput ca ilegitim. Eroare crasă. Devotații regimului Chávez cu o minoritate electorală au ocupat tot câmpul legislativ. Sunt 165 de deputați, toți în mâinile lui Chávez. Trebuie să subliniem că opoziția e cea care a lăsat în mâna adeptilor lui Chávez puterea legislativă. Astăzi Parlamentul e roșu roșior, datorită neroziei opoziției, și nu a vreunor abilități ale condotierului trădător.

Procesul politic care se desfășoară sub ochii noștri în Venezuela poate fi considerat o încercare a militarului neloial de a impune un sistem de viață prăpădit în trecut. Concepția asupra lumii care domină mintea acestui personaj e impregnată de un mesianism absurd: socialismul bolivarian sau, cum l-a botezat el: socialismul secolului XXI. Un lucru e sigur, Chávez nu acceptă opinii contrarii și echipa

sa de guvernare este de o mediocritate absolută. De exemplu, Ministrul Relațiilor Externe este un sindicalist de la Metroul din Caracas care n-a lucrat niciodată, fiind activist sindical, nu vorbește nici o limbă străină, iar vocabularul său în spaniolă, între substantive și adjective (cele mai multe) nu depășește 400 de cuvinte. Vicepreședintele Guvernului este un vechi incendiator de autobuze în fața Universității ca protest contra „regimului burghez”. Întreg cabinetul se reunește la fiecare patru zile cu liderul pentru a-i asculta perorațiile interminabile. Acestea sunt transmise pe rețeaua națională, iar venezuelanii sunt obligați să vadă și să asculte pe Comandantul-Președinte, șef al Revoluției Bolivariene.

Acest proces de impunere a unui model străin țării a întâmpinat rezistență. Militarul neloial a încercat să unească toate partidele care sprijină Revoluția în unul singur: PSUV (Partidul Socialist Unit din Venezuela) sub conducerea sa, liderul indiscutabil. Intenția a generat frecuşuri în sânul forțelor politice devotate regimului și a început un proces de erodare a consensului. O serie de deputați s-au desprins de sub coviltirul oficial formând o mică fracțiune parlamentară a opoziției. Cel puțin există unele

voci dizidente pe scena politică și legislativă venezuelană. În anul 2007 Chávez a propus reformarea Constituției Naționale, propunerea a fost criticată, dar Parlamentul a aprobat convocarea referendumului. Opoziția, de data asta, a acționat cu vigoare și i-a dat o lecție, lansând pentru majoritatea venezuelanilor care au alergat la vot un mesaj clar: Venezuela respinge această reformă pentru că este comunistă și nu e democratică. Trebuie să subliniem că biroul electoral, la atâția ani de la referendum, încă nu a publicat nici astăzi rezultatul votului.

După această importantă înfrângere politică, Chávez a amuțit câteva zile. Personajul obișnuit să ia microfonul și să apară la TV în orice moment era paralizat, megalomania lui fusese rănită. Răbufnește apoi folosind cuvinte scabroase (care nu-i lipsesc niciodată) la adresa triumfului opoziției. Opoziția s-a regăsit și își savura triumful. Intră în arenă și marchează în fața lui Chávez. În anul următor, 2008, s-au ținut alegerile pentru alcade și guvernatori. Din 22 de regiuni, opoziția a câștigat 7 și în proporție similară posturile de primari. Dar, trebuie spus că opoziția a câștigat în provinciile cele mai dens populate, incluzând Primăria Mayor,

Metropolitana, unde își au sediile toate puterile Statului. Și aceste rezultate trebuie interpretate ca un mare triumf al sectoarelor din opoziție și un clar regres al elanului bolivarian al Comandantului-Președinte și șef al Revoluției Bolivariene.

Recent, în septembrie 2010, s-au desfășurat alegerile pentru Parlament. De data asta sectoarele opoziției au realizat o alianță perfectă, punându-se de acord să se prezinte la alegeri într-un singur bloc. Și-au ales candidații și au ieșit în arenă pentru a opri asalturile taurului bolivarian. Acesta, rănit în orgoliul său, folosind toate mijloacele de care dispune, a obligat Consiliul Național Electoral să schimbe circumscripțiile electorale pentru a obține rezultatul dorit: finanțarea unui deputat în zonele cele mai populate trebuia să fie mai mare decât într-o regiune mai puțin populată. Guvernul a obligat Corpul de Inspectori să destituie, printr-o simplă semnalare, pe liderii opoziției care ar fi ocupat funcții în administrația publică. Din fericire, opoziția a reușit să fenteze cârpa roșie (la propriu) și s-a prezentat la scrutin dând încă o lovitură aspirantului la Hitler: fideliile săi nu au reușit să obțină două treimi în Parlament. Opoziția a obținut 67 de locuri, iar

guvernul 98. Sectorul parlamentar, devotat comandantului suprem, nu va dispune de două treimi din deputați. Va trebui să negocieze cu parlamentarii opoziției la adoptarea legilor, la alegerea membrilor Tribunalului Suprem, ai Curții de Conturi și ai noului Consiliu Electoral Național. Parlamentul nou ales s-a instalat la 5 ianuarie 2011. El va deveni o cutie de rezonanță și de dezbateri, situație care nu-i place deloc Comandantului-Președinte. Se întrevade un nou scenariu critic și încordat pe care numai ziua de **mâine** îl va limpezi.

MÂINE

Chávez, neputând să-și ascundă teama în fața erodării din interiorul partidului său, și-a luat măsuri de prevedere (el, adeptul spontaneității și al naturaleții) și a tras o labă viitoare Puteri Legislative. A cerut Aduării Naționale în dizolvare (pentru a-și blinda viitorul), alegerea unui nou Tribunal Suprem al țării. Aceștia vor fi Judecătorii Groazei. A cerut o Delegare de puteri (a patra care i se concede) pentru 18 luni, violând reglementările Constituției, deoarece nu se poate emite o Lege de Delegare dincolo de o legislatură. Dar majoritatea roșie a parlamentarilor-foci,

cum sunt numiți, a aprobat acest ghiveci juridic acordându-i puteri depline lui Hugo Rafael Chávez. S-a instaurat o dictatură, deoarece el va putea guverna prin decrete. Din acest moment a legat fedeleș Puterea Legislativă. Conștient că țara e mai atentă la activitatea sa guvernamentală decât la farmecul șefului carismatic (aflat într-un proces de „rutinizare” pentru a-l cita pe Max Weber), Chávez și-a scos masca și a îmbrăcat haina de dictator.

În 12 ani de putere, acest guvern incompetent, dar abil împlânzitor de șerpi a delapidat suma de 950.000.000.000 de dolari din petrol. Spunem delapidat pentru că nu există nimic vizibil în opere tangibile sau investiții pentru viitor despre care se poate vorbi. Nu există nimic. E un guvern care a construit 50.000 de case în 12 ani. În timp ce toate guvernele anterioare, democratice, au construit 100.000 de case pe an. E un guvern condus de un om incapabil să înțeleagă ce este PIB-ul sau care se mândrește să spună că statisticile pe care le pun la dispoziție organismele internaționale nu sunt de încredere „de aceea trebuie să creăm propriile noastre statistici revoluționare”.

Nemaiputând să ascundă dezastul enorm al gestiunii sale care se vede în viața de zi cu zi, gonește îna-nte, cu mijloace arbitrare și periculoase pentru viitorul păcii în această țară. Oricum, fiecare răspunde în fața evenimentelor politice cu inteligența și armele de care dispune. Chávez e mărunț, incult, incompetent, fără nici o idee despre ce vrea de fapt. El ac-ționează în politică fără să cunoască limitele și se comportă ca un elefant între porțelanuri. Cât timp prețul la petrol a fost ridicat, acest ignorant a putut să-și ascundă incapacitatea, pentru că avea bani cu care putea s-o ascundă, cumpărând conștiințe și adunând adeziuni, mai cu seamă din păturile mai sărace ale populației. Reprezentanții străini au găsit pe cine „să aduleze” pentru a obține beneficii financiare și energetice. L-au încurajat și au alimentat „antiamericanismul” său perimat și „procesul revoluționar antiimperialist”. Pe ultimii nu-i putem învinovăți. În Venezuela este o vorbă: „În fiecare zi îți iese un prost în drum, dacă îl găsești, e al tău”. Ei au găsit o combinație de Bokasa cu Idi Amin, Lukashenko și Mugabe, dar înotând într-un imens lac de petrol.

Realitatea arată că Chávez astăzi e decis să ia calea intoleranței și

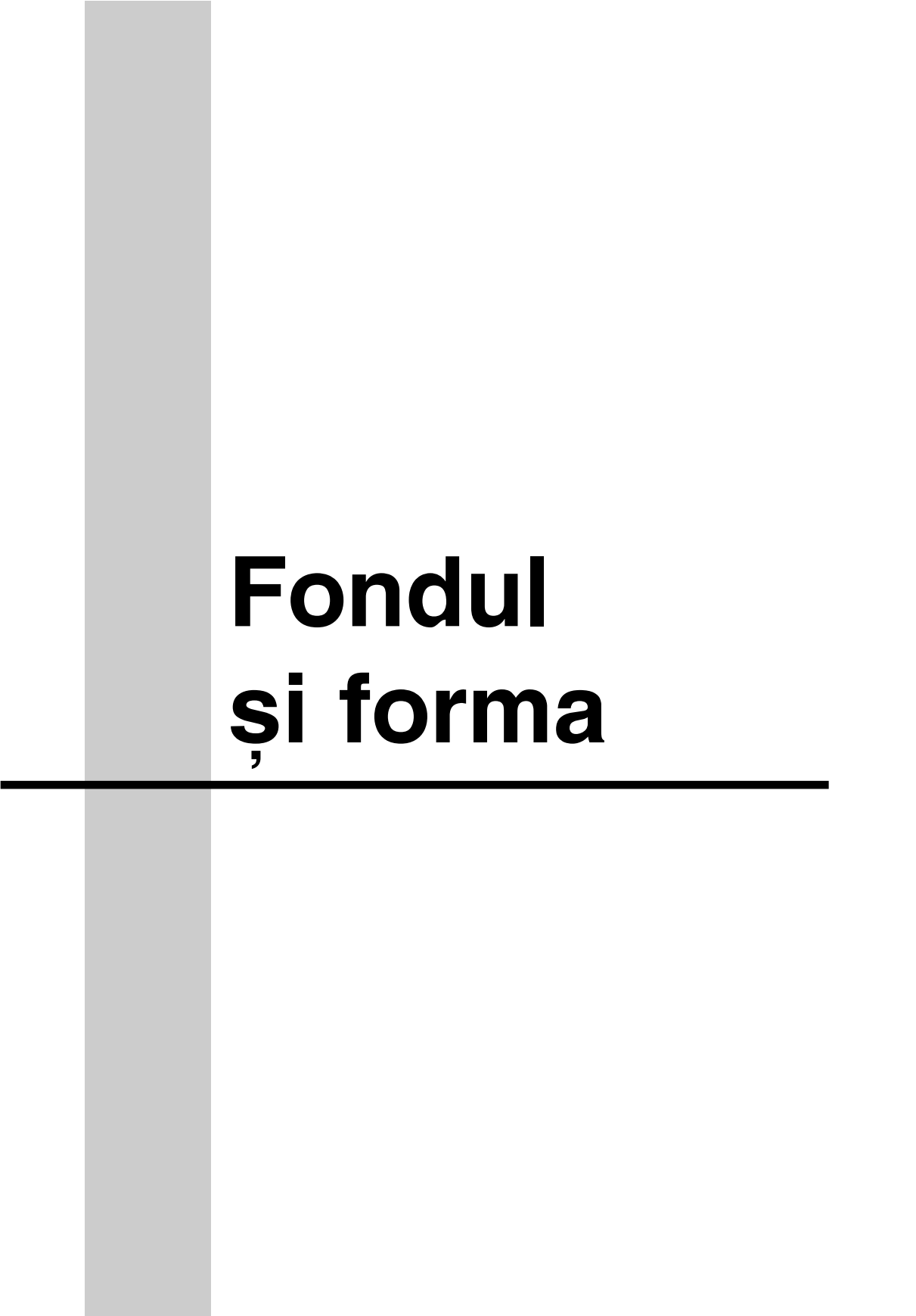
totalitarismului. Înfrentă o țară întreagă. El intuiește apropierea dezastrului: victoria în alegeri a opoziției în 2012, și se pregătește ca Nero să incendieze Venezuela. Prin Legea Delegării pretinde: să-i bage în țarc pe studenți confiscând autonomia administrativă și academică a Universităților pentru a le transforma în appendice al șefului Revoluției; să ignore cuceririle sindicale ale muncitorilor deoarece clasa muncitoare în socialismul bolivarian îi datorează fidelitate liderului; să confişte pământurile productive și să le socializeze; să elimine proprietatea privată printr-o politică dezastruoasă de luarea cu japca a bunurilor materiale și de distribuire a acestora celor mai nevoiași. Pretinde să pună în practică o politică de impozitare agresivă. Instrumentul său este „Pol-Pot-izarea” societății venezuelane prin excluderea celor care i se opun. Încearcă să divizeze populația: de o parte albi, bogații exploatatori, de alta, negri și indios, excluși. Chávez se pregătește să nu convoace alegerile în 2012. Așa îl îndeamnă firea lui. E un „golpist”, nu un democrat. Lumea trebuie să fie conștientă de multitudinea de arbitrarități pe care le comite emulul lui Hitler asupra națiunii lui Simón Bolívar. Niciodată în istoria acestei

țări n-a existat un guvernant care să cauzeze atâtea daune poporului.

Din fericire, acest mărunț dictator, lipsit de idei, a ajuns ca personajul lui Balzac, Rafael de Valentin: nu poate întinde Pielea de sagri. În mod paradoxal, Venezuela trăiește simultan trecutul, prezentul și viitorul. Trecutul recurent pe care îl găsesc în Bolívar, prezentul care nu-l satisface niciodată și viitorul care e perceput ca o aspirație, dar trecutul și prezentul o urmăresc și o hărțuiesc. Instalarea noii Adunări Naționale pare să prefigureze unele schimbări. S-a renunțat la Legea prin care se urmărea confiscarea autonomiei universitare. Cineva din Caraibe l-a sfătuit sau Chávez a intuit nemulțumirea generală pe care această lege o putea

produce, lege care a fost adoptată de o Adunare muribundă, care ridică frenetic osanale Comandantului-Președinte și lider indiscutabil al Revoluției Bolivariene. Chávez a respins legea, a dat un pas înapoi. Același lucru s-a întâmplat cu noua lege privind impozitul pe valoarea adăugată, TVA. Ambele legi au fost respinse. Perspectiva arată că totul va înainta cu mari greutate, dar, în sfârșit, se aude cum pentru Venezuela bate ora de intrare în secolul XXI. Acesta este un mâine așteptat de cetățenii acestei țări. Așa cum am citat la început, Venezuela pe itinerarul său istoric „manifestă o constantă ascensiune spre libertate”.

În românește de M. Clima

Fondul și forma

Experimentul eurocomunist

Contacte și controverse la vârf între comuniștii italieni și români în anii '70-'80

Maria Angelescu-Artene

Stenogramele întâlnirilor bilaterale între liderii PCI (Partidul Comunist Italian) și PCR (Partidul Comunist Român), precum și rapoartele delegaților italieni după efectuarea unor vizite în România, conținute în arhivele de la Roma, evidențiază un set de probleme preocupante pentru cele două părți dar și numeroase puncte de divergențe în aprecierea evenimentelor internaționale.

Comuniștii italieni se arătau interesați de afirmarea constructivă, de pe pozițiile eurocomunismului, a unor principii de natură să înlăture percepțiile negative și deformate ale PCUS (Partidul Comunist al Uniunii Sovietice) și ale unor partide comuniste est-europene, în legătură cu pozițiile susținute de PCI.

Enrico Berlinguer și colaboratorii săi manifestau atenție maximă și

solicitudine față de realitățile din țările socialiste, țări care se confruntau nu cu puține dificultăți economice și sociale și care doreau să înțeleagă liniile de forță și natura tensiunilor ce subîntindeau relațiile sovieto-chineze, româno-sovietice, așa cum acestea reieșeau din discuțiile cu conducerea comunistă de la București.

Comuniștii italieni se străduiau să-și convingă partenerii de dialog români asupra dorinței lor de a se poziționa cât mai echilibrat posibil între Moscova și Washington, între Moscova și Beijing, păstrându-și identitatea politică dobândită, pledând fără ostentație pentru reconsiderarea apartenenței PCI la o tradiție italiană și europeană, occidentală fără a pune în discuție afinitățile cu cauza comunismului. Aceasta este revalorizată dintr-o perspectivă

proprie, neînfeudată vreunui model străin, hegemonist, în concordanță cu evoluția și interesele fundamentale ale societății italiene, cu imperativul solidarității cu partidele de stânga din Occident.

PCR consona cu ambiția PCI de a-și revendica dreptul legitim de a urma o cale italiană spre socialism și aproba distanțarea de pretențiile PUCS și URSS de a controla strict ideologic și politico-militar relațiile cu blocul comunist și partidele comuniste pe plan mondial.

Există însă și o nemărturisită neconcordanță între finalitățile de ordin pragmatic politic ale PCI și PCR. Comuniștii italieni nereușind să-și aducă susținerea părții române pentru proiectul eurocomunist, fiind la rândul lor rezervați în privința afirmațiilor *pro domo* cu privire la realizările socialismului „real”, în varianta românească. Românii sunt preocupați să-și prezinte eforturile pe plan intern și internațional de a face din poziția pe care se situează un element de referință și-o recunoaștere externă, în raporturile cu Moscova, Beijing, Washington, Europa Occidentală, țările din Asia, Africa și America Latină, fiind precauți la rândul lor în aprecierea evoluțiilor calitativ noi în societățile din Occident, în raport cu

care se dovedesc încă prizonierii unor clișee dogmatice.

Dialogul la vârf între PCI și PCR s-a dovedit a fi marcat de suspiciuni reciproce nedivulgate, subliniindu-le de fiecare dată relațiile, sincere, to-vărășești, solidaritatea revoluționară. În realitate însă întâlnirile sunt sporadice, reticențele sunt greu de disimulat, declarațiile oficiale sunt tălmăcite în limbajul fiecăruia dintre părți, pentru a fi descifrate semnificațiile ascunse și răstălmăcite în funcție de interesele fiecăruia dintre protagoniști.

În fond Enrico Berlinguer se dovedește a fi un reformist, un „intelectual organic” (pentru a folosi expresia lui Gramsci) în timp ce Ceaușescu se dovedea a fi un exponent al birocrăției de partid cu reflexe staliniste și frazologice național-comuniste.

Comuniștii români, chiar dacă au făcut remarci sau comentarii, de substanță, pro sau contra eurocomunismului, nu au creditat această deschidere strategică și acest experiment teoretic și politic pe care-l suspectau (paradoxal, similar sovieticilor) de a fi generator de îndoieli heterodoxe în tabăra comunistă, de posibile disidențe și fenomene opoziționiste în raport cu puterea comunistă în țările blocului de Est. Acest

lucru relevând în subtext în aprecierile celor două partide referitoare la situația din Polonia, sindicatul „Solidaritatea”, relațiile PMUP (Partidul Muncitoresc Unit Polonez) cu Biserica și iminența unei represiuni severe a Armatei (ca alternativă la o invazie sovietică sau a Pactului de la Vașorvia) pentru a stăvili procesul de degradare a socialismului deformat de sorginte moscovită.

RELATIA PCI-PCR

ÎNTÂLNIREA ÎNTRE SERGIO SEGRE ȘI ȘTEFAN ANDREI (12-14 FEBRUARIE 1974)

Pe lângă demersurile întreprinse de liderul comunist italian în diseminarea proiectului eurocomunismului, un alt actor principal a fost Sergio Segre, coordonatorul Secției Externe a PCI, ale cărui analize au conturat mult mai bine realitatea și elementele de culise ale dezbaterilor pe tema eurocomunismului.

În februarie 1974, Segre se deplasează într-o vizită la București și Belgrad (14-16 februarie 1974), care, potrivit acestuia, se înscria în seria „schimburilor periodice de opinii prevăzute în protocoalele de cooperare” cu partidele comuniste.

În ciuda scopului declarat al vizitei, interesul părții italiene era legat de

obținerea unor informații de la partea română și iugoslavă cu privire la: impactul Conferinței de la Bruxelles (29 ianuarie 1974); rezultatele întâlnirii între reprezentanții PCUS și secretarii de partid din țările socialiste pe chestiuni ideologice; rezultatele vizitei lui Ceaușescu în SUA. Iar faptul că vizita reprezentantului PCI nu avea un caracter „periodic”, ci în funcție de interesul urmărit de partea italiană, rezulta și din raportul întâlnirii acestuia cu ministrul de externe român, în care se evidenția nemulțumirea părții române față de absența unor vizite bilaterale: „Atingând subiectul relațiilor bilaterale, Ștefan Andrei mi-a comunicat că a fost delegat de Ceaușescu să sublinieze cu fermitate interesul acestuia de a avea cât mai curând o întâlnire cu Enrico Berlinguer, chiar și pentru o singură zi, pentru a discuta împreună despre relațiile bilaterale și tendințele generale ale politicii internaționale. (...) Anul trecut, în România, nu s-a prezentat nici un coleg din biroul politic, iar acest fapt a fost deja interpretat (de români) ca fiind unul politic. Vor avea (PCR) în octombrie congresul și chiar și din această perspectivă întâlnirea dintre Ceaușescu și Enrico Berlinguer este foarte importantă pentru partea română.”

Mesajul liderului Partidului Comunist Român transmis lui Enrico Berlinguer, pare să nu fi stârnit un interes prea mare liderului comunist italian, atâta timp cât acesta se va întâlni cu Ceaușescu abia în ianuarie 1977. Însă, întârzierea acestei întâlniri bilaterale la nivel înalt ar putea fi pusă pe seama angajamentelor și intereselor *sui generis* ale comuniștilor italieni față de eurocomunism.

Revenind la întâlnirea de la București, potrivit lui Segre, agenda discuțiilor a vizat, pe lângă temele menționate, abordarea unor subiecte de actualitate internațională, cum ar fi Orientul Mijlociu, securitatea europeană, criza energetică și raporturile PCR cu țările socialiste. În raportul lui Segre nu au fost evidențiate și pozițiile reprezentantului PCI cu privire la opiniile colegului român asupra temelor abordate.

În ceea ce privește poziția României față de conflictul israeliano-palestinian, Ștefan Andrei l-a informat în mod confidențial pe colegul italian, că: „au invitat-o pe Golda Meir, însă au găsit-o aproape nereceptivă și a susținut că prima propunere de dezarmare militară a venit din partea României. Intensifică (vezi vizita lui Eban, vizita lui Ceaușescu, aflat acum în Libia și în alte țări din Orientul

Mijlociu), preciza Segre, demersurile pentru a contribui la o soluție care să prevadă nașterea unui nou stat palestinian (zilele trecute Hussein a fost la București).” Se evidențiază, totodată, preocuparea părții române pentru „activitatea intensă a americanilor și slaba inițiativă a sovieticilor, care converg către ideea că URSS, prin încetarea relațiilor cu Israelul, nu va mai avea posibilitatea de a-și exercita o influență efectivă în momentul luării unor decizii importante”.

Abordând subiectul Conferințelor de la Viena și Geneva pe tema securității europene, partea română a apreciat că este inoportună „o discuție pe aceasta temă, fără o abordare concomitentă a problemei dezarmării” (...) „La Geneva s-a intrat într-o fază birocratico-filozofică, în timp ce la Viena nu există – până în prezent – niciun proiect serios.”, românii gândindu-se serios dacă nu ar trebui să se retragă de la lucrările Conferinței de la Geneva, care pare să nu contureze altceva decât „o legalizare a prezenței trupelor străine în Europa”.

Criza energetică avea repercusiuni foarte mari asupra părții române, care era afectată, potrivit ministrului de externe român, de faptul că „URSS continua să nu furnizeze României petrol și alte materii prime

fundamentale, pe care le furnizează în schimb țărilor occidentale, deși București-ul s-a oferit să plătească în valută. Vizita lui Ceaușescu în Libia a fost necesară pentru finalizarea unui acord care să garanteze necesitățile României pentru următorii ani, în schimbul unor produse industriale și al contribuției la dezvoltare.”

Raporturile PCR cu partidele socialiste erau, în general, bune, dificultățile majore derivând din poziția de principiu asumată de România în ceea ce privește relația cu China, în contextul în care se înregistra o nouă intensificare a atacurilor de la Beijing. Ștefan Andrei a evidențiat, în context, că „Brejnev i-a lăudat pe comuniștii italieni, la ultima reuniune de la Moscova cu secretarii de partid din țările socialiste pe chestiuni ideologice, pentru pozițiile critice față de Beijing, și aceleași aprecieri au fost aduse și comuniștilor polonezi, cu ocazia întâlnirii de la Varșovia, din decembrie 1973.”

În mod confidențial, Andrei îl informează pe Segre că, la reuniunea cu secretarii pe probleme ideologice, „sovieticii au prezentat un raport detaliat (Andrei avea o copie sub ochi din care mi-a citit câteva paragrafe – notă Segre), axat pe necesitatea de a demasca politica conducerii de la

Beijing și de a condamna activitatea lor. În acest raport, China era descrisă ca inamicul principal și nu se vorbea niciodată de imperialismul american.” În același document, „s-au făcut propuneri pentru coordonarea și intensificarea propagandei țărilor socialiste în cele capitaliste. Însă un semnal important pentru Segre era faptul că sovieticii apreciau ca „prematură anticiparea organizării unei conferințe paneuropene a partidelor comuniste, urmată de o conferință mondială.”, propunere susținută și de Enrico Berlinguer, care, în cadrul întâlnirii sale cu Brejnev (martie 1973) se declara deschis organizării unei reuniuni de genul celei de la Karlovy Vary, o nouă conferință paneuropeană a partidelor comuniste după modelul celei din 1967.”

Cu toate acestea, Segre semnala că, în cazul în care se va stabili organizarea acestei conferințe, „partea română este de părere că pentru a obține rezultate comune și nu prefabricate, este nevoie de consensul tuturor participanților, care să fie obținut anterior organizării evenimentului”, prin organizarea de seminarii, conferințe, dezbateri pe teme specifice. De asemenea, comuniștii români „exclud folosirea acestei conferințe în scopul lansării de atacuri la adresa altor partide” (ref. China).

În cadrul aceleași reuniunii cu secretearii pe probleme ideologice s-a observat, potrivit lui Ștefan Andrei, „o tendință în creștere din partea URSS de a coordona și disciplina activitatea țărilor socialiste în ceea ce privește ideologia și de a vorbi despre comunitatea socialistă, excluzând din aceasta, pe de o parte, Iugoslavia, iar, pe de o altă parte, țările socialiste asiatice. În frazeologie este folosit tot mai mult cuvântul **socialism real** prin care se indică socialismul țărilor care aparțin comunității.”

Potrivit lui Andrei, sovieticii au invocat o coordonare majoră a țărilor socialiste în domeniul culturii și la nivel ideologic, amintind că se dorea „crearea unui Premiu Nobel pentru țările socialiste, însă asociat modelului sovietic.” Se evidențiază, totodată, interesul sovieticilor pentru fuzionarea partidelor comuniste din țările capitaliste, în sensul că PCUS era dispus să acorde un sprijin efectiv luptei pentru pace doar acelor formațiuni comuniste ale căror poziții coincideau cu cea a comunității socialiste.

Segre semnalează în raportul său, citându-l pe Andrei, că „românii sunt împotriva conferințelor de tip ideologic și organizatoric. Sunt mai favorabili participării altor grupuri

antiimperialiste, însă ideea unei întâlniri de acest gen a fost abandonată de colegii unguri.”

RAPORT ASUPRA SITUAȚIEI DIN ROMÂNIA (SILVANO CORUPPI – 27 DECEMBRIE 1973)

O explicație a absenței subiectului privind destinderea internațională, în dialogul dintre Sergio Segre și Ștefan Andrei, ar putea fi dată de nemulțumirea liderului român față de rezultatele vizitei sale recente în SUA (decembrie 1973), unde potrivit unui raport al unui reprezentant din România al comuniștilor italieni, Silvano Coruppi, „Ceașescu ar fi mizat toate cărțile sale pe călătoria în SUA. Însă lucrurile au mers rău, ori cel puțin nu așa cum ar fi dorit Ceașescu. Plecarea și întoarcerea spre/din SUA au avut loc înainte de data prevăzută, Ceașescu justificând acest fapt prin preconizata vizită în Algeria.”

În raportul lui Coruppi, se evidențiază insuccesul lui Ceașescu de a obține de la partea americană un ajutor financiar, precum și eșecul discuțiilor avute cu șefii sionismului mondial: „La Washington, Ceașescu a solicitat un ajutor de un miliard de dolari”, deși în comunicate nu era nicio mențiune cu privire la acest

împrumut. De asemenea, liderul comunist român a solicitat condiții privilegiate pentru România în domeniul comerțului, dar răspunsul părții americane a fost clar: „aceste concesiile vor fi acordate Bucureștiului, după ce le vor obține mai întâi China și URSS.” Un răspuns negativ l-a primit Ceaușescu și din partea comunității evreiești, care nu a făcut nicio concesie în ceea ce privește „extinderea tranziției pentru evreii care pleacă din URSS și nici pentru deschiderea frontierelor cetățenilor români”.

Printre puținele realizări ale lui Ceaușescu în SUA s-a aflat „acordul de colaborare între o societate mixtă și compania americană I.T.T.”.

Însă raportul lui Coruppi asupra situației din România prezintă și aspecte legate de schimbările din guvernul român, probabil, datorate eșecului vizitei în SUA a lui Ceaușescu. Potrivit acestuia, „se vorbea de cererea insistenta de demisie a lui Maurer, care, încă din 1968 ceruse acest lucru, deoarece era sătul de prepozența lui Ceaușescu, acesta făcând doar act de prezență atunci când trebuia, în timp ce săptămânalul **Lumea**, în ultimul său număr, publica un lung articol privind capacitatea de chimist eminent a soției președintelui.”

Interesant este și modul în care descrie Coruppi clasa politică din România în perspectiva succesiunii la funcția lui Maurer: „pentru înlocuirea lui Maurer exista o luptă între Ilie Verdeț, o persoană mediocră, și șmecherul, chiar dacă nu prea inteligent, Manea Mănescu. Paul Niculescu Mizil ar fi persoana cea mai potrivită, însă este prea inteligent, deși în ultimul timp s-a limitat în a spune și bate din palme ca și ceilalți.” Incertă este și schimbarea ministrului de externe român, Macovescu, care ar putea fi înlocuit de fostul șef al diplomației române, Corneliu Mănescu.

Coruppi abordează și subiectul legat de situația economică din România (unde „București-ul este în întineric, ca un oraș pe timp de război”), afectată de decizia Iranului de a limita livrările de petrol, deoarece „București-ul nu-și plătea datoriile, fapt care l-a determinat pe Ceaușescu să restricționeze cota de benzina și de energie și să substituie cele șase mașini de serviciu marca Mercedes aflate în parcul auto, cu cele autohtone „Dacia”, care consumau mai puțin.” Pe de altă parte, România penaliza Germania Occidentală, „întrerupând furnizarea de petrol către aceasta țară, care nu-și respecta angajamentele privind

exportul său pentru că livrau României produse expirate.

Cultul personalității lui Ceaușescu și relațiile cu PCI au fost alte subiecte tratate de Coruppi, însă nu au lipsit nici referirile care vizau preocuparea populației pentru controlul statului asupra libretelor de economii, demolarea barăcilor populației pentru „reînsănătoșirea zonelor”, intensificarea procreării datorită ratei demografice scăzute.

ÎNTÂLNIRE CEAUȘESCU – ENRICO BERLINGUER (5 – 6 IANUARIE 1977)

În perioada de ascensiune a eurocomunismului, cea mai importantă întâlnire bilaterală a fost cea dintre Ceaușescu și Enrico Berlinguer, desfășurată la București, în perioada 5-6 ianuarie 1977.

În cadrul întâlnirii cu Ceaușescu, subiectul principal al lui Enrico Berlinguer a fost posibilitatea unei dezvoltări a partidelor comuniste și a unei „creșteri a autorității” țărilor socialiste față de criza capitalistă.

Liderul român a formulat o opinie optimistă asupra „perspectivei schimbărilor politice din Europa Occidentală și a unei creșteri ulterioare a rolului partidelor comuniste”, care ar fi sfârșit prin a influența chiar și NATO.

În acel caz, conform părerii sale, ar fi fost dificil să se „continue să se discute despre tendințele agresive ale acestei alianțe și ar fi fost dificil să se continue justificarea de ordin defensiv a Pactului de la Varșovia”. De aceea, Ceaușescu se declara optimist în perspectivele schimbărilor politice în Europa Occidentală și a unei ulterioare creșteri a rolului partidelor comuniste. „Fiecare trebuie să-și rezolve problemele socialismului cum consideră că este mai bine și sperăm să vedem în Italia și în Franța un socialism mai bun decât cel român. I-am spus lui Craxi: voi realizați o justiție socială majoră, iar noi o democrație majoră. Nu se pot soluționa cele două probleme una fără cealaltă.”

În dialogul cu Enrico Berlinguer, Ceaușescu a dezvăluit, totodată, care era principala sursă a atacului lui Brejnev: „teama că difuzarea mesajului eurocomunist în Europa central-orientală ar fi putut să slăbească blocul sovietic.” Nu era doar Ceaușescu cel care se diferenția de viziunea sovietică. „Acesta din urmă nu era omul de la care se aștepta o înțelegere serioasă a tuturor implicațiilor pozițiilor PCI”. Puțin mai devreme, liderul maghiar János Kádár adoptase în mod public o poziție diferită,

de distanțare față de această teză, promulgată de bulgarul Jivkov, conform căruia eurocomunismul ar fi fost o formă de anti-sovietism. Chiar și conducătorii polonezi s-au aflat pe poziții similare: la începutul anului 1977, aceștia declarându-i lui Rubbi că se temeau de eurocomunism doar fiindcă „putea să apară o contrapozitie față de partidele comuniste din țările noastre”. Cu alte cuvinte, discursul lui Enrico Berlinguer de la Berlin a atins un punct sensibil și a determinat agitație în lumea comunistă. Comuniștii italieni erau conștienți de acest lucru și știau să evidențieze un cadru de referință și o problemă pentru elitele politice din estul Europei. Totodată, partida care se juca în jurul eurocomunismului deschidea scenariul unui posibil conflict cu Moscova și cu cei mai fideli aliați ai acesteia, mai degrabă, decât să obțină treptat un consens cu liderii comuniști din Est.

Ceașescu a ilustrat succesiv o serie de aspecte legate de situația internă și internațională a României, precum și teme de actualitate internațională.

În viziunea liderului român, economia a înregistrat rezultate bune în primul an al noului plan cincinal, iar în ultimii cinci ani raporturile economice

cu țările socialiste s-au dublat, deși în 1976 s-a înregistrat o stagnare, pe care partea română încerca s-o recupereze. În ceea ce privește ponderea schimburilor comerciale cu România, țările socialiste ocupau peste 45%, cele capitaliste dezvoltate circa 34%, iar țările în curs de dezvoltare 20%, Italia aflându-se pe locul cinici în clasamentul schimburilor bilaterale. În context, Ceașescu abordează chestiunea relațiilor cu URSS, care sunt calificate bune, mai ales datorită încheierii unor înțelegeri de colaborare pe durata vizitei lui Brejnev în România, deși, potrivit liderului român, existau în continuare unele diferențe de opinie, care însă nu erau atât de grave încât să afecteze colaborarea bilaterală. Aceste diferențe vizau, în special, problemele dezarmării, noua ordine economică internațională, participarea României la conferința țărilor nealiniate și, nu în ultimul rând, China, deși asupra acestui ultim aspect, Conferința de la Berlin a clarificat multe puncte de vedere.

Probabil că nu este întâmplător faptul că sovietici îi mustrau pe comuniștii români în privința relațiilor cu Republica Populară Chineză. Conform precizărilor aduse de Ceașescu lui Enrico Berlinguer,

raporturile româno-chineze erau bune din punct de vedere economic, politic și de partid, iar recent, în decembrie 1976, o delegație română s-a deplasat la Beijing și, concomitent o delegație de chinezi se afla la București. Trecând în revista planurile de viitor ale autorităților chineze, după un an 1976 cu mari pierderi politice (cum ar fi Ciu En Lai, Ciu Teh și Mao), liderul PCR susținea că Republica Populară Chineză va urmări soluționarea problemelor cu URSS, prin tratative directe cu Moscova, „cea din urmă trebuind să facă o serie de concesii.” „Este dificil însă să credem că vor renunța să critice URSS, deoarece acest lucru ar atrage critici din partea celor care au fost apropiați Bandei celor patru, care aveau poziții extremiste față de partidele și mișcarea comunistă, și ar putea fi interpretat ca o renunțare la politica lui Mao.” Cu toate acestea, „este nevoie de răbdare, iar lucru cel mai important este acela că sovieticii au declarat că vor renunța la critici și vor urmări calea tratativelor.”

Cât privește relațiile Partidului Comunist Chinez cu partidele comuniste muncitorești din Europa Occidentală, partea chineză s-a declarat surprinsă de faptul că PCI și PCS (Partidul Comunist Spaniol) continuau

criticile la adresa comuniștilor chinezi, deși existau o serie de vizite bilaterale. În plus, chinezii, potrivit lui Ceaușescu, ar fi comunicat americanilor că nu trebuie să se opună accesului comuniștilor italieni la guvernare. Însă liderul comunist român semnalează că „abordarea comuniștilor chinezi va depinde foarte mult de atitudinea diverselor partide față de noua conducere a Republicii Populare Chineze. Normalizarea raporturilor nu va fi imediată, iar pentru a consolida relațiile cu actuala conducere a R.P.C este important să se evite criticile la adresa acesteia.”

Reuniunea Comitetului politic a Pactului de la Varșovia, care s-a ținut la București, a fost „cea mai bună din ultimii zece ani”, unde s-a discutat despre pregătirea Conferinței de la Helsinki, deși miniștrii apărării nu au intervenit în cadrul lucrărilor conferinței. Documentul final a fost pregătit anterior, iar propunerea privind încheierea unui pact pe chestiunea atomică nu era, în viziunea părții române, cea mai potrivită, chiar dacă pentru sovietici era ideală. S-a concordat, totodată, asupra angajamentului de a susține la Helsinki necesitatea adoptării de măsuri mai ample de cooperare economică (transport, mediul înconjurător și

energetic) și pentru intensificarea raporturilor culturale. În ceea ce privește chestiunea militară, Ceaușescu aprecia că partidele comuniste și alte forțe democratice ar trebui să acorde importanță în susținerea unei tendințe de depășire a blocurilor, mai ales din punct de vedere militar. Sunt necesare acorduri pe zone și regiuni (Balcani, Mediterană), existând o serie de posibilități. România va depune eforturi majore pentru un acord cu Cipru și pentru un pact greco-turc. În ceea ce privește regiunea mediterană, care este un punct inseparabil de securitatea europeană, există propuneri pentru limitarea florelor străine.

Tratatul de la Viena ar trebui să se desfășoare într-un ritm mai intens pentru a preveni un eventual compromis, dat fiind faptul că ceea ce a fost propus până acum de către cele două părți este prea puțin. Oricum, un rezultat pozitiv al negocierilor ar avea un efect mai mult politic, decât militar, a adăugat Ceaușescu.

Situația din Orientul Mijlociu este o altă temă abordată de Ceaușescu în cadrul reuniunii cu liderul comunistilor italieni. În opinia părții române, trebuia să se ajungă la o soluție în ceea ce privește conflictul israeliano-palestinian, în acest sens ONU

având un rol important la Conferința de la Geneva, altminteri situația în zonă se va agrava.

În ceea ce privește evoluția politică în Europa, Ceaușescu a apreciat pozitiv modul în care PCI sprijină guvernul democrat-creștin a lui Andreotti, chiar dacă nu participă direct la guvernare, precum și creșterea forțelor Partidului Comunist Francez și dezvoltarea pozitivă în Spania.

Nu aceleași aprecieri au fost făcute și față de Republica Federală Germania, care, în opinia lui Ceaușescu încearcă să preia rolul de țară conducătoare în Europa Occidentală prin acțiunile sale împotriva participării la guvernare a comuniștilor. Alegerea lui Brandt ca președinte al Internaționalei Socialiste nu este un fapt pozitiv, deoarece acesta se află între cei care vor să împiedice colaborarea între comuniști și socialiști. A avut o influență directă asupra Partidului Socialist Portughez pentru înlăturarea comuniștilor de la guvernare.

În Statele Unite ale Americii nu vor fi schimbări esențiale în politica lor, ambele partide democrat și republican, ducând o politică monopolistă. Administrațiile democrate sunt cele care au intervenit în Coreea, Vietnam și în Republica Dominicană,

În timp ce administrațiile republicane sunt cele care au pus capăt acestor intervenții. Nu credem că aceste situații se vor repeta, dar nici faptul că administrația americană își va schimba politica actuală. În realitate, noua administrație nu va putea face altceva decât să încerce colaborarea cu țările socialiste și să participe la soluționarea problemelor internaționale, însă pentru a-și atinge avantajele proprii.

Cât privește mișcarea comunistă și muncitorească, Conferința de la Berlin a avut un rol pozitiv, „însă ar fi o iluzie să credem că documentul final de la Berlin însemna renunțarea la propria poziție de către unele partide semnatare, mai ales în ceea ce privește tentativele de ingerință în politica altor partide. (...) Nu există pentru noi modele unice în ceea ce privește drumul spre socialism. În toate țările socialiste actuale – de la URSS până la China, România, cu excepția Cehoslovaciei și a Germaniei – există partide de condiție subdezvoltată. Subdezvoltata era și clasa muncitoare: în România țărani erau 75%, iar formele de exercitare ale puterii au trebuit să țină cont de aceasta realitate. Diferită este situația în Europa Occidentală (...) sau în Africa, unde multe țări se declarau

pentru o dezvoltare socialistă, deși nu au partide comuniste, însă dețin un rol determinat în exercitarea puterii.”

Enrico Berlinguer releva că în ceea ce privește chestiunile esențiale „există o largă convergență, mai ales pozițiile celor două partide cu privire la mișcarea comunistă și a necesității de respectare a deciziilor luate de fiecare partid. Italia nu intenționează să impună vreun model, și, cu siguranța alegerea noastră pluralistă nu este valabilă pentru continentul african. Elementul de notat este dat de aprofundarea acestei cercetări a Italiei (eurocomunism), atât din punct de vedere al identificării unor puncte de convergență cu cercetările altor partide comuniste din Europa Occidentală și cu alte țări capitaliste dezvoltate, cum ar fi Japonia.”

În opinia liderului comunist italian, propunerea lui Ceaușescu privind organizarea unei conferințe mondiale „ar fi utilă pentru realizarea unui schimb de opinii între partidele comuniste, însă, există pericolul ca aceasta reuniune să fie una formală, cum a fost cazul celei de la Berlin, afectându-se astfel creșterea colaborării între partidele comuniste, care ar fi mult mai utilă.”

În ceea ce privește pozițiile PCI față de Republica Populară Chineză, Enrico Berlinguer precizează că „exista într-o oarecare măsură și responsabilitatea PCI, care uneori a luat decizii pripite și greșite”, însă comuniștii italieni au fost întotdeauna împotriva unor condamnări a PC chinez, mai ales datorită absenței unor elemente obiective privind situația internă a acestei țări. Liderul comuniștilor italieni a ținut să sublinieze că este o mare diferență când este vorba despre o exprimare a unei opinii a unui reprezentant al PCI, un lucru care face parte integrantă a partidului nostru, și, mai ales în ultimii ani, PCI nu a lansat critici la adresa poporului chinez. Au existat unele opinii inevitabile asupra tendințelor de politică externă a R.P.C., cum ar fi cea privind poziția asiatică cu privire la Angola și Chile, însă acestea nu au fost diferite față de cele exprimate de alte țări socialiste. (...) Având în vedere că R.P.C urmărește cu mare atenție presa noastră, cred că au realizat bine semnificația aceste poziții, reiterând faptul că este vorba despre opinii la nivel de persoană. Trebuie reflectat bine asupra a ceea ce suntem noi (PCI): se impune atenție și respect, însă nu prin lipsa unor opinii asupra

unor fapte despre care vorbesc toți. (...) Suntem interesați să creăm condiții pentru un raport normal cu P.C.C. (Partidul Comunist Chinez) și credem că acest proces nu va fi ușor și rapid. Însă, dorim să atingem acest obiectiv.”

Enrico Berlinguer solicita sprijinul românilor în ceea ce privește activitatea desfășurată pentru coordonarea ideologică a partidelor din țările socialiste, o „activitate care pare să obstrucționeze dialectica.” Asupra acestui subiect intervine Ștefan Andrei, care precizează că această activitate nu este deloc productivă.

„Însă Ceaușescu este insistent. Este în plină desfășurare o activitate de coordonare. Noi nu o considerăm nici posibilă, nici necesară. Există probleme pe care fiecare țară trebuie să și le rezolve singură și nu după criterii uniforme. Noi de regulă participam la aceste reuniuni, dar nu aderăm niciodată la documente și practici care ar putea însemna o coordonare. Iar acest lucru este valabil și pentru alte sectoare (politica externă) (...). Problema unei bune informări este o problemă reală, deoarece o informație unilaterală este sinonimul unei dezinformări.” Liderul comunist român insistă asupra unei mai bune informări cu privire la țările

socialiste, invocând că „o anumită critică, uneori exagerată, nu ajută în a înțelege situația reală a respectivei țări.”

Referindu-se la mijloacele de informare în masă, invocate de Enrico Berlinguer, Ceaușescu se declara nemulțumit de modul în care presa comunistă reflecta realitatea: „presa occidentală (inclusiv cea comunistă) nu scrie în manieră adecvată. Nu vorbesc în sensul idealizării sau pentru a evita pozițiile critice. În ceea ce ne privește suntem mulțumiți de modul în care presa burgheză reflectă România, în timp ce, cea comunistă nu scrie aproape nimic. De exemplu, chestiunea democrației. Înțeleg bine cum se pune această problemă în Italia sau în Franța, chiar dacă nu apreciez că este vorba despre un adevăr absolut cu valabilitate universală. Ar fi util să faceți cunoscute procesele de participare a maselor în forme noi, adunările muncitorilor transformate în organizații decizionale, crearea la nivel național a acestor organizații. Sunt toate expresia unor noi forme de conducere și de raporturi sociale. Nu este vorba de adoptarea lor, ci de descrierea acestora.”

În raportul asupra întâlnirii dintre Ceaușescu și Enrico Berlinguer se specifica că după reuniunea oficială,

Ștefan Andrei a adus câteva impresii și informații suplimentare cu privire la reuniunea de la București, unde Brejnev, în discursul său, a abordat, printre alte subiecte, și tema privind partidele comuniste din Europa Occidentală, susținând că „cercuri reacționare depun orice efort pentru a se separa de partidele din țările socialiste. Parte din aceste eforturi au menirea de a disemina iluzia cu privire la posibilitatea unei democratizări a CEE și de a ascunde faptul că procesul de integrare (inclusiv alegerile în Parlamentul European) este împotriva țărilor socialiste și a forțelor revoluționare din Occident, precum și tentativa de a prezenta NATO nu ca o alianță agresivă, ci ca un instrument de apărare. Sovieticii au cerut partidelor comuniste din țările socialiste să acorde sprijin pentru clarificarea ideologică a partidelor comuniste occidentale, denunțând ferm aceste organisme sau procese. Ceaușescu, care a vorbit ultimul la reuniunea de la București, a pus accentul asupra pozitivității dezvoltării și consolidării partidelor comuniste italian, francez și spaniol, și asupra importanței rezultatelor politicii lor.”

**ÎNTÂLNIRE CEAUȘESCU –
PAOLO BUFALINI
(GISELA VASS, RODOLFO
MECHINI) – 20 DECEMBRIE 1980**

După ce Bufalini a trecut în revista evaluarea părții italiene privind situația internă din Polonia și câteva teme de interes la nivel internațional, Ceaușescu, spre surprinderea comuniștilor italieni, a declarat că „Polonia a devenit un subiect de discuții la nivel internațional, chiar dacă noi (românii) credem că este un pic cam exagerată tentativa de a face o problemă internațională dintr-o stare de fapte în Polonia. Există cercuri care încearcă să profite de aceste evenimente pentru a discredita socialismul în general. Și noi suntem un pic surprinși de modul în care partidele comuniste din Occident au comentat evenimentele poloneze.

În context, Ceaușescu se lansează într-o serie de dezbateri legate de economia din Polonia, negând că ar exista în această țară o situație economică foarte dificilă și afirmând că „Biserica catolică a avut un rol important în stimularea tuturor acțiunilor îndreptate împotriva socialismului, aceasta organizând chiar și grevele existente acum în Polonia. (...) Situația din aceasta țară nu se poate compara cu cea din Cehoslovacia din

1968.” Ceaușescu a precizat că apreciază că sovieticii nu vor să intervină direct în Polonia, având în vedere că trupele sovietice se află deja în această țară, „deoarece sunt conștienți că o astfel de acțiune ar putea genera o creștere a sentimentului antisovietic, cu efect asupra mișcării comuniste internaționale și a relaxării între cele două blocuri mondiale.”

În cadrul reuniunii, Ceaușescu a abordat și tema privind Conferința de la Madrid, cu accent pe necesitatea dezarmării și a securității în Europa, războiul dintre Iran și Irak și situația din Republica Populară Chineză (procesul „Banda celor patru”).

Ceaușescu a reamintit dorința sa de a se vedea la București cu Enrico Berlinguer, reiterând ideea lansării unui comunicat de presă comun, care ar suscita interes în rândul mișcării comuniste și muncitorești și în mediul internațional.

La finalul întâlnirii, ministrul de externe Ștefan Andrei a convenit cu Paolo Bufalini asupra unei noi întâlniri pentru a clarifica unele aspecte dezbătute de Ceaușescu.

**PRECIZARE PRIVIND ÎNTÂLNIREA DINTRE
CEAUȘESCU ȘI PAOLO BUFALINI**

Potrivit lui Bufalini, în cadrul întâlnirii cu Ștefan Andrei, „ministrul de

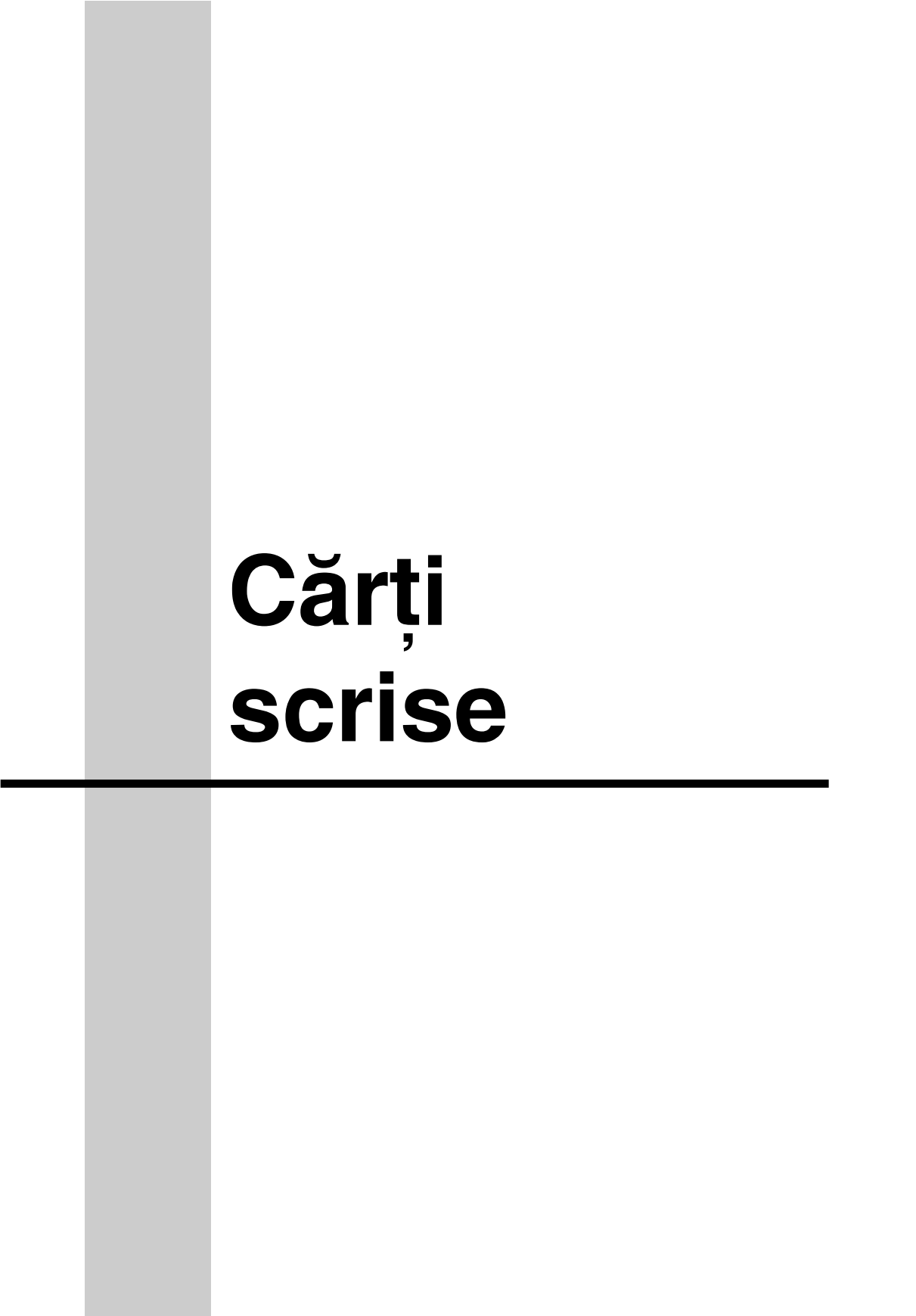
externe român a corectat unele afirmații făcute de Ceaușescu, asupra cărora cu o zi înainte exponentul PCI își manifestase anumite rezerve. La rândul său, Ștefan Andrei a declarat că „situația economică în Polonia este gravă (contrar a ceea ce a afirmat Ceaușescu); există o apreciere pozitivă asupra comportamentului Bisericii Catolice; în această perioadă; sindicatele dau dovadă de modernizare, însă dușmanii acționează. Încredere că polonezii vor soluționa problema: există o constituție, există legi, cei ce nu le respectă trebuie pedepsiți”.

În concluzie, raportul lui Bufalini, după întâlnirea cu S. Andrei, precizează:

„1. Românii văd ca un lucru negativ și preocupant formarea în Polonia a sindicatelor autonome și a unui pluralism (considerându-l incompatibil cu sistemul socialist în general și cu sistemul lor, în particular); 2. Sunt împotriva intervenției sovietice și consideră că ar fi posibil o intervenție represivă în Polonia, decisă de autoritățile guvernului și a partidelor poloneze, cu sprijinul sovieticilor; 3. În ceea ce privește ipoteza unei intervenții sovietice, cu siguranță că românii au apreciat clarificările noastre, nelipsite de polemici prietenești. Teamă lor era dată de situația internă (chiar dacă nu o spun). Și la ei situația economică este dificilă. Se tem de «contagiunea» poloneză.”

BIBLIOGRAFIE

- Arhivele Partidului Comunist Italian, mf 074, *Informații privind vizita la București și la Belgrad a lui Sergio Segre*, 1974, pp. 244-253
- Arhivele Partidului Comunist Italian, mf 074, *Situatione in Romania, Bucharest, 21 decembrie 1973*, Silvano Corruppi, pp. 239-243
- Arhivele Partidului Comunist Italian, mf. 0288, *Notă verbală a Întâlnirii Ceaușescu-Berlinguer*, Secretariatul PCI, N. 142/S, 19. 01. 1977, p. 192
- Arhivele Partidului Comunist Italian, mf 8102, *Notă verbală a Întâlnirii Ceaușescu-Bufalini*, Mechinni, Gisela, 20. 12. 1980, p. 169
- Arhivele Partidului Comunist Italian, mf. 8102, *Notă verbală a Întâlnirii Bufalini-Andrei*, 13.01.1981, p. 163

**Cărți
,
scrise**

Costurile unei aventuri

Șerban Cionoff

Întrebându-l nu cu multă vreme în urmă pe profesorul Andrei Marga ce ar revedea și ce ar adăuga la o (posibilă) a treia ediție a cărții sale „Criza și după criză”*, interlocutorul mi-a răspuns fără înconjur: „Mă tem că va trebui să scot a treia ediție a cărții pentru că, deocamdată, criza din România se adâncește deoarece se îngroașă cauzele care au afectat-o periodic: incompetența, voracitatea, proasta condiție morală a guvernanților”. Deloc surprinzătoare afirmație, dacă ne gândim că, deși vorbim până la supra-saturație despre criză, o discuție serioasă, la obiect, despre criză, la nivel global și în România, lipsește. Să nu ne facem iluzii! Faptul că nu mai este talk-show în care cuvântul „criză” să nu fie rostit, nu înseamnă că decidenții momentului au realizat

o analiză aplicată a fenomenului. Dimpotrivă! La noi, guvernanții nu au făcut decât să transforme criza într-un bau-bau în numele căruia încearcă să își mascheze incapacitatea de a gestiona fenomenul și de a implementa soluții eficiente. Este poate și acesta unul dintre motivele pentru care o analiză, dincolo de abordări politicianist-propagandistice, cum este cartea profesorului Andrei Marga, „Criza și după criză”, nu a avut ecoul meritat!

Punctul de plecare al investigației lui Andrei Marga este, prin excelență, polemic: „Întrebările **«cu ce fel de criză avem de-a face?»**, **«de unde vine această criză?»** și **«ce este de făcut pentru ieșirea din criză?»** sunt nu doar pe buzele cetățeanului simplu, care suntem, în definitiv, fiecare,

* Andrei Marga „Criza și după criză” ediția a II-a revăzută și adăugită. Editura EIKON, 2010

ci și în mintea multor specialiști. „De aici, decizia de a intra în arenă: „Îmi asum datoria și răspund la întrebările menționate printr-o confruntare cu problemele cruciale ale crizei și cu abordările consacrate”.

Filosof, prin vocație și prin formație, Andrei Marga aduce în primul plan al discuției substanțiale abordări ale crizelor modernității, de la Hegel (cel care a avut „intuiția naturii criziale a societății moderne”), Marx (care „a privit mai profund decât mulți contemporani în realitățile timpului său, dar anticipările sale au indus erori grave de evaluare”) și ajungând la Jorgen Habermas, J.K. Galbraith, Paul Krugmann și Jacques Attali. Andrei Marga confruntă aceste abordări și detectează, în primul rând, punctele lor de convergență. Mai mult, deși imaginea curentă a crizei actuale pune accentul pe dimensiunea economică, Andrei Marga propune o descifrare a fenomenului mai complexă și mai nuanțată: „Abordările economice au nevoie, însă, de pe acum, de emanciparea de cadrele de gândire moștenite, de o înprospătare și de noi inițitive de conceptualizare.”

Datele esențiale pentru înțelegerea genezei, dimensiunilor și implicațiilor actualei crize găsim în partea a doua a cărții: „Noi abordări”, demers prin

care autorul re-gândește lumea în care trăim. O lume care aspiră să își regăsească valorile fundamentale ale modernității, recuperându-și, prin aceasta, „conștiința, încurajatoare, pentru acțiune.” În acest sens, cartea lui Andrei Marga avansează șapte „Premise” pentru posibile modele de dezvoltare. Mențiune specială ar merita, cred, dată fiind încărcătura sa morală aparte, pledoaria de a trece „dincolo de egoism”, o pledoarie motivată și susținută prin „extinsa desconsiderare a grijii pentru celălalt și eroziunea vizibilă a conștiinței datoriiilor morale”.

Subscriind la această remarcă, în consens cu teza lui Gilles Lipovetsky despre „lichidarea valorilor sacrificale în societatea postmoralistă”, cred că putem dezvolta analiza, în ideea că „desconsiderarea grijii pentru celălalt” este, de fapt, consecința ducerii până la paroxism a politicilor neo-liberale. Politici care și-au făcut din profitul imediat scop suprem, iar, din om, doar un mijloc de producție și o sursă de câștig. Am putea merge mai departe, stabilind chiar o semnificativă simetrie: dacă modelul economic al comunismului s-a prăbușit (și) datorită subaprecierii sau chiar a ignorării rolului pieții, în schimb, modelul economic neo-liberal a generat criza

(și) din cauza supra evaluării „mâinii invizibile a pieții”. Firește, o asemenea observație nu are nimic în comun cu o pledoarie pentru întorcerea la economia etatizată, de comandă...

Cât privește modelul propus de către Andrei Marga, ar mai fi cred de menționat și cele șapte teze pe care autorul le avansează (pag. 130). Chiar dacă sunt formulate negativ (eu aș spune că... tocmai de aceea!), rațiunea tezelor este una, prin excelență, pozitivă, stimulatorie. Citite în spiritul lor, ele dau dau un avertisment categoric: „Criza se va repeta dacă nu se consideră și mai profund valorile ce orientează comportamentele umane, căci criza a apărut atunci când valoarea profit a fost izolată de alte valori.”

În mod cu totul deosebit, cea de-a șaptea teză formulată de către Andrei Marga („cea mai eficace politică anti-criză se desfășoară în perioadele de absență a crizei și constă din aranjamente economice, sociale și instituționale ce asigură dezvoltarea sustenabilă”), are meritul de a prefăta cel mai incitant capitol al cărții: „Criza în România”. Poziția tranșantă a autorului asupra acestui subiect dureros fusese formulată din prima pagină a cărții: „În pofida speranțelor inițiale, desigur nerealiste, unele țări,

precum România, vor fi afectate mai dramatic, de criza financiară și economică decât țările dezvoltate”. Acum, în capitolul III, Andrei Marga își dezvoltă abordarea, așa încât avem la îndemână o radiografie, exactă și incisivă, a crizei economiei și societății românești. În primul rând, a cauzelor care au generat-o și o prelungesc: „Abordarea oficială din România, a crizei financiare și economice începută în 2008, este eronată. (...) Ori, se vede prea bine, s-au luat deja decizii de către guvernanti (la început tăierea de salarii și pensii, apoi tăierea de salarii și mărirea TVA, iar acum, previzibil, se va impozita orice conform acestui fel de a gândi), decizii care sunt de la început greșite.” Idei pe care o găsesc reluată și nuanțată în interviul pe care profesorul Andrei Marga mi l-a acordat pentru revista „Res Publica”: „De fapt, România în criza 2009-2011 confirmă explicația dată de Thomas Mann prăbușirii Germaniei din anii '30-'40 prin aducerea în administrație a celor mai puțin calificați și mai corupți oameni din societate.” Și, mai departe: „România se află în această situație și plătește costurile enorme ale aventurii.”

După cum apreciază Andrei Marga, și nu cred că greșește,

România suferă, azi, de pe urma unei „gândiri înguste”, la care se adaugă corupția și incompetența, absența reformelor reale, desfigurarea democrației, uzurparea legislației. Această radiografie a „patologiei politicii actuale” vizează segmentele majore ale realității românești – economia, justiția, relațiile sociale ș.a.m.d. Deloc întâmplător, Andrei Marga insistă pe domeniul educației, recunoscut ca fiind domeniul său predilect. Educația fiind spațiul reflecției și al acțiunii sociale în care să se formeze resursele umane capabile să decidă și să realizeze politicile esențiale ale progresului societății românești. Sau, mai ales, spațiul de unde ar trebui să pornească inițiativele societății sau (de ce nu?) și ale clasei politice stoparea declinului pregătirii profesionale și a confuziei valorilor.

Experiența pe care a acumulat-o, ca rector al Universității clujene „Babeș-Bolyai”, ca ministru al educației, dar, în egală măsură, ca profesor și cercetător, îi conferă, lui Andrei Marga, îndreptățirea de a formula acest avertisment categoric: „O țară care are nevoie, ca de aer, de persoane competente și integre, capabile să imagineze, să gândească și să implementeze soluții chibzuite, cade astfel pradă unor administratori

nepricepuți, care o trag în jos.” Ideea revenind, foarte semnificativ, spre finalul cărții: „Peste toate, cei care administrează România actuală nu înțeleg legătura indisolubilă dintre democrație și valoarea profesională a reprezentanților.” Pentru a conchide: „Un preț uriaș, însă, pe care îl plătește, ceas de ceas, inevitabil, fiecare cetățean”.

Luările de poziție ale lui Andrei Marga (articole, alocuțiuni sau interviuri), reunite în cea de a treia secțiune a cărții, confirmă consecvența acestei atitudini civice, atitudine care îi motivează și îi susține pledoaria: „Dialogul real poate începe din momentul în care autoritățile denunță suficiența și incompetența care le caracterizează acum și deschid dezbaterile asupra problemelor grave ale României.”

Deopotrivă, demonstrație și pledoarie despre și pentru raportul dintre «știință» și «conștiință» într-o Românie aflată la un ceas de dramă – răscruce, cartea lui Andrei Marga este și depozitie morală a „unui om care vrea să înțeleagă ceea ce se petrece pe terenul economiei și care este convins că înțelegerea lumii trece prin considerarea multiplelor perspective posibile asupra acesteia”.

De aici, întrebarea: „ce ar mai scrie, ce ar adăuga și ce ar schimba Andrei Marga la o a treia ediție a cărții sale, **Criza și după criză?**” Întrebare la care, firește, autorul este cel mai în măsură să răspundă. Nu de alta dar, în linii mari, profesorul Andrei Marga și-a creionat răspunsul în finalul interviului pe care mi l-a acordat pentru revista „Res Publica”:

„Sper ca a treia ediție să fie și ocazia bilanțului unei perioade triste din istoria țării, care se va fi încheiat prin înlocuirea actualei puteri politice și revenirea la democrație, așa cum s-a întâmplat în 1918 și în 1989”.

Nu ar fi, așadar, lucru de mirare dacă, după „Criza și după criză”, Andrei Marga să ne dea o carte despre „România, după criză”...

„Sociologia în carne și oase”

Drd. Constantin-Ovidiu Craiu

Sociologia corpului este un domeniu nou și puțin explorat, un domeniu de graniță între sociologia „pură” și celelalte științe, fiind încadrată de specialiști în rândul așa-numitelor „sociologii emergente.” **Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe întrupate** de Laura Grünberg (coordonator), Editura Polirom, Iași, 2010, este o lucrare de referință în sociologia românească, dedicată în exclusivitate corpului uman ca obiect de cercetare sociologică. Subtitlul **Teme, perspective și experiențe întrupate** ne indică obiectivele autorilor – prezentarea unor subiecte și perspective teoretice imanente sociologiei corpului. De altfel, domeniul este destul de controversat în rândul sociologilor fiind repudiat de către unii dintre aceștia și îmbrățișat de către

alții, așa cum lasă să se înțeleagă și coordonatoarea volumului în **Cuvânt înainte**: „Cu toate eforturile teoretice conturate în sociologia corpului în ultimul deceniu, sociologia în general și sociologia românească în particular caută argumente și imbolduri pentru a **se întrupa**, adică pentru a putea deveni prietenoase față de corp” (p. 11).

Un principal reproș adus sociologiei corpului este acela că nu reușește să surprindă și să explice prin cercetările pe care le realizează adevărate probleme sociale. Autorii acestei lucrări atrag atenția că lucrurile nu stau deloc așa. Susținătorii sociologiei corpului și a sociologiilor emergente apreciază că sunt cel puțin trei lucruri importante care pot fi reproșate sociologiei moderne: se centrează pe subiecte ce sunt și

probleme sociale aflate pe agenda publică; este dependentă de sociologia clasică fondatoare de **trend** și de teoriile acesteia și nu în ultimul rând, explorează foarte puțin din domeniile de graniță, preluând puțin și incoerent din științele exacte. Reproșurile nu sunt pe deplin întemeiate. Sociologia nu a abordat întotdeauna subiecte care sunt probleme aflate pe agenda publicului. Ramuri precum sociologia matematicii, sociologia medicală și sociologia vizuală sunt doar câteva exemple care arată că sociologii au tratat în trecut și alte teme care nu erau neapărat pe agenda publicului. Direcțiile de studiu mai sus enunțate pot fi un contraargument și împotriva ideii că sociologia a explorat foarte puțin domeniile de graniță. Sociologia a adus pe agenda publică unele subiecte prin explicațiile pe care le-a oferit. Influența agendei publice asupra cercetărilor sociologice există ca un epifenomen. Ea nu afectează calitatea studiilor ce au ca subiect probleme sociale aflate pe agenda populației. O cercetare pe această temă ar putea fi binevenită. Dependenta sociologiei moderne de sociologia clasică poate fi pusă la îndoială. Astăzi, ar fi foarte greu de explicat structura socială doar în termenii și teoriile sociologiei marxiste.

Sperăm că demersul acestor tineri cercetători nu este și el dictat de „modă” și va fi continuat de lucrări importante în acest domeniu, știut fiind că, în ultimul timp a crescut interesul pentru subiectele sociologiilor emergente și la noi în țară (sociologia emoțiilor, sociologia timpului).

Lipsa unor teorii clasice în domeniul sociologiei corpului nu constituie pentru acești cercetători un impediment în articularea demersului științific. În paginile cărții putem lua cunoștință cu „deschizătorii de drum” în acest domeniu: Jean Baudrillard, Jean-Claude Kauffman, Thomas Csordas și mulți alții. Pe lângă aceștia regăsim o serie de autori considerați deja clasici ai sociologiei datorită influenței majore pe care au exercitat-o asupra cercetărilor actuale (Marcel Mauss, Georg Simmel, Anthony Giddens, Michel Foucault, George Ritzer, Pierre Bourdieu) și care au atins doar tangențial subiecte specifice sociologiei corpului. Din acest punct de vedere „iconoclasmul” coautorilor merită apreciat. Renunțarea la canoanele sociologiei clasice ar trebui, în opinia mea să constituie un nou imbold pentru dezvoltarea unei sociologii românești competitivă la nivel internațional.

Lucrarea este structurată în două părți. Partea întâi este dedicată unor eseuri care au rolul de a „întemeia” demersul științific, iar partea a doua cuprinde o serie de cercetări despre corp.

Rigiditatea cu care a fost scrisă prima parte poate atrage atenția cititorului. Scrisul aparent greoi, cu multe citate ar putea crea reacții de respingere pentru cei mai puțin familiarizați cu un astfel de discurs. Însă, cei care au avut exercitiul parcurgerii lucrărilor lui Jean Baudrillard (destul de prezent și ca autor citat în eseurile acestei părți) vor recunoaște un stil ușor asemănător.

Nu pot să nu menționez despre prima parte a lucrării ***Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe întrupate*** că pune în discuție o serie de subiecte studiate și până acum în sociologie precum nudismul, frumusețea și rolul ei în relațiile sociale, genul și diferențele de gen, sexualitatea. Inedită este însă perspectiva din care au fost abordate aceste subiecte, metaforic exprimată de către autori ca „sociologie întrupată, sociologie în carne și oase” (p. 39). Pe lângă aceste subiecte atrag atenția probleme etico-sociale

precum transplantul sau tortura deținuților și a prizonierilor de război.

Arta românească și universală nu este nici ea neglijată. Ileana Pintilie și Costel Cioancă privesc arta ca fiind rezultatul influenței societății și a valorilor sale. Producțiile culturale sunt pentru aceștia expresia aceluia ***Zeitgeist*** – concept creat de către Voltaire și dezvoltat de către Georg Wilhelm Friedrich Hegel. În concepțiile lui Hegel și Voltaire aceste producții culturale nu pot transcende „spiritul vremii”, ba chiar mai mult sunt în acord cu valorile și cunoștințele umanității la momentul în care acestea au fost realizate.

Partea a doua a cărții devine savuroasă și mult mai ușoară de citit. Rigiditatea primei părți a lucrării este abandonată în favoarea unei scriituri plăcute. Theodora-Eliza Văcărescu, în deschiderea celei de-a doua părți, realizează un interviu cu unul dintre cei mai cunoscuți sociologi români – Zoltán Rostás. Tema interviului este cu totul inovatoare, la fel și gândurile exprimate de către interviuat în paginile lucrării. Avem de-a face cu un Zoltán Rostás încorsetat de „rolul de bolnav”¹ dar eliberat, în final, printr-o voință aparent supraumană. Zoltán

* Concept lansat de către Talcott Parsons în 1951 în lucrarea ***The Social System***. Parsons spune că boala implică o disfuncționalitate fizică dar are și numeroase implicații din perspectiva socială (scutirea bolnavului de responsabilitățile rolului lui social, acceptarea/respingerea de către cei din jur etc).

Rostás lasă să se înțeleagă că boala nu a fost numai un eveniment tragic în viața sa, ci un moment de cotitură din care se pot extrage o serie de învățături. Optimismul interviuatului ar reabilita și cel mai depresiv pacient și ar putea da imbold multor suferinzi de aceeași boală, aflați la limita răbdării.

Fotbalul feminin, o temă despre care s-a scris foarte puțin poate și datorită faptului că nu exista până la momentul apariției acestei lucrări o perspectivă de explicare așa cum a fost propusă de către sociologia corpului (practicantele fotbalului văd acest sport ca pe o modalitate de dezvoltare a corpului și a propriei personalități spre deosebire de cei din jur care le privesc ca niște „ciudate”, fără a avea capacitatea de a înțelege fenomenul), apare în partea a doua a acestei lucrări. Însă, personal consider că una dintre cele mai interesante cercetări introduse în cea de-a doua parte a lucrării este „Primineli și sulimanuri: despre igienă și modernitate”. Studiul acesta este realizat de către un istoric într-o manieră care nu lasă impresia unei lipse de rigurozitate sociologică. Titlul capitolului poate fi greu de înțeles având în vedere că are în compoziție două arhaisme. O explicare a ceea ce

conține cercetarea este absolut necesară. Constanța Vintilă-Ghițulescu, așa se numește autoarea cercetării, își propune să surprindă din punct de vedere sociologic care au fost schimbările ce s-au produs în spațiul social românesc în ceea ce privește igiena, frumusețea precum și în „standardele etice” ce țin de modurile de înfrumusețare. Veți rămâne cu siguranță captivați de modul în care se făcea curățirea corpului în secolele trecute, care era îmbrăcăminte boierilor români și a oamenilor de rând, ce impresii aveau străinii despre aspectul și igiena românilor, despre sexualitatea la români și despre bolile cu transmitere sexuală, despre „sulimanuri” (cuvânt ce ar putea fi tradus astăzi prin „fard”) și implicațiile sociale ale unor astfel de practici, precum și despre multe alte subiecte. Deși scurtă, cercetarea este comparabilă, din punctul de vedere al modului plăcut de a scrie cu lucrările lui Neagu Djuvara.

Nici celelalte cercetări ale celei de-a doua părți a cărții nu sunt mai puțin interesante. Subiecte precum **body building**-ul și tatuajele, părul și însemnătatea lui socială atrag și ele prin originalitatea explicațiilor sociologice propuse de către cei care le-au abordat. Un exemplu de studiu

sociologic interesant prin explicațiile pe care le propune este „Păr și capital social” realizat de către Cristina Mihaela Stan. Autoarea arată că o femeie cu o tunsoare foarte scurtă este o femeie „castrată simbolic”, părul lung fiind asimilat de către societatea românească (și nu numai) ca un simbol al sexualității feminine. Consider totuși că se impune o mai bună susținere empirică a celor afirmate. În acest sens rezultatele acestei analize empirice, bazată exclusiv pe date calitative ar necesita replicare prin metode cantitative (o anchetă sau un experiment).

Introducere în sociologia corpului. Teme, perspective și experiențe intrupate este importantă deoarece aduce în atenția sociologilor români o serie de concepte mai puțin

cunoscute și folosite precum: masculinitatea hegemonică, corporealitate, somatomanie, corpuri transgresive.

Lectura lucrării nu ar trebui să lipsească niciunui cercetător cu preocupări în domeniul sociologiei corpului. Astăzi studenții sunt îndemnați să citească lucrările clasicii sociologiei (Weber, Durkheim, Marx) rămânând, mai târziu tributari în cercetările lor „canoanelor” sociologiei clasice. O astfel de carte poate genera interesul pentru temele sociologiilor emergente.

Închei printr-un citat care ar trebui să îndemne la reflecție: „Deși clasicii gândirii nu au plasat corpul în centrul teoriilor lor, în modernitate simbolismul și aspectele culturale și sociale ale corpului au devenit subiect de investigație sociologică” (p. 249).

LISTA COLABORATORILOR

- **Ioan Alexandru**, prof. univ. dr.
- **Maria Angelescu-Artene**, diplomat, doctorand în științe politice
- **Șerban Cionoff**, ziarist
- **Constantin-Ovidiu Craiu**, doctorand în sociologie
- **C.M. Drăgan**, prof. univ. dr.
- **Cristóbal de La Fuente**, profesor la o renumită Universitate americană, analist al mediului politic și social latino-american
- **Sonia Cristina Stan**, sociolog, ziarist
- **Corneliu Zeană**, medic, conf. univ. dr.

PUNCTUL CRITIC

Trimestrial de diagnoză
socială, politică și culturală

STAREA
DE FAPT
DUPĂ
20 DE ANI

Trăim înconjurați de fantasme. Fantasmele trecutului, ale viitorului imaginat și ale prezentului închipuit.

PUNCTUL CRITIC privește prezentul fără intermediari și fără cosmetizări. Dacă diavolul se ascunde în amănunte, răul se ascunde în realitate. Pentru a-l înlătura trebuie mai întâi identificat, iar pentru asta trebuie să avem curajul să privim realitatea în față.

PUNCTUL CRITIC

Trimestrial de diagnoză
socială, politică și culturală

numărul 2, septembrie 2010

CUM VĂD ROMÂNII SCHIMBAREA DUPĂ 20 DE ANI

Dacă ne raportăm la populația în vârstă de peste 38 de ani (adică persoanele adulte care aveau în 1989 peste 18 ani) constatăm că 72% din totalul acestora se considera „foarte fericit” și „destul de fericită” înainte de 1989. Aceeași oameni (mai în vârstă astăzi) se consideră „fericiți” în prezent doar în proporție de 47% (4% – foarte fericiți), în vreme ce 51% se consideră „nefericiți” (7% – foarte nefericiți).

PUNCTUL CRITIC

**Trimestrial de diagnoză
socială, politică și culturală**

numărul 3, februarie 2011

FRICA ȘI VIOLENȚA

De-a lungul celor douăzeci de ani de la prăbușirea comunismului în țara noastră, alte categorii socio-ocupationale au început să resimtă frica socială mai difuz sau mai intens. Odată cu criza economico-financiară pe care o traversăm, frica de șomaj a luat locul fricii de a-ți pierde libertatea sau chiar viața. Se menține frica de a pierde viitorul copiilor, în condițiile abandonului școlar determinat de sărăcie, al introducerii taxelor pentru învățământul superior, al lipsei locuințelor și locurilor de muncă.